

**National Library
of Sweden**

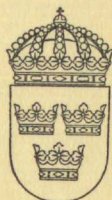
Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965: 66

SOU

1965:66 A

Justitiedepartementet

KONTINENTALSOCKELN

BETÄNKANDE AVGIVET AV

KONTINENTALSOCKELUTREDNINGEN

Stockholm 1965

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Kronologisk förteckning

1. Sveriges sjöterritorium. Kihlström. 135 s.+1 utviksblad. U.
2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
3. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 120 s. Ju.
4. Tandvårdsförsäkring. Kihlström. 186 s. S.
5. Måttenheter. Kihlström. 47 s. Fi.
6. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Esselte. 100 s. I.
7. Praktik- och feriarbetsförmedling. Esselte. 177 s. I.
8. Skånes och Hallands vattenförsörjning. Esselte. 513 s.+5 st. kartbilagor. K.
9. Arbetsmarknadspolitik. Esselte. 567 s. I.
10. Antikvitetskollegiet. Esselte. 281 s. E.
11. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. Esselte. 280 s. E.
12. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. Esselte. 741 s. E.
13. Rättegångshjälp. Norstedt & Söner. 166 s. Ju.
14. Godtrosförvärv av lösöre. Norstedt & Söner. 241 s. Ju.
15. De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. Esselte. 129 s. E.
16. Ny jordförvärvslag. Hæggeström. 193 s. Jo.
17. Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. Beckman. 94 s. Ju.
18. Fartygs befälhavare. Gemensamt haveri och dispassch. Ansvarsbestämmelser m. m. Esselte. 221 s. Ju.
19. Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. Svenska Reproduktions AB. 383 s.+1 st. kartbilaga. K.
20. Radions och televisionens framtid i Sverige. I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. Hæggeström. 530 s. K.
21. Radions och televisionens framtid i Sverige. II. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. Hæggeström. 227 s. K.
22. Dagstidningarnas ekonomiska villkor. Esselte. 212 s.+1 st. kartbilaga. Ju.
23. Uppbördsfrågor. Esselte. 228 s. Fi.
24. Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. Kihlström. 88 s. S.
25. Studieplaner för lärarutbildning. Esselte. 490 s. E.
26. Ändringar i ensittarlagen m. m. Esselte. 61 s. Ju.
27. De svenska jordbruksprodukternas distributions- och marginalförhållanden. Esselte. 192 s. Jo.
28. Nytt skattesystem. Remissyttranden. Esselte. 633 s. Fi.
29. Lärarutbildningen IV: 1. Esselte. 714 s. E.
30. Lärarutbildningen IV: 2. Esselte. 92 s. E.
31. Specialundersökningar om lärarutbildning V. Esselte. 441 s. E.
32. Höjd bostadsstandard. Esselte. 569 s. I.
33. Vägmarken. Kungl. Luftfartsstyrelsen. 296 s. K.
34. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. Esselte. 103 s. Ju.
35. Nykterhet i trafik. Esselte. 91 s. K.
36. Sveriges släktnamn 1965. AB E G Johanssons Boktryckeri, Karlshamn. 485 s. H.
37. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 5. Förslaget till riksdagsordning. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
38. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. Esselte. 151 s. I.
39. Affärstiderna. Del II. Konsumentundersökning. Esselte. 115 s. I.
40. Kommunala bolag. Esselte. 345 s. I.
41. Pensionsstiftelser II. Esselte. 302 s. Ju.
42. Körkortet och trafikutbildningen. Esselte. 292 s. K.
43. Statens trafikverk. Esselte. 196 s. K.
44. Stöd åt hästaveln. Kihlström. 193 s. Jo.
45. Beredskap mot oljeskador. Kihlström. 96 s. H.
46. Radiolag. Kihlström. 55 s. K.
47. Statens vägverk. Kihlström. 135 s. K.
48. Arbetstid och arbetsinspektion för vägtrafiken. Esselte. 324 s. K.
49. Hälso- och socialvårdens centrala administration. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 388 s. S.
50. Mentalsjukhusens personalorganisation. Del II. Målsättning och utformning. Esselte. 310 s. S.
51. Gemensamma bostadsförmedlingar. Hæggeström. 64 s. I.
52. Soldathemsverksamheten. Hæggeström. 167 s. FÖ.
53. Polisutbildningen. Hæggeström. 322 s. I.
54. Författningsfrågan och det kommunala sambandet. Kihlström. 584 s.+1 utviksblad. Ju.
55. Barn på anstalt. Esselte. 356 s.+16 s. ill. S.
56. Fackutbildning i automatisk databehandling. Hæggeström. 127 s. E.
57. Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsinsatser i näringslivet. Tiden-Barnängen. 64 s. S.
58. Radioansvarighetslag. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 130 s. Ju.
59. Kyrklig beredskap. Hæggeström. 324 s. E.
60. Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. Beckman. 269 s. E.
61. Mönsterskydd. Norstedt & Söner. 415 s. Ju.
62. Vissa pensionsfrågor. Svenska Reproduktions AB. 57 s. S.
63. Lokaler för ungdomsverksamhet. Kihlström. 100 s. E.
64. Riksdagens justitieombudsmän. Norstedt & Söner. 257 s. Ju.
65. Hemarbete och servicekontakter. Beckman. 140 s. S.
66. Kontinentalsockeln. Svenska Reproduktions AB. 145 s. Ju.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965:66

Justitiedepartementet

KONTINENTALSOCKELN

BETÄNKANDE AVGIVET AV
KONTINENTALSOCKELUTREDNINGEN

SVENSKA REPRODUKTIONS AB
STOCKHOLM 1965

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet	5
<i>Lagförslag m. m.</i>	
Förslag till lag om kontinentalsockeln	7
Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § gruvlagen	12
Förslag till lag om ändring i lagen angående stenkolsfyndigheter m. m.	14
Förslag till lag om ändring i uranlagen	17
Utkast till kungörelse med närmare bestämmelser rörande tillämpningen av lagen om kontinentalsockeln	18
<i>Motiv</i>	
I. <i>Inledning</i>	22
Konventionen om kontinentalsockeln	22
Utredningsuppdraget	26
II. <i>Utvinning av olja och naturgas i havsområden</i>	27
Geologiska förutsättningar	27
Geologiska och geofysiska prospekteringsmetoder	30
Undersökningsborrhningar	33
Borrhningsplattformar	34
Kostnads- och planeringsfrågor	38
Utvinning	39
III. <i>Kontinentalsockellagstiftning i vissa främmande länder</i>	41
Danmark	41
Finland	43
Norge	43
Storbritannien	47
Västtyskland	49
Östtyskland	50
Nederländerna	50
Frankrike	52
IV. <i>Gällande svensk rätt rörande utvinning av sådana naturtillgångar som omfattas av kontinentalsockelkonventionen, m. m.</i>	54
Gruvlagen	54
Stenkolslagen	55
Uranlagen	59
Gruvrättsutredningen	60
Rättsläget beträffande sådana i kontinentalsockelkonventionen avsedda naturtillgångar som ej omfattas av gruvlagstiftningen	61
Naturvårds- och vattenlagstiftningen	63
V. <i>Motivering till utredningens förslag</i>	64
Allmänna synpunkter	64
Samordning med lagstiftningen innanför territorialgränsen	70

Förslag till lag om kontinentalsockeln	76
Lagstiftningens tillämpningsområde (1 §)	76
Rätten till naturtillgångarna på kontinentalsockeln (2 §) ...	79
Tillståndsmyndighet (3 §)	81
Tillstånd (3—6 §§)	82
Säkerhetszon (7 §)	88
Konkurrens med inmutningsrätt på inre kontinentalsockeln (8 §)	89
Tillsyn över efterlevnaden av lagen m. m. (9—10 §§)	91
Tillämpning av svensk lag på kontinentalsockeln (11 §)	93
Ansvarsbestämmelser m. m. (12—16 §§)	117
Tillämpningsföreskrifter m. m. (17 §)	120
Övergångsbestämmelser	122
Ändringar i gruvlagen m. m.	122
VI. <i>Sammanfattning</i>	123
Summary in English	127
<i>Bilaga:</i> Kontinentalsockelkonventionens text på engelska och franska jämte översättning till svenska	132

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Genom beslut den 6 november 1964 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att framlägga förslag till lagstiftning rörande undersökning och bearbetning av naturtillgångar på den svenska kontinentalsockeln m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 28 december 1964 såsom sakkunniga numera justitierådet Carl Holmberg, tillika ordförande, numera kanslirådet Sven Swarting och revisionssekreteraren Lars Delin. Delin förordnades sedermera att tillika vara sekreterare i utredningen. De sakkunniga har antagit benämningen kontinentalsockelutredningen.

Att såsom experter biträda utredningen förordnades den 9 januari 1965 utrikesrådet Lars Hedström och kammarrådet Åke Bohman.

Utredningen har samrått med Sveriges geologiska undersökning och gruvrättsutredningen samt har haft överläggningar med företrädare för Sveriges industriförbund, Svenska petroleuminstitutet och Svenska gruvföreningen samt med representanter från petroleumbranschen.

Utredningen har deltagit i en av Centre International de Documentation et d'Etudes Pétrolières anordnad kongress i Monaco, »Petroleum and the Sea», vid vilken behandlades juridiska, tekniska och ekonomiska frågor i samband med eftersökande och utvinning av olje- och naturgastillgångar på kontinentalsockeln. Vid besök i Danmark, Storbritannien, Nederländerna och Västtyskland har ledamöter i utredningen diskuterat problem i anslutning till lagstiftningsuppdraget såväl med representanter för vederbörande ministerier och andra myndigheter som med företrädare för olje- och naturgasindustrien i dessa länder. I samband härmed har besök bl. a. gjorts på borrhingsplattformen »Neptune» på den brittiska delen av Nordsjösockeln och vid basanläggning i Lowestoft vid Englands östkust samt vid anläggningar för utvinning av naturgas i Schlochteren i Nederländerna och för oljeproduktion vid Barnstorf i Västtyskland, varjämte vissa undersökningsarbeten i anslutning till fyndigheterna i Nederländerna och Västtyskland studerats. Utredningen har vidare under arbetets gång haft kontakter med personer som medverkat vid utarbetandet av den norska och finska kontinentalsockellagstiftningen.

Avdelningsdirektören Bertil Dahlman och statsgeologen Roland Skoglund vid Sveriges geologiska undersökning samt kanslisekreteraren Suzanne Frigren har biträtt utredningen vid utarbetandet av kapitlet om utvinning av olja och naturgas i havsområden.

Som utredningsarbetet nu slutförts, får utredningen härmed vördsamt överlämna resultatet av sitt arbete i form av ett betänkande »Kontinentalsockeln».

Stockholm den 12 november 1965.

Carl Holmberg

Sven Swarting

Lars Delin

Förslag
till
Lag om kontinentalsockeln

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Med kontinentalsockeln förstås i denna lag havsbotten och dennas underlag inom allmänt vattenområde samt i det utanför Sveriges territorialgräns belägna område under vatten, över vilket Sverige enligt den i Genève den 29 april 1958 dagtecknade konventionen om kontinentalsockeln utövar suveräna rättigheter, såvitt avser utforskande av botten och underlaget samt utvinning av naturtillgångar därstädes.

Med kontinentalsockelns naturtillgångar avses i denna lag mineraliska och andra icke levande tillgångar på havsbotten och i dennas underlag samt sådana levande organismer, vilka på det stadium, där de kunna bli föremål för fångst, äro antingen orörliga på havsbotten eller därunder eller oförmögna till rörelse annat än i ständig fysisk beröring med havsbotten eller dennas underlag.

Inom allmänt vattenområde äger denna lag ej tillämpning på sådan undersökning och bearbetning av inmutningsbara mineral som avses i gruvlagen och ej heller på fångst av sådana levande naturtillgångar som omfattas av svensk lagstiftning angående fiske.

2 §.

Rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkommer staten.

3 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger meddela tillstånd för annan att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln samt att utvinna dess naturtillgångar.

Tillstånd skall avse bestämt område och meddelas för viss tid.

Konungen må föreskriva att visst slag av verksamhet som avses i första stycket må företagas utan tillstånd.

4 §.

Vid tillstånd må fogas de föreskrifter som finnas påkallade ur allmän synpunkt, såsom angående företagens ledning, för arbetena erforderliga anläggningar på kontinentalsockeln, upprättande av karta över arbetena, provtagning, rapportering rörande verksamheten, användningen av produktionen samt åtgärder till bevarande av fyndighet eller borrhål, förebyggande av vattenförorening eller skydd för sjöfarten, fisket och andra allmänna eller enskilda intressen.

När tillstånd meddelas, må bestämmas i vilken omfattning undersökning eller utvinning skall ske för att den rätt som grundas på tillståndet skall äga bestånd.

Med tillstånd må tillika förbindas villkor om statligt deltagande i företaget och om utgivande till staten av avgifter för tillståndet eller på utvinningen eller av andel av produktionen eller annat dylikt villkor.

5 §.

I tillstånd må föreskrivas att tvist om beräkningen av avgift eller andel, som skall utgivas till staten på grund av villkor som avses i 4 § tredje stycket, skall hänskjutas till avgörande av skiljemän.

6 §.

Tillstånd må återkallas av Konungen eller den myndighet som meddelat tillståndet, om föreskrifter eller villkor som gälla för tillståndet åsidosätts eller om eljest synnerliga skäl äro därtill.

I samband med tillstånd må föreskrivas på vilka villkor tillståndshavaren äger frånträda tillståndet eller avstå från en del av det område detta omfattar.

Tillstånd må ej överlätas utan medgivande av Konungen eller den myndighet som meddelat tillståndet.

7 §.

Konungen eller myndighet som Konungen utser äger bestämma att till skydd för anläggning för utforskande av kontinentalsockeln eller utvinning av dess naturtillgångar skall finnas en säkerhetszon med en utsträckning av högst 500 meter, räknat från varje punkt på anläggningens ytersida, samt meddela de föreskrifter som erfordras för att trygga zonen. I den mån annat ej följer av denna lag eller bestämmelse som med stöd av lagen meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen utser må fartyg icke insegla i säkerhetszon utan medgivande av anläggningens ägare.

8 §.

Beviljas inmutning enligt gruvlagen på område, till vilket rätt föreligger på grund av tillstånd enligt 3 §, eller meddelas sådant tillstånd på inmutat

område, må arbete för undersökning och bearbetning, som verkställes på grund av först uppkommen rättighet, icke hindras på grund av rättighet som tillkommit senare. Uppstår tvist om sättet för drivande av de särskilda slagen av arbete, skall bergmästaren, med iakttagande av vad som jämlikt 4 § föreskrivits i tillståndet, bestämma hur arbetena skola ordnas, så att innehavaren av äldre rättighet kan ändamålsenligt driva sitt arbete med minsta förfång för den senare rättsinnehavaren.

9 §.

Tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter och villkor för tillstånd utövas av myndighet som Konungen bestämmer.

Tillsynsmyndighet äger att från innehavare av tillstånd erhålla de upplysningar och handlingar som erfordras för tillsynens utövande. Tillsynsmyndighet må meddela de bestämmelser som finnas erforderliga för att trygga efterlevnaden av föreskrifter och villkor för tillståndet.

Den som har att taga befattning med tillsyn skall äga tillträde till anläggning, fartyg eller luftfartyg varå verksamhet som omfattas av tillstånd bedrivs samt äga rätt att göra sig underrättad om förhållande av betydelse för tillämpningen av de föreskrifter och villkor som gälla för tillståndet.

10 §.

Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som Konungen bestämmer skall på begäran beredas tillfälle att följa tillståndshavarens arbete och taga del av de geologiska resultaten av detsamma.

11 §.

Beträffande anläggning för utforskande av kontinentalsockeln och utvinning av dess naturtillgångar, vilken inrättats utanför territorialgränsen, och förhållanden på anläggningen samt inom säkerhetszon däromkring skall svensk lag, med undantag av bestämmelserna i vattenlagen, gruvlagen, lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. och uranlagen, äga tillämpning såsom om anläggningen och zonen vore belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium. Vattenområdet inom säkerhetszon skall icke på grund av vad nu sagts anses som allmänt.

Produkter som frambringats på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen skola anses utvunna i Sverige.

12 §.

Den som utan tillstånd, när sådant erfordras, utforskar kontinentalsockeln eller utvinner dess naturtillgångar eller inrättar anläggning på sockeln för utforskande av denna eller utvinning av dess naturtillgångar dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till samma straff dömes, om den som erhållit tillstånd enligt 3 §

1) bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 4 § första stycket,
2) underlåter att efterkomma vad tillsynsmyndighet fordrar eller föreskriver med stöd av 9 § andra eller tredje stycket,

3) vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som är förbunden med tillståndet eller i fall som avses i 9 § andra stycket uppsåtligen eller av grov oakt-samhet lämnar oriktig uppgift.

Överträder någon förbudet i 7 § att insegla i säkerhetszon eller föreskrif-ter som utfärdats för tryggande av sådan zon, dömes till böter.

13 §.

Har innehavare av tillstånd underlåtit att ställa sig till efterrättelse före-skrifter som avses i 4 § första stycket eller vad som åligger honom enligt 10 § eller att efterkomma anfordran eller föreskrift som tillsynsmyndighet meddelat med stöd av 9 § andra eller tredje stycket, äger tillsynsmyndig-heten vid vite ålägga honom att fullgöra sina skyldigheter.

Medför underlåtenheten uppenbar fara för allmänna intressen, äger till-synsmyndigheten förbjuda arbetets fortsatta bedrivande ävensom låta ge-nom polismyndighetens försorg vidtaga rättelse på tillståndshavarens be-kostnad.

14 §.

Den som har eller haft att utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag eller med stöd av lagen meddelade villkor eller föreskrifter eller som anlåtats som biträde vid tillsynsverksamhetens utövande eller som eljest haft att taga befattning med ärende som avses i lagen, må ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller, om det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt. Bryter någon häremot, dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

15 §.

Begår någon brott som avses i 12 eller 14 § utom riket, dömes vid svensk domstol.

Åtal för brott som avses i 12 § må ej väckas utan att förordnande därom meddelats av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

Brott som sägs i 14 § må åtalas av åklagare allenast efter angivelse av målsägande.

16 §.

Talan mot bergmästares beslut enligt 8 § föres genom besvär hos kom-merskollegium.

Mot annat beslut av myndighet enligt denna lag föres talan genom besvär hos Konungen.

Beslut av tillsynsmyndighet skall lända till efterrättelse utan hinder av förd talan, om ej annorlunda förordnas.

17 §.

Konungen meddelar de föreskrifter som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Meddelas enligt denna lag tillstånd på allmänt vattenområde som omfattas av koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. eller uranlagen eller av undersökningstillstånd enligt sistnämnda lag, skall vad i 8 § stadgas för det fall att tillstånd meddelas på område som är inmutat enligt gruvlagen äga motsvarande tillämpning.

Upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde som skett före den 1 juli 1966 skall gälla utan hinder av nya lagen.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 5 § gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)

Härigenom förordnas, att 5 § gruvlagen den 3 juni 1938¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Inmutningspunkten må icke vara belägen å, ej heller inmutat område omfatta:

Inmutningspunkten må icke vara belägen å, ej heller inmutat område omfatta:

1) område å — — — — — för utvidgningen;

9) område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten, ävensom område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen sökts eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i nämnda lag, att det ej kan tillgodogöras för sig; dock att hinder mot inmutning ej föreligger om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då frå-

9) område varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten, ävensom område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen eller tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln sökts eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i uranlagen eller i ansöknings eller tillståndet enligt lagen om kontinentalsockeln, att det ej kan tillgodogöras för sig; dock att hinder mot inmutning ej föreligger

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1963: 626.

(Nuvarande lydelse)

ga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen, sökanden eller innehavaren av *undersökningstillstånd* eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Konungen medgivit undantag från vad nu stadgats.

(Föreslagen lydelse)

om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då fråga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen *eller tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln*, sökanden eller innehavaren av *tillstånd* eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Konungen medgivit undantag från vad nu stadgats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Förslag
till
Lag om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående
stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas, dels att 50 § 1 mom. samt 51, 52 och 57 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i sagda lag skall införas en ny paragraf, betecknad 48 a §, av nedan angivna innehåll.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 a §.

Beträffande rättighet att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndighet inom allmänt vattenområde i havet skall i stället för bestämmelserna i denna lag gälla vad som stadgas i lagen om kontinentalsockeln.

50 §.

1 mom. Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om saltfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

1 mom. Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om saltfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

Är fråga — — — — — till bergmästaren.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 50 § 1 mom., 51 § och 52 § SFS 1963:625 samt beträffande 57 § SFS 1947:160.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

51 §.

Rättighet att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning eftersöka och bearbeta olje- eller gasfyndighet är beroende på koncession, som meddelas av Konungen. Koncession må begränsas till att *avse allenast undersökning av fyndighet och, i samband med dylik begränsning, till att gälla under viss tid, som angives i koncessionen.*

Rättighet att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning eftersöka och bearbeta olje- eller gasfyndighet är beroende på koncession, som meddelas av Konungen. Koncession må begränsas till att *gälla under viss tid, som angives i koncessionen, så ock till att avse allenast undersökning av fyndighet.*

Den som — — — — — koncessionen gäller.

Vid meddelande av koncession avseende bearbetning äger Konungen bestämma att innehavaren skall till staten erlägga årlig avgift beräknad efter mängden eller värdet av utvunnen olja eller gas. Uppstår tvist om beloppet av sådan avgift, skall vad i 19 § är stadgat för där avsett fall äga motsvarande tillämpning.

52 §.

Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om olje- och gasfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om olje- och gasfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

Bestämmelserna i — — — — — och gasfyndigheter.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

57 §.

Vad i 2—5, 7—9, 11—21, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om alunskifferfyndigheter.

Vad i 2—5, 7—9, 11—21, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om alunskifferfyndigheter.

Konungen äger — — — — — äga tillämpning.

I fall — — — — — 60 § sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Beträffande koncession som före nya lagens ikraftträdande beviljats å allmänt vattenområde i havet skola äldre bestämmelser alltjämt gälla.

Förslag

till

Lag om ändring i uranlagen den 2 december 1960 (nr 679)

Härigenom förordnas, att i uranlagen den 2 december 1960 skall införas en ny paragraf, betecknad 66 §, av nedan angivna innehåll.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

66 §.

Beträffande rättighet att undersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt material inom allmänt vattenområde i havet skall i stället för bestämmelserna i denna lag gälla vad som stadgas i lagen om kontinentalsockeln.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Beträffande undersökningstillstånd och koncession som före nya lagens ikraftträdande beviljats å allmänt vattenområde i havet skola äldre bestämmelser alltjämt gälla.

Utkast

till

Kungörelse med närmare bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 1966 om kontinentalsockeln

Kungl. Maj:t har med stöd av lagen den 1966 om kontinentalsockeln funnit gott förordna som följer.

1 §.

Tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter och villkor som gälla för tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln utövas av kommerskollegium.

Kommerskollegium äger göra framställning hos annan myndighet om biträde vid övervakning av föreskrifter och villkor som sägs i första stycket.

2 §.

Efter anmälan till kommerskollegium äger svensk vetenskaplig institution utan särskilt tillstånd företaga vetenskapliga undersökningar av kontinentalsockeln i den mån det kan ske utan förfång för innehavare av tillstånd att utforska sockeln eller utvinna dess naturtillgångar. Anmälan skall ingivas senast fjorton dagar före undersökningarnas början och innehålla uppgift om tid och plats för undersökningarna samt dessas omfattning och syfte.

Utanför territorialgränsen må fiske efter sådana levande organismer som avses i 1 § andra stycket lagen om kontinentalsockeln bedrivas utan särskilt tillstånd.

3 §.

1 mom. Till Konungen ställd ansökan om tillstånd att för utvinnande av olja eller naturgas undersöka kontinentalsockeln eller att där utvinna sådana ämnen ingives i sex exemplar till handelsdepartementet.

2 mom. Ansökningen skall innehålla

- 1) uppgift om sökandens namn, yrke, hemvist och postadress samt, om sökanden är utländskt företag, om filial som sökanden har eller må avse att inrätta i Sverige för handhavandet av den planerade verksamheten,
- 2) uppgift om det område och den tid ansökningen avser,
- 3) uppgift om arten av den planerade verksamheten,
- 4) arbetsprogram med upplysning om de anläggningar som sökanden vill inrätta på kontinentalsockeln för arbetenas genomförande samt om de

åtgärder sökanden ämnar vidtaga för att förebygga vattenförorening och intrång på sjöfart, fiske och andra allmänna eller enskilda intressen,

5) utredning om sökandens tekniska och ekonomiska resurser för arbetenas genomförande, samt

6) om sökanden ämnar i väsentlig omfattning anlita entreprenör för arbetena, uppgifter om denne i avseenden som sägs under 1) och 5).

3 mom. Vid ansökan skall sökanden foga

1) karta eller kartskiss jämte beskrivning över det med ansökningen avsedda området av sådan beskaffenhet som kommerskollegium bestämmer, samt

2) intyg som sökanden vill åberopa för att styrka uppgifter som avses i 2 mom. 4)—6).

4 §.

Tillstånd till täkt av sand, grus eller sten på kontinentalsockeln meddelas av kommerskollegium. Ansökan om tillstånd ingives i sex exemplar till kollegium.

I tillstånd, som skall gälla viss tid, högst tio år, och avse visst område, skall angivas den omfattning, i vilken sand, grus eller sten får tagas där. För tillståndet skall utgå ersättning, om ej kommerskollegium med hänsyn till den upplåtna rättens ringa omfattning eller annat särskilt skäl finner tillståndet böra givas utan vederlag.

Finnes det med hänsyn till särskilda omständigheter påkallat och är fråga om sand-, grus- eller stentäkt i mindre omfattning, äger kommerskollegium medgiva envar rätt därtill. Medgivandet, som skall gälla viss tid, högst tio år, skall avse visst område och angiva den omfattning, i vilken sand, grus eller sten får tagas där.

5 §.

Ansökan om tillstånd att i annat fall än som avses i 2—4 §§ utforska kontinentalsockeln eller utvinna dess naturtillgångar ställes till Konungen och ingives till handelsdepartementet.

Beträffande sådan ansökan skola bestämmelserna i 3 § gälla i tillämpliga delar.

6 §.

Bestämmelserna i 3—5 §§ skola i tillämpliga delar gälla beträffande ansökan om ändring av föreskrifter och villkor för tillstånd.

7 §.

För tillstånd att för utvinnande av olja eller naturgas undersöka kontinentalsockeln eller att där utvinna sådana ämnen skola, utöver vad som

föreskrives i lagen om kontinentalsockeln och tillståndsbeslutet, gälla följande allmänna bestämmelser.

1 mom. Tillståndshavaren skall varje år före den 1 mars till kommerskollegium insända redogörelse för det under föregående år utförda arbetet samt de statistiska rapporter kollegium föreskriver.

2 mom. Innan seismiska undersökningar påbörjas skall tillståndshavaren underrätta fiskeristyrelsen. Vid sådana undersökningar är tillståndshavaren skyldig att fortlöpande hålla fiskeristyrelsen underrättad om undersökningsfartygens rörelser.

3 mom. Anläggning som medgivits i tillstånd för utforskande av kontinentalsockeln eller utvinning av dess naturtillgångar får ej inrättas utan att skriftlig anmälan därom gjorts hos kommerskollegium minst en månad i förväg.

Anläggning och säkerhetszon skola förses med permanenta anordningar som utmärka deras läge för sjöfarande och, vid behov, för luftfartyg.

Tillståndshavaren är skyldig att bekosta tillkännagivanden om inrättande av anläggning och säkerhetszon.

4 mom. Innan borrhning påbörjas skall kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning underrättas om tid och plats för borrhningen. Borrprov och resultat av mätningar i borrhål skola i den ordning Sveriges geologiska undersökning föreskriver insändas till undersökningen.

Över upptagna borrhål skall tillståndshavaren senast inom sex månader upprätta fullständig och noggrann karta i minst tre exemplar. Kartan skall förvaras hos tillståndshavaren och fortlöpande kompletteras av denne. Utdrag av kartan skall sändas till kommerskollegium. I den utsträckning Sveriges geologiska undersökning påfordrar skall utdrag sändas även till undersökningen.

Närmare föreskrifter om kartans upprättande och komplettering samt om verkställande av utdrag av kartan och utdrags insändande till kommerskollegium meddelas av kollegium.

5 mom. Borrhning samt utvinning av naturgas eller olja skall ske på sådant sätt att förekomst av sådana ämnen är under full kontroll. Olja eller naturgas får ej spillas från borrhål, så att vattnet eller luften förorenas.

6 mom. Borrhål som övergivas skola säkras på betryggande sätt enligt föreskrifter som meddelas av kommerskollegium.

7 mom. När tillstånd upphör att gälla skola borrhål som upptagits inom tillståndsområdet säkras av tillståndshavaren enligt föreskrifter som meddelas av kommerskollegium. Borrhålen skola utan ersättning tillfalla staten.

8 §.

Arbete för utforskande av kontinentalsockeln eller utvinning av dess naturtillgångar må icke utföras på sådant sätt att sjöfart, fiske eller havets

biologiska tillgångar obehörigen åsamkas förfång eller att befintliga undervattensledningningar skadas.

9 §.

Tillståndshavaren är skyldig tåla att undervattensledningningar utläggas och underhållsarbeten avseende sådana ledningar utföras inom tillståndsområdet, i den mån det kan ske utan att utforskandet eller utvinningen obehörigen hindras.

Tillståndshavaren är ock skyldig tåla att inom tillståndsområdet bedrivs oceanografisk grundforskning eller annan vetenskaplig forskning, vars resultat äro avsedda att offentliggöras.

10 §.

Befattningshavare vid tullverkets kustbevakning åligger att aktgiva på att undersöknings- eller utvinningsarbete icke bedrivs på kontinentalsockeln utan tillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot givet tillstånd. Iakttagare befattningshavare sådan handling, skall han ofördröjligen anmäla detta till kommerskollegium, polis- eller åklagarmyndighet eller närmaste polisman.

Kommerskollegium skall ofördröjligen underrätta generaltullstyrelsen samt vederbörande kustbevakningschefer om beslut om tillstånd till arbeten på kontinentalsockeln jämte i anslutning därtill meddelade föreskrifter och villkor, i den mån tillståndet eller föreskrifterna äro av betydelse för tullpersonalens uppsikt.

Denna kungörelse träder i kraft den

I. Inledning

Konventionen om kontinentalsockeln

Det hävdvunna geologisk-geografiska begreppet kontinentalsockeln betecknar den förhållandevis långsamt sluttande del av havsbotten, som är belägen mellan stranden och början av den s. k. kontinentalslutningen, där bottenprofilen övergår i en brantare sluttning ned mot de stora havsdjupen. Övergången anses flerstädes ske på ett djup av omkring 200 meter. Kontinentalsockelns bredd varierar från någon kilometer till många tiotal mil. Kontinentalsockeln anses rymma betydande naturtillgångar, särskilt mineral, olja och naturgas. Möjligheten att exploatera tillgångarna har ökats genom vetenskapens och teknikens snabba framsteg, och undersökningsarbeten bedrivs sedan åtskillig tid på kontinentalsockeln i olika delar av världen. Utvinning av olja från havsbotten i stor skala förekommer bl. a. i Persiska viken och Mexikanska golfen.

Efter andra världskriget har många stater framställt mer eller mindre långtgående anspråk på höghetsrätt över kontinentalsockeln utanför deras territorialgräns bl. a. i syfte att skaffa sig kontroll över naturtillgångarna därstädes. För att få till stånd en reglering av de olika staternas anspråk i fråga om kontinentalsockeln upptog Förenta Nationernas kommission för internationell rätt frågan om kontinentalsockeln på sitt arbetsprogram. Efter flera års förberedelsearbeten antogs vid 1958 års konferens i Genève om kodifieringen av de folkrättsliga reglerna om havet *konventionen om kontinentalsockeln* samt ytterligare tre konventioner, nämligen konventionen om territorialvattnet och tilläggszonen, konventionen om det fria havet och konventionen om fisket och bevarandet av de levande naturtillgångarna i det fria havet. I anslutning till konventionerna antogs också ett fakultativt signaturprotokoll om obligatoriskt biläggande av tvister rörande tolkningen och tillämpningen av konventionerna.

Sedan föreskrivet antal ratifikations- och anslutningsinstrument deponerats, trädde kontinentalsockelkonventionen i kraft den 10 juni 1964. Konventionen jämte det fakultativa protokollet godkändes av svenska riksdagen vid 1964 års höstriksdag (prop. 197, UU 12, rskr 400). Konventionen träder för Sveriges del i kraft den trettionde dagen efter det att anslutningsinstrument deponerats. Deposition har ännu inte skett. De tre övriga havsrättskonventionerna har hittills inte biträtts av Sverige.

Kontinentalsockelkonventionen hade den 1 oktober 1965 biträtts av

följande 29 stater: Algeriet, Amerikas Förenta Stater, Australien, Bulgarien, Cambodja, Colombia, Danmark, Dominikanska Republiken, Ecuador, Finland, Frankrike, Guatemala, Haiti, Israel, Madagaskar, Malaysia, Nya Zeeland, Polen, Portugal, Rumänien, Senegal, Sovjetunionen, Storbritannien, Sydafrika, Tjeckoslovakien, Uganda, Ukraina, Venezuela och Vitryssland.

Konventionens texter på engelska och franska jämte översättning till svenska har fogats som bilaga till betänkandet. Konventionen innehåller i huvudsak följande.

I *art. 1* moment a definieras uttrycket kontinentalsockeln, sådant detta användes i konventionstexten. Med sockeln avses här havsbotten och dess underlag i de områden under vatten, vilka gränsar till kusterna men är belägna utanför territorialgränsen. Sockeln sträcker sig ut till ett vattendjup av 200 meter eller, därutanför, intill dess djupet omöjliggör exploatering. I artikelns moment b föreskrives, att konventionen även gäller motsvarande områden kring öar.

Konventionen har således en dubbel bestämning av kontinentalsockelns gräns mot de stora vattendjupen, primärt ett djup av 200 meter och subsidiärt vad som brukar kallas exploateringsgränsen.

Vad Sverige beträffar ger konventionens definition till resultat att en kontinentalsockel i konventionens mening finnes överallt utanför den svenska territorialgränsen i de hav som omger Sverige.

Art. 2 bestämmer och begränsar strandstatens rätt med avseende på kontinentalsockeln.

Enligt första stycket utövar strandstaten suveräna rättigheter över sockeln, men blott i vad avser utforskandet och tillgodogörandet av dess naturtillgångar.

I andra stycket understrykes rättigheternas exklusiva karaktär. Ingen äger sålunda, i de fall där strandstaten icke själv låter utforska eller exploatera sockeln, bedriva sådan verksamhet eller göra gällande någon rätt till sockeln, såvida icke strandstaten givit sin uttryckliga tillåtelse.

I tredje stycket utsäges, att strandstatens rättigheter avseende kontinentalsockeln ej är beroende av besittningstagande, vare sig effektivt eller symboliskt. Icke heller erfordras någon form av viljeförklaring från strandstatens sida.

Fjärde stycket anger närmare vilka av kontinentalsockelns naturtillgångar, som avses i konventionen. Hit räknas mineraliska och andra icke levande tillgångar, vilka finnes antingen på själva havsbotten eller därunder. Hit hör också de levande organismer, som kallas sedentära, d. v. s. de organismer, vilka på det utvecklingsstadium där de kan utnyttjas antingen är helt orörliga på havsbotten eller därunder eller ej kan röra sig annat än i direkt kontakt med havsbotten eller dess underlag.

Artikeln vilar på en kompromiss mellan staternas vitt skiljaktiga intres-

sen och anspråk. Den utgår å ena sidan från att det alltjämt skall slås vakt om havets traditionella frihet, främst i vad avser sjöfart och fiske. Å andra sidan inför den en ny regel enligt vilken en strandstat skall ha vissa, noga angivna rättigheter i vad gäller naturförekomsterna i kontinentalsockeln utanför dess territorialvatten.

I *art. 3* fastslås, att strandstatens rättigheter med avseende på kontinentalsockeln ej får inverka på det ovanförliggande vattnets egenskap av fritt hav. Ej heller inverkar rättigheterna på det fria luftrummet.

Art. 4 stadgar begränsningar i strandstatens rättigheter, avsedda att bevara den hävdvunna friheten att nedlägga och underhålla kablar och ledningar på havsbotten.

Art. 5 understryker i sitt första stycke, ytterligare en gång, syftet att icke inkräkta på havets frihet. Sålunda föreskrives, att strandstaten ej äger bedriva verksamhet på kontinentalsockeln på ett sätt som, i vidare mån än som kan anses berättigat, medför intrång i sjöfart, fiske eller bevarandet av havets biologiska tillgångar. Stycket innehåller också en principbestämelse till skydd för oceanografisk och annan vetenskaplig forskning på kontinentalsockeln; en kompletterande regel återfinnes i åttonde stycket.

Enligt andra stycket har strandstat rätt att uppföra de inrättningar som är erforderliga för utforskandet av sockeln och tillgodogörandet av dess naturtillgångar samt äger upprätta säkerhetszoner kring sådana inrättningar.

Tredje stycket begränsar säkerhetszonernas utsträckning till maximalt 500 meter, räknat från inrättningens yttersida. Strandstaten äger vidtaga erforderliga åtgärder för att skydda säkerhetszon. Fartyg av varje nationalitet måste respektera sådan zon.

I fjärde stycket fastslås att inrättning av här avsett slag, ehuru underkastad strandstatens jurisdiktion, ej är att betrakta som en ö och följaktligen ej, där så eljest skulle vara fallet, har eget territorialvatten.

I femte stycket föreskrives, att inrättandet av säkerhetszon måste bringas till andra staters kännedom. Betyggande varningsanordningar skall inrättas och vidmakthållas. Anläggning, som nedlagts eller ej längre brukas, måste helt demonteras.

I sjätte stycket meddelas förbud mot att anläggningar eller säkerhetszoner placeras så, att de hindrar sjöfarten i traditionellt utnyttjade farleder, vilka är oumbärliga för den internationella sjötrafiken.

Sjunde stycket ålägger strandstaten att vidtaga alla de åtgärder som erfordras för att skydda havets biologiska tillgångar mot skadliga ämnen.

Enligt det förut nämnda åttonde stycket måste strandstatens samtycke inhämtas till varje forskningsåtgärd på kontinentalsockeln. Sådant samtycke får dock normalt ej vägras en kvalificerad institution, som avser bedriva uteslutande vetenskapliga undersökningar av kontinentalsockelns fysiska eller biologiska egenskaper samt publicera resultaten av dessa.

Strandstaten har rätt att deltaga i verksamheten eller att vara representerad därvid.

Art. 6 behandlar de viktiga frågorna om bestämmande av gräns på kontinentalsockel på vilken två eller flera stater kan göra anspråk.

I första hand bör gräns bestämmas genom avtal mellan de berörda staterna. Saknas avtal skall gräns, om särskilda omständigheter ej föranleder annat, bestämmas på något av följande sätt.

Om staterna ligger mitt emot varandra, skall gränsen utgöras av mittlinjen mellan de baslinjer från vilka de berörda staternas territorialvatten beräknas.

Gränsar staterna i sidled till varandra, skall gränsen bestämmas med tillämpning av principen om lika avstånd från närmaste punkt på baslinjen för vardera statens territorialvatten.

Slutligen ges anvisningen, att gräns som bestämts med tillämpning av artikeln skall beskrivas med hänvisning till sjökort, geografiska kännetecken samt fasta riktmärken på land.

Anmärkas kan att nämnda baslinjer kan utgöras antingen av de faktiska strandlinjerna bestämda på visst sätt eller av s. k. räta baslinjer dragna mellan längst ut mot havet belägna öar, skär eller uddar.

Art. 7 stadgar, att konventionens bestämmelser ej skall inverka på strandstatens rätt att exploatera havsbottens underlag genom tunnelbyggen. I sådana fall saknar det överliggande havets djup all betydelse.

Art. 8—15 innehåller traktat tekniska formföreskrifter.

Något avtal enligt art. 6 mellan Sverige och grannstat har ännu inte kommit till stånd. I fråga om utgångspunkten för bestämmande av gräns på kontinentalsockeln må nämnas att baslinjeutredningen, som haft i uppdrag att göra en översyn av baslinjerna för territorialvattnets beräkning utmed den svenska kusten och därmed sammanhängande frågor, i ett den 16 december 1964 avgivet betänkande »Sveriges sjöterritorium» (SOU 1965:1) framlagt förslag till lag om Sveriges sjöterritorium jämte kungörelse med närmare bestämmelser om territorialhavets beräkning. Enligt förslaget skall territorialgränsen bestämmas från ett system av räta baslinjer utmed de delar av den svenska kusten, där de geografiska förhållandena föranleder användning av ett sådant system, samt utefter övriga delar av kusten utgöras av cirkelbågar med medelpunkterna på lågvattenlinjen och med territorialvattenbredden som radie. Förslaget anknyter till den nyssnämnda 1958 års konvention om territorialvattnet och tilläggszonen.

Av det föregående framgår att begreppet kontinentalsockeln i geografisk bemärkelse avser bottenplatån i havet från stranden ut till slutningen mot de stora djupen, medan samma uttryck i konventionen användes om

de utanför staternas territorialgräns belägna delarna av platån. När ej av sammanhanget framgår vad som åsyftas med ordet kontinentalsockeln begagnas i det följande beteckningen yttre kontinentalsockeln om den del av sockeln som enligt Genèvekonventionen tillkommer Sverige, medan uttrycket inre kontinentalsockeln användes för att beteckna det omedelbart innanför territorialgränsen belägna område, vilket utredningen anser sig böra behandla i detta sammanhang, nämligen platån under allmänt vattenområde i havet.

Utredningsuppdraget

I yttrande till statsrådsprotokollet den 6 november 1964, då beslut fattades om nu ifrågavarande utredning, anförde statsrådet och chefen för justitiedepartementet efter redogörelse för konventionen om kontinentalsockeln bl.a. följande.

Anslutning från svensk sida till konventionen kräver en intern reglering av villkoren för undersökning och bearbetning av naturtillgångarna inom den svenska delen av kontinentalsockeln. Om denna fråga bör en särskild utredning ske.

Nationell lagstiftning i ett flertal andra länder rörande naturtillgångarna på kontinentalsockeln innehåller, att rätten att tillgodogöra sig tillgångarna förbehålles staten. Även i vårt land bör en lagstiftning på området utgå från att staten äger det bestämmande inflytandet över ifrågavarande tillgångar. Reglerna för undersökning och bearbetning av dessa tillgångar synes böra bygga på ett koncessionssystem, som ger möjligheter för det allmänna att tillse att såväl undersökningsarbeten som exploatering bedrivs på ett med hänsyn till landets intressen lämpligt sätt. I fråga om annan än statlig verksamhet bör det allmänns intresse kunna tillgodoses bl. a. genom rätt för staten att delta i ifrågakommande företag eller att uppbära en rimlig avgift. I övrigt måste självfallet tillses, att den interna regleringen kommer i överensstämmelse med konventionen och andra folkrättens regler.

Vid sidan av bestämmelser för själva undersökningen och bearbetningen av naturtillgångarna måste uppmärksammas frågan om jurisdiktion i övrigt inom ifrågavarande område, t. ex. beträffande strafflagstiftning och sociallagstiftning.

Skulle under utredningsarbetet visa sig föreligga behov av särskild reglering även för områden som är belägna innanför territorialgränsen, bör utredningen vara oförhindrad att lägga fram förslag även i denna del. Därvid bör beaktas förhållandet till gällande gruvlagstiftning, stenkolslagen däri inbegripen. Av hänsyn till den allmänna översyn av gruvlagstiftningen som för närvarande pågår genom den år 1963 tillkallade gruvrättsutredningen bör emellertid utredningsarbetet i denna del begränsas till att avse andra naturtillgångar än inmutningsbara mineralfyndigheter. Samråd bör äga rum med gruvrättsutredningen.

Under utredningsarbetet torde uppmärksamhet böra ägnas åt motsvarande lagstiftningsarbete i övriga nordiska länderna.

Enligt direktiven bör utredningen bedrivas skyndsamt och om möjligt slutföras inom sådan tid att en lagstiftning rörande kontinentalsockeln kan träda i kraft samtidigt med att konventionen om kontinentalsockeln träder i kraft för Sverige.

II. Utvinning av olja och naturgas i havsområden

Geologiska förutsättningar

Intresset för naturtillgångar av det slag, som avses i konventionen om kontinentalsockeln, är för närvarande främst koncentrerat till olja och naturgas (kolväten).

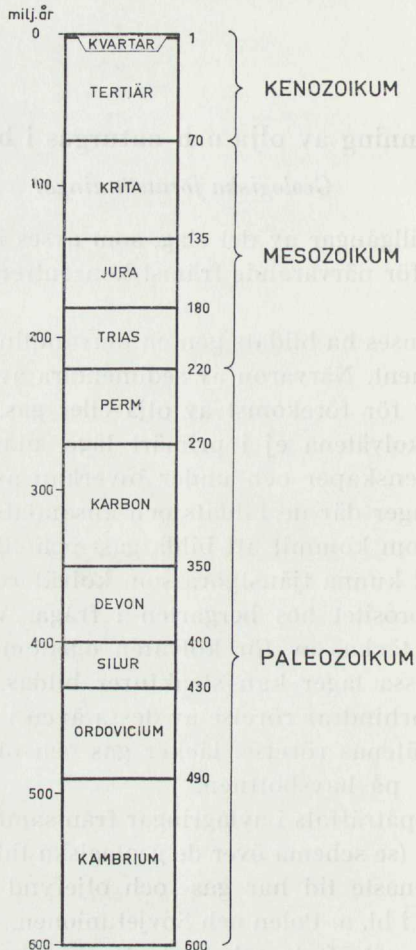
Dessa kolväten anses ha bildats genom omvandling av organisk substans, som avsatts i sediment. Närvaron av sedimentära avlagringar anses vara en första förutsättning för förekomst av olja eller gas. Oftast förekommer de exploateringsbara kolvätena ej i primärt läge, utan de har på grund av sina fysikaliska egenskaper och under inverkan av yttre faktorer, såsom tryck, lämnat de lager där de bildats och ansamlats i högre liggande sediment, som därigenom kommit att bilda gas- och/eller oljereservoarer. För att en bergart skall kunna tjänstgöra som kolvätereservoar erfordras bl. a. en viss effektiv porositet hos bergarten i fråga. Vidare skall det porösa bergartskomplexet täckas av för kolväten ogenomträngliga lager. Genom deformation av dessa lager kan strukturer bildas, vilka effektivt fångar in kolvätena och förhindrar rörelse av dessa även i sidled. Om intet hinder föreligger för kolvätenas rörelse, läcker gas och olja så småningom fram vid markytan eller på havsbotten.

Gas och olja har påträffats i avlagringar från samtliga geologiska perioder fr. o. m. kambrium (se schema över de geologiska tidsperioderna på följande sida) och under senaste tid har gas- och oljefynd rapporterats även från prekambriiska lager i bl. a. Polen och Sovjetunionen.

Gas och olja har påträffats och exploaterats från markytan ned till över 6 500 meters djup.

Prospektering av gas och olja skedde fram till andra världskrigets slut i huvudsak på land. Undantag har varit de sedan länge exploaterade fyndigheterna under Svarta havet och Maracaibosjön i Venezuela. Under de senaste tjugo åren har prospekteringsverksamheten i havsområden ökat högst väsentligt och i vissa områden bedrivits med avsevärd framgång. Exempel på sådana är Persiska viken och Mexikanska golfen. I dessa områden utgör fyndigheterna på havsbotten geologiskt sett en direkt fortsättning av angränsande, tidigare från land exploaterade fyndigheter. Förutsättningarna för en framgångsrik »offshore»-prospektering har därför varit stora. En parallell är att finna i de pågående prospekteringsarbetena i Nordsjön, som föranletts av upptäckten av ett av världens största naturgasfält nära Groningen i Nederländerna.

GEOLOGISK TIDSSKALA

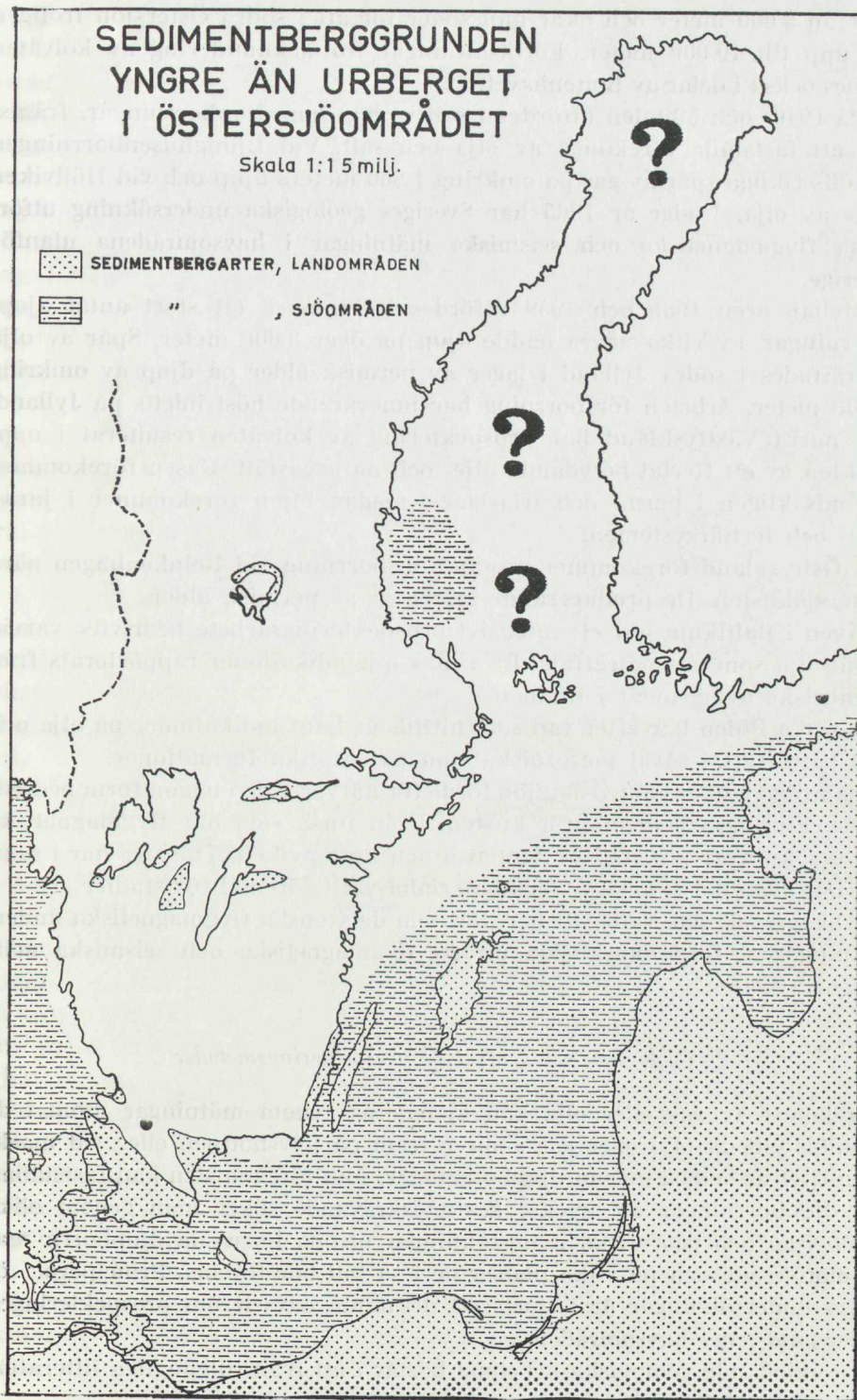
Inom Sverige finnes sedimentära bergarter av såväl paleozoisk som mesozoisk ålder med de egenskaper i vad avser porositeten, som utmärker en god kolvätereservoar. I kambrosilumrådena i Västergötland, Östergötland, Närke och Dalarna torde inte finnas några exploateringsbara kolväten bl. a. beroende på att där saknas geologiska strukturer för uppfångande av kolvätena. De sedimentära avlagringarna på Öland, Gotland och i Skåne utgör integrerade delar av sedimentområden, som upptager större delen av Östersjöns botten och som fortsätter i Baltikum, Polen, Nordtyskland och Danmark. Geologiska förutsättningar för ackumulering av kolväten finnes i södra Östersjön, på Öland och Gotland samt i Skåne. Genom tidigare utförda undersökningar har man fått upplysningar om sedimentens ungefärliga mäktighet i södra Skåne. Den maximala sedimentmäktigheten uppgår till

SEDIMENTBERGGRUNDEN YNGRE ÄN URBERGET I ÖSTERSJÖOMRÅDET

Skala 1:1 5 milj.

 SEDIMENTBERGARTER, LANDOMRÅDEN

 " SJÖOMRÅDEN

mer än 5 000 meter och ökar mot söder för att i södra Östersjön troligen nå upp till 10 000 meter. Förutsättningar för ackumulering av kolväten finnes också i delar av Bottenhavet.

På 1940- och 50-talen utfördes i statlig regi fem djupborrningar, främst för att fastställa förekomst av olja och salt. Vid Ljunghusenborrningen erhöles rikliga spår av gas på omkring 1 800 meters djup och vid Höllviken spår av olja. Under år 1965 har Sveriges geologiska undersökning utfört vissa flygmagnetiska och seismiska mätningar i havsområdena utanför Sverige.

Mellan åren 1935 och 1959 utfördes i Danmark ett stort antal djupborrningar, av vilka några nådde djup på över 3 000 meter. Spår av olja påträffades i södra Jylland i lager av permisk ålder på djup av omkring 3 000 meter. Arbeten för borrning har innevarande höst inletts på Jylland.

I norra Västtyskland har prospektering av kolväten resulterat i upptäckten av ett flertal betydande olje- och naturgasfält. Gasen förekommer huvudsakligen i perm- och triaslager, medan oljan förekommer i jura-, krit- och tertiärsystemen.

I Östtyskland förekommer produktionsborrning vid Reinkenhagen nära Östersjökusten. De producerande lagren är av permisk ålder.

Även i Baltikum har ett intensivt prospekteringsarbete bedrivits, varvid såväl olja som gas påträffats. Bl. a. har oljeindikationer rapporterats från kambriska avlagringar i Litauen.

I norra Polen har efter vad som hittills är känt indikationer på olja och gas påträffats i såväl mesozoiska som paleozoiska formationer.

Samtliga länder runt Östersjön torde för närvarande i någon form bedriva prospekteringsarbete utanför kusten. Från finsk sida har flygmagnetiska undersökningar utförts i Bottenhavet och Bottenviken. Tidigare har i samma områden det kvartära blockmaterialet varit föremål för studier.

I Skagerack och Kattegatt har, förutom de svenska flygmagnetiska undersökningarna, från dansk sida utförts flygmagnetiska och seismiska mätningar.

Geologiska och geofysiska prospekteringsmetoder

Förekomst av gas eller olja kan ej påvisas genom mätningar utom i de enstaka fall då olja eller gas sipprar fram på havsbotten eller vid markytan. Det är endast genom djupborrningar, som förekomsten kan fastställas. Då djupborrningar är mycket kostnadskrävande söker man genom olika geologiska och geofysiska undersökningar utrona huruvida djupborrningar är motiverade och på vilka platser de i så fall bör företas. Principerna för dessa undersökningar är i stort sett desamma oavsett om prospekteringen avser land- eller havsområden.

De inledande geologiska arbetena består i att från tillgängliga litteratur-

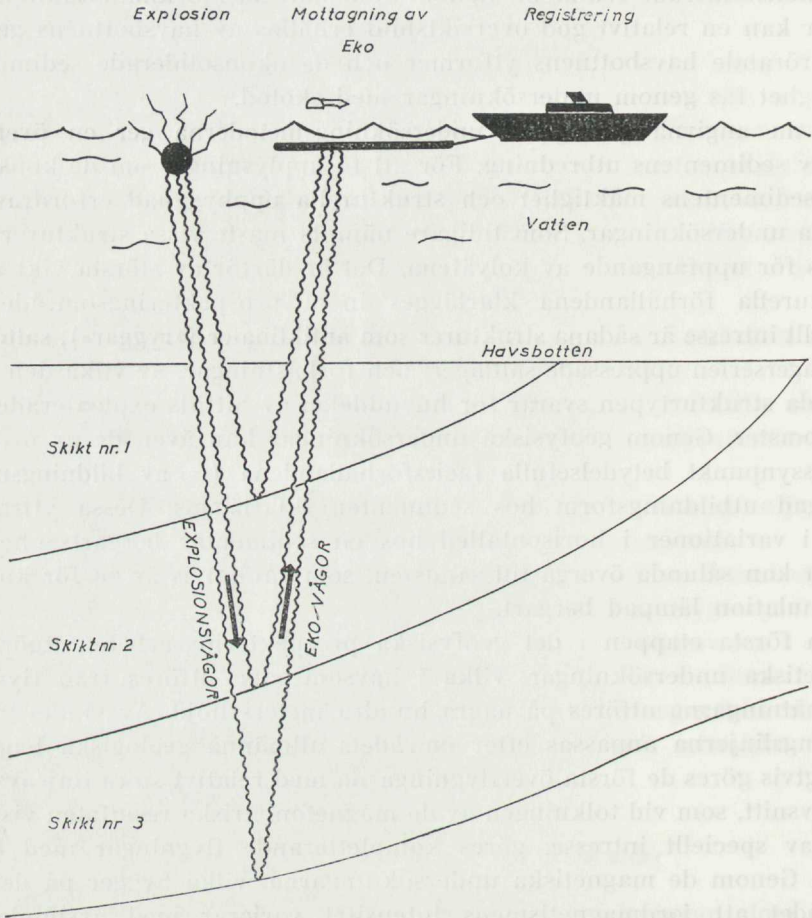
uppgifter åstadkomma en översiktlig bild av prospekteringsområdets geologi. Härtill fogas resultat, som erhålles genom geologisk kartering i kustområdena. Härvid utföres förutom berggrundskartering även undersökning av blockmaterial, dess sammansättning och spridning. Karteringsverksamheten kan i kustnära delar av havsområdet utsträckas även till undervattenskartering med grodmansutrustning. Vid större djup sker provtagning från botten medelst skrapning, varvid prov erhålles av blockmaterial och okonsoliderade sediment. Genom systematiska blockmaterialundersökningar kan en relativt god översiktsbild erhållas av havsbottens geologi. Data rörande havsbottens ytformer och de okonsoliderade sedimentens mäktighet fås genom undersökningar med ekolod.

De nu angivna geologiska undersökningsmetoderna ger en översiktsbild av sedimentens utbredning. För att få upplysningar om de konsoliderade sedimentens mäktighet och strukturella uppbyggnad erfordras geofysiska undersökningar. Som tidigare nämnts måste vissa strukturer förefinnas för uppfångande av kolvätena. Det är därför av största vikt att de strukturella förhållandena klarlägges inom prospekteringsområdet. Av speciellt intresse är sådana strukturer som antiklinaler (»ryggar»), saltdomer (= i lagerserien uppressade saltlager) och förkastningar, av vilka den förstnämnda strukturtypen svarar för huvuddelen av hittills exploaterade oljeförekomster. Genom geofysiska undersökningar kan även de ur prospekteringssynpunkt betydelsefulla faciesförhållandena (= av bildningsmiljön betingad utbildningsform hos sedimenten) klarläggas. Dessa yttrar sig bl. a. i variationer i horisontalled hos en sedimentär bergartsenhet. En skiffer kan sålunda övergå till sandsten, som vanligtvis är en för kolväteackumulation lämpad bergart.

Den första etappen i det geofysiska prospekteringsarbetet utgöres av magnetiska undersökningar, vilka i havsområden utföres från flygplan. Flygmätningarna utföres på några hundra meters höjd. Avståndet mellan mätninglinjerna anpassas efter områdets allmänna geologiska byggnad. Vanligtvis göres de första överflygningarna med relativt stora linjeavstånd. I de avsnitt, som vid tolkningen av de magnetometriska resultaten visar sig vara av speciellt intresse, göres kompletterande flygningar med tätare linjer. Genom de magnetiska undersökningarna, vilka bygger på det förhållandet att jordmagnetismens intensitet varierar med avståndet till urberget, erhålles en allmän bild av sedimentområdenas mäktighet och eventuella förekomster av intrusiva bergarter, t. ex. diabasgångar, i sedimenten. Tolkningen av de magnetometriska resultaten bör igångsättas så snart data inflyter. Härigenom kan om så erfordras kompletterande flygningar utföras.

På grundval av de resultat, som erhålles vid de flygmagnetiska undersökningarna, planeras de seismiska mätningarna. Vid seismiska undersökningar bestämmes gångtiden för akustiska vågor, framkallade genom

sprängningar, mellan två punkter på jordytan eller, vid havsseismik, vid havsytan. Tidsskillnaden gör det möjligt att dra slutsatser rörande sedimentens lagerföljd och även deras beskaffenhet. Vid seismiska undersökningar till havs begagnas huvudsakligen reflexionsmetoden, som är väl lämpad för detaljundersökningar. Med denna metod erhålles registreringar av sedimentens lagerföljd, exempelvis läget av ogenomsläppliga

lager. I seismogrammen framträder strukturer som förkastningar och antiklinaler oftast mycket tydligt. Seismiska undersökningar till havs kan bedrivas med ett fartyg eller med två fartyg i samverkan. I det senare fallet användes ett mindre fartyg för sprängningsmomenten, medan i det förra såväl sprängning som registrering utföres från samma fartyg. Seismiska undersökningar till havs kan utföras i snabbare takt än motsvarande under-

sökningar på land. Inom havsseismiken kalkyleras med en uppmätt profil-längd av 500—2 000 km per månad, medan värdena för landseismik är 50—300 km per månad.

Liksom fallet är med de magnetiska undersökningarna upplägges det seismiska programmet sålunda, att de inledande undersökningarna är översiktliga. Vid bearbetningen av resultaten visar det sig huruvida detalj-undersökningar skall sättas in och var de skall förläggas.

I anslutning till de seismiska undersökningarna utföres gravimetriska mätningar. Stundom göres dessa före de seismiska, i andra fall efter. De gravimetriska mätningarna utföres i allmänhet från fartyg på det sättet att ett instrument för uppmätning av tyngdkraftsvariationen (gravimeter) nedsänkes till havsbotten, varifrån mätningarna sker. Dessa ger en bild av täthetsfördelningen i den underliggande berggrunden, och de är speciellt väl lämpade, då det gäller att fastställa förekomsten av saltomer.

De geofysiska undersökningarna inom ett undersökningsområde är ej alltid avslutade i och med att den första undersökningsborrningen igångsatts. Genom de resultat, som framkommer vid en dylik borrning, kan det visa sig vara nödvändigt med kompletterande såväl magnetiska och gravimetriska som seismiska mätningar.

Undersökningsborrningar

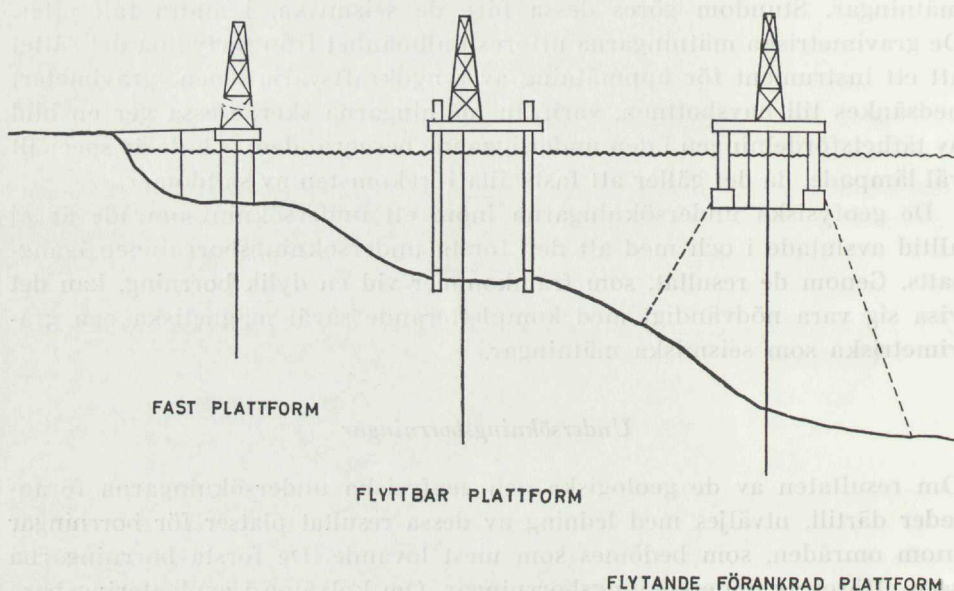
Om resultaten av de geologiska och geofysiska undersökningarna föranleder därtill, utväljes med ledning av dessa resultat platser för borrningar inom områden, som bedömes som mest lovande. De första borrningarna som utföres är undersökningsborrningar. Om kolväten i exploateringsbara mängder påträffas, kan en borrning som ursprungligen gjorts som undersökningsborrning bli producerande.

Det borrningstekniska förfarandet vid »offshore»-borrningar är i princip detsamma som vid borrningar på land, d. v. s. borrhålet drives genom rotaryborrning. Vid denna borrhåtmotod bearbetas berggrunden av en roterande borrhåtkrona. De bergartsbitar (cuttings), som härvid brytes loss, transporteras kontinuerligt medelst den spolvätska, som ovanifrån pressas ned genom borrhåtkronans och efter passage genom perforationer i borrhåtkronan följer mellanrummet mellan borrhåtkronans och borrhålets väggar upp till ytan. Här sker separation av de lossbrutna bergartsfragmenten, medan spolvätskan återgår i cirkulationssystemet.

Under en pågående borrning sker hela tiden insamling av geologiska och geofysiska data, vilka ger upplysningar om de genomborrade lagrens olika egenskaper. Geologiska data erhålles bl. a. genom undersökning av »cuttings». I betydelsefulla avsnitt, t. ex. vid genomborrandet av lager som kan antagas vara kolväteförande, tillämpas kärnbörning, vilket genom att större sammanhängande prov erhålles ger en betydligt mer detaljerad bild

av lagren i fråga än vad studium av »cuttings» ger. Kärnbörning är emellertid dyrbar, varför man i de fall då det är möjligt att erhålla motsvarande data medelst geofysiska metoder tillämpar dessa. Pröv tagas även på spolvätskan med avseende på spår av olja eller gas. De data som erhålles vid de olika undersökningarna sammanställs i profiler (»loggar»).

Vid uppehåll i borrhingsarbetet och även sedan detta avslutats utföres geofysiska mätningar i borrhålet. Elektriska mätningar har visat sig vara

mycket användbara och har reducerat behovet av dokumentation genom kärnbörning. Dessa mätningar kan t. ex. avse de genomborrade lagrens elektriska motstånd. De härvid erhållna mätresultaten återspeglar bl. a. bergartens egenskaper såsom exempelvis porositet. Man kan vidare genom kombination av olika elektriska mätmetoder avgöra om den vätska, som utfyller porutrymmet i en bergart, utgöres av olja eller vatten. Andra elektriska mätningar registrerar lagrens stupning och variationer i borrhålets diameter.

Varje borrhål ger sålunda ett flertal data rörande de geologiska förhållandena. Dessa data sätter geologen in i sitt regionala sammanhang, vilket bidrager till att ytterligare belysa prospekteringsområdets geologiska uppbyggnad.

Borrhingsplattformar

Det utmärkande för offshore-borrhningar är att borrhörnet vid dessa operationer är placerat på en plattform eller på ett för borrhning utrustat fartyg.

Av plattformar finnes två huvudtyper: mobila och fasta. Den vanligast förekommande mobila typen bogseras ut till borrhplatsen, där plattformens »ben» sänkes till dess kontakt erhålles med havsbotten, varefter plattformskroppen lyftes 10 meter eller mera över vattenytan. Plattformar av denna typ tillverkas för närvarande för borrhning i vattendjup upp till cirka 100 meter.

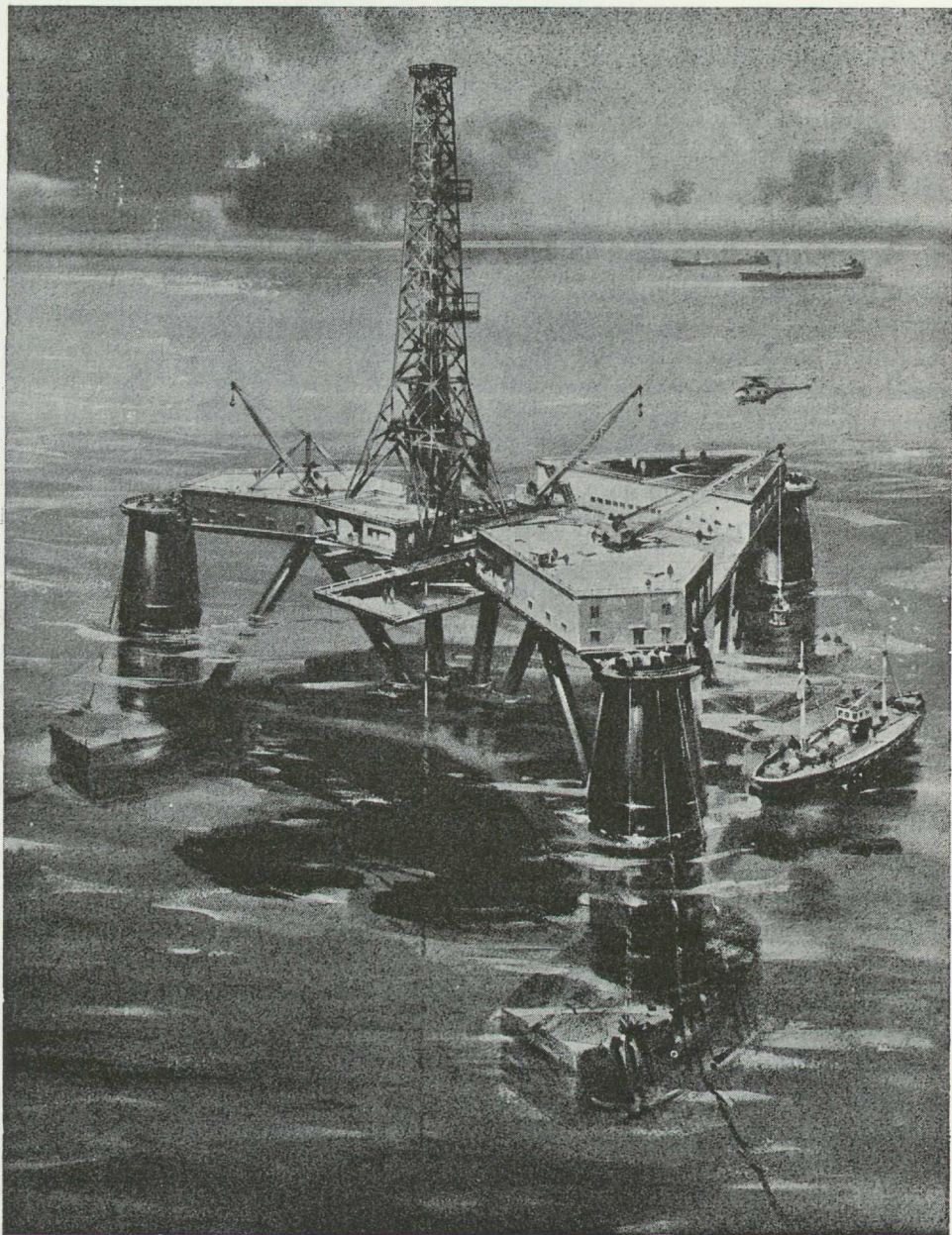
Andra mobila plattformstyper kan antingen användas i grundare vatten, där de bringas att stå på botten, eller vid större vattendjup där de hålls flytande medelst flyttankar. Plattformar konstruerade enligt den senare metoden för borrhning på vattendjup upp till 300 meter och med ett maximalt borrhdjup på 6 000 meter är under byggnad i England. De mobila plattformarna är försedda med utrymmen för borrhpersonal, laboratorier, förråd av borrhutensilier m. m. Undersökningsborrningar utföres från mobila plattformar.

Fasta plattformar kommer framför allt till användning vid produktionsborrningar. Från fast plattform kan liksom från de mobila flera borrhål utföras.

Vid planeringen och genomförandet av offshore-borrningar måste betydligt fler faktorer beaktas vid val av utrustning och arbetsmetodik än vad fallet är vid djupborrningar på land. Avgörande vid valet av det tekniskt och ekonomiskt lämpligaste tillvägagångssättet blir sålunda till att börja med de marina och klimatologiska förhållandena. I områden som under stor del av året är utsatta för kraftiga vindar och grov sjö krävs andra metoder och annan utrustning än i områden där förhållandena i allmänhet är lugnare men enstaka stormar kan nå orkanstyrka. Tidvatten och strömmar av olika styrka, is och låg vattentemperatur, vattnets salthalt, dimma och dåligt sikt utgör också särskilda problem.

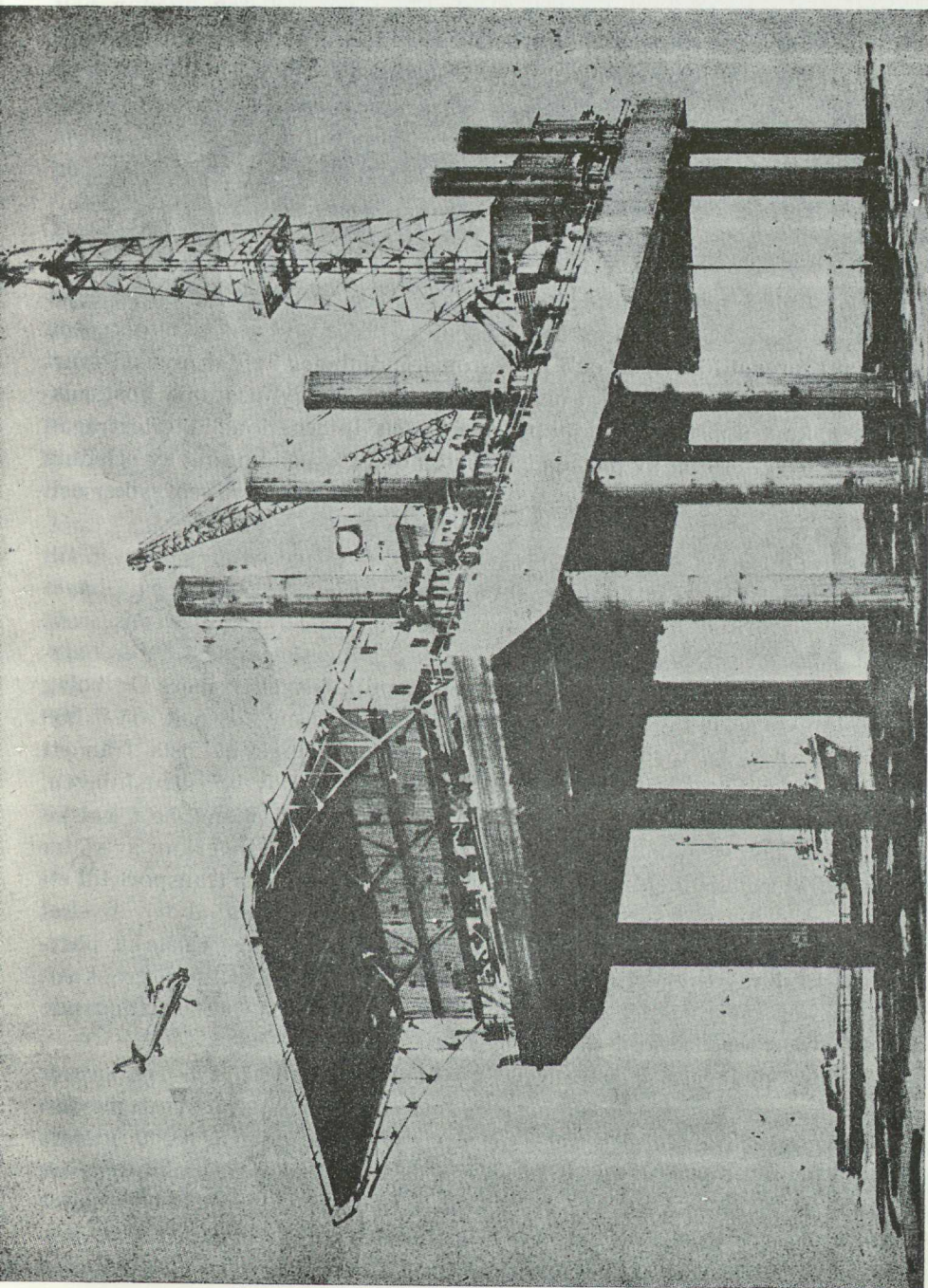
Valet av borrhutrustning är vidare beroende av vattendjup och bottenförhållanden. Huvudparten av de för närvarande existerande borrhplattformarna kan sålunda inte användas på större vattendjup än cirka 100 meter. På stora djup måste flytande plattformar eller fartyg användas, vilket i sin tur skapar navigations- och stabilitetsproblem. Även bottenförhållandena kan i vissa fall, t. ex. när på en sandbotten strömmar flyttar sanden och rubbar plattformens läge, nödvändiggöra användandet av flytande plattform. I ett senare prospekterings- eller exploateringsskede kan förekomsten av dy- och slamlager på botten, skeppsvrak, mineringar o. dyl. påkalla ändring i metodik och arbetsplaner.

För verksamheten på havet anlägges depåer på fastlandet och upprättas kommunikationer mellan depåer och borrhplatser. Borrhplattformarna har begränsad kapacitet för lagring av borrhör, beklädnadsrör, spolmateriel, proviant för besättningar, m. m. Borrhningarna utföres i skiftarbete, och bytena av arbetslag är avhängiga av transporter från land till plattformen. Dessutom måste service- och reparationsåtgärder kunna vidtas

Borrningsplattformen »Sea Quest»

Plattformen som har nästan 50 meter långa ben, är avsedd att användas i Nordsjön. Vid vattendjup mindre än ca 40 meter kan plattformen stå på sjöbotten. Flottörernas kamrar är då vattenfyllda. Vid större vattendjup fylls några av kamrarna med luft, varvid hela konstruktionen flyter på ett djup av 24 meter och hålles i läge av nio ankare på vardera 13 ton. Konstruktionens höjd är omkring 100 meter och dess vikt 15 000 ton. Borrning kan ske ned till drygt 6 000 meters djup. Kostnad för konstruktionen inklusive borrhutrustning ca 52 milj. kr.

Borrningsplattformen »Sea Gem»

Plattformen användes i Nordsjön cirka 70 km utanför Grimsby. Den står på botten och kan arbeta ned till ett vattendjup av 37 meter. Besättningen uppgår till 40 man. Plattformens formskädet ligger så högt att det inte kan nås av vågorna.

med kort varsel o. s. v. Vanligt är att ett antal mindre fartyg anskaffas för transporter av tyngre utrustning och för servicearbeten, medan helikoptrar används för transport av arbetskraft, lättare materiel och proviant; de flesta borrhplattformar är numera utrustade med helikopterdeck. Radio- och/eller teleförbindelser är också nödvändiga för dels väderrapporter o. dyl., dels borrhdata och andra arbetsrapporter.

Kostnads- och planeringsfrågor

En stor del av de geologiska och geofysiska prospekteringsarbetena utföres av särskilda entreprenadföretag. Endast ett fåtal oljebolag ombesörjer själva alla moment i prospekteringsarbetet. På grund av konkurrensen mellan entreprenadföretagen och andra omständigheter är det mycket svårt att ange normalpriser för olika operationer. Speciellt gynnsamma kostnads-situationer kan uppstå vid tidpunkter då den internationella efterfrågan är låg. För övervakning av pågående arbeten och för bedömning av erhållna resultat förfogar oljebolagen i regel över en stab av geologer, geofysiker och andra experter.

Rent allmänt kan sägas, att medan prospekteringsarbetena fram till borrhningsskedet i stort sett sker snabbare och till lägre kostnader på havet än på land är förhållandet det omvända när det gäller borrhningarna. Grovt räknat kostar en offshore-borrhning 3—4 gånger mer än motsvarande borrhning på land; ett borrhål kan kosta 10—15 milj. kr. eller mer. De bolag som f. n. är verksamma på Nordsjön lär räkna med en kostnad av 45 000—90 000 kr. per dag och plattform. En borrhplattform kan kosta från ett tiotal till ett femtiotal milj. kr. och måste, liksom den övriga utrustningen, skrivas av på relativt kort tid på grund av dels den mycket snabba tekniska utvecklingen, dels den snabba fysiska förslitningen under inverkan av väder och vind. Stilleståndstiden mellan två borrhningar eller under transport till ett nytt prospekteringsområde blir givetvis under sådana förhållanden mycket kostsam, vilket ställer stora krav på arbetenas planering. Enstaka borrhningsprojekt kan emellertid ibland genomföras till betydligt lägre kostnader, om en för tillfället stillastående borrhutrustning i ett närliggande prospekteringsområde kan utnyttjas.

Borrdjupet spelar en stor roll för kostnadskalkylen. Vid borrhning ner till 1 000 meter är kostnaden per längdenhet tämligen konstant, medan kostnaden stiger flerdubbelt då borrhningen fortsätter till 3 000 meters djup eller mera. För borrtidens längd är de geologiska förhållandena av avgörande betydelse. Är dessa gynnsamma kan ett djup på 3 000 meter nås på mycket kort tid. I ett extremt fall utfördes en borrhning till 3 000 meters djup på en vecka. Under ogynnsamma förhållanden kan borrhningen bli mycket tidskrävande. Exempel finns då tiden för en 3 000 meters borrhning uppgått till ett halvt år.

Utvinning

När själva borrningen är avslutad skall, i det fall utvinning kommer att ske, borrhålet iordningställas för produktion (completion). Detta innebär att, sedan borrhålets utrustning avlägsnats, borrhålets väggar förstärkes samt att vid brunnshuvudet (well-head) särskilda anordningar göres till skydd mot läckage och utbrott (blowout), pumpar och ventiler installeras och kopplingar för ledningar och rör färdigställs.

Tekniken har i detta fall liksom när det gäller borrningen i huvudsak övertagits från verksamheten på land. Det vanligaste har hittills varit att, sedan borrhålet säkrats, uppföra en fast produktionsplattform med tillhörande utrustning. Denna metod erbjuder stora fördelar i form av t. ex. enkla, snabba och billiga kontroll- och översynsarbeten, möjligheter till lagring av produkter o. s. v. Den pågående forskjutningen mot oljeexploatering på större vattendjup har emellertid inneburit stegrade kostnader och framkallat nya metoder, innebärande att anordningarna för kontroll, produktion och vidaretransport börjat installeras nere på havsbotten. Även om tekniken är mycket ny — första gången den över huvud taget kom till användning var 1959 i Erie-sjön i Nordamerika — har dock åtskilliga fördelar redan konstaterats. Installationerna blir t. ex. bättre skyddade mot vindar, vågor, strömmar och is och blir till mindre besvär för fiske och skeppsfart. Kostnaderna blir i jämförelse med placering på fast plattform betydligt lägre, särskilt om installationen ligger på stort djup. Sålunda har beräknats, att medan en placering på fast plattform kostar cirka 0,6 milj. kr. i vattendjup intill 15 meter, cirka 1,0 milj. kr. på djup mellan 30 och 40 meter samt cirka 2,2 milj. kr. på djup mellan 80 och 100 meter, kostar placeringen på havsbotten — nästan oavsett vattendjup — omkring 0,3 milj. kr. På större djup än 120 meter kan för närvarande placering på fast plattform i allmänhet inte utföras.

För framtiden torde man realistiskt kunna räkna med att undervattens-tekniken blir allmänt använd. Ett intensivt utvecklingsarbete pågår nu för att lösa problemet med fjärrkontrollerad installation och manövrering av anläggningarna, service och underhåll från över- eller undervattens-fartyg, utformandet av ny materiel o. s. v.

Huvudparten av oljeproduktionen i havsområde sker för närvarande från fasta plattformar vid eller ovanför havsytan. Oljan kan då antingen tas ut för vidaretransport vid varje särskild brunn eller, vilket ofta sker när brun-narna är spridda över ett större område och var för sig har måttlig kapacitet, samlas vid successivt större »stationer» för att slutligen via en enda stor ledning föras till raffinaderi eller tankar.

Ett exempel på det senare förfarandet är oljefältet Umm Shaif utanför den arabiska halvöns östkust. Oljefältet började producera 1962 och omfattar hittills 20 brunnar inom ett c:a 2 mil långt och c:a 1,5 mil brett område. Ytterligare ett 20-tal brunnar planeras. Ovanför varje brunn har byggts en stålkonstruktion som dels

skyddar rörledningarna från brunnen till ytan, dels bär upp plattformen där kontroll- och serviceanläggningarna finns. Plattformen befinner sig drygt 12 meter ovanför vattenytan. Ytterligare 5 meter upp finns ett helikopterdeck. Hela tornet är byggt för att stå emot vindstyrkor på 35 m/sek. och upp till 10 meter höga vågor. Själva brunnen är säkrad med hydrauliskt kontrollerade säkerhetsventiler c:a 75 meter under vattenytan och, där ledningen till plattformen börjar, en »storm choke» genom vilken oljetillförseln kan strypas. Ytterligare säkerhetsanordningar finns uppe på plattformen tillsammans med produktionsutrustningen. Kontroll kan i stor utsträckning ske från landdepån drygt 3 mil därifrån. Brunarna är sammanlänkade i grupper om tre eller fyra med oljeledningar till stationer (junction wells) varifrån oljan sedan i större ledningar föres till samlingsplattformen (collector platform) i oljefältets centrum. Från samlingsplattformen går en stor ledning (18 tum i diameter) under vattnet omkring 3,5 mil till depån på ön Das där viss förädling av råoljan sker före transporten till raffinaderi. Frånsett denna ledning ligger alla installationer och ledningar vid eller ovanför havsytan.

I och med att förhoppningar väckts om att påträffa utvinningsvärda olje- eller naturgasfyndigheter i Nordsjön och Östersjön har intresset för nya produktionsätt stegrats. Ett oljefält av beskriven typ är knappast tänkbart i t. ex. Nordsjön som utgör ett av världens mest trafikerade hav och där även fiske bedrivs i mycket stor utsträckning. Dels skulle fartygnavigeringen kunna bli ytterligt problematisk, dels skulle oljeproduktionsanläggningarna utsättas för risken att bli förstörda av — frånsett stormar, tidvatten o. dyl. — trålar och annan fiskeutrustning. Det är därför sannolikt att undervattens tekniken, om produktion blir aktuell i Nordsjön, kommer att få sitt genombrott där. Utvecklingsarbetet har, som nämnts, intensifierats men åtskilliga problem återstår att lösa. Till de stora frågorna hör bl. a. att finna en metod för att lägga ut och underhålla rörledningarna för transport av olja eller naturgas (pipelines) på större djup i ett havsområde. Transporten av produkter till fastlandet kan också medföra problem, eftersom undervattensledningar ännu inte kunnat användas för längre transporter än ett fåtal mil. På denna punkt har emellertid en intressant lösning förebådats med det s. k. single-buoy mooring systemet. Detta innebär, att i oljefältet uppföres en central produktionsplattform med sådana anordningar att råoljan från undervattensledningar kan pumpas upp direkt i tankers, som förtöjes vid plattformen. Genom att den del av plattformen, som fartyget förankrar vid, göres svängbar och att nylonlinor av stor elasticitet användes för förankringen kan fartyget ta emot olja kontinuerligt oavsett förändringar i vind och väderlek. En vidareutveckling av denna metod — flytande raffinaderier vid oljefältet eller raffinering under transport till förbrukningsområdet — är redan föremål för oljebolagens intresse.

III. Kontinentalsockellagstiftning i vissa främmande länder

Efter antagandet av Genèvekonventionen om kontinentalsockeln har ett flertal stater, vare sig de anslutit sig till konventionen eller inte, vidtagit åtgärder för att bringa naturtillgångarna under havet utanför deras kuster under sin kontroll och införa regler för eftersökande och tillgodogörande av dylika tillgångar.

Danmark

Danmark anslöt sig såsom första västeuropeiska land till Genèvekonventionen i juni 1963. I samband härmed utfärdades den 7 juni 1963 en förordning, i vilken den danska överhögheten över kontinentalsockeln — såsom denna definierats i konventionen — fastslogs. I förordningen anges som förutsättning för utforskning och utnyttjande av naturtillgångarna på sockeln att koncession meddelats enligt 1950 års lov om efterforskning og indvinding av råstoffer i kongeriget Danmarks undergrund (undergrundsloven).

I undergrundsloven fastslås att naturtillgångar under jorden, som inte före 1932 underkastats privatekonomiskt utnyttjande, tillhör danska staten, ävensom att undersökning och bearbetning av sådana naturtillgångar är förbehållna staten. Regeringen kan, efter det att saken förelagts ett av riksdagen valt utskott, för en tid av högst 50 år åt gången meddela koncession för efterforskning och utvinning (»enerettsbevilling»), som kan begränsas till visst område. Koncession får inte meddelas förrän fullständigt arbetsprogram samt bevis om sökandens ekonomiska resurser förelagts ministern för offentliga arbeten. Vidare är koncession beroende bl. a. av *att* koncessionsinnehavaren till staten erlägger en viss avgift, *att* — om koncessionsinnehavaren är ett bolag — bolagsordningen förelägges ministern för offentliga arbeten för godkännande, *att* koncessionsinnehavaren följer ministerns föreskrifter i fråga om anlitande av inhemsk arbetskraft samt andelen danska medborgare inom styrelse och företagsledning, *att* verksamheten i landet inte inställes, *att* bearbetningen påbörjas före utgången av en i koncessionen angiven undersökningsperiod av högst tio år *samt att* undersökning eller bearbetning inte ligger nere mer än två år i följd. Därest något av dessa eller vissa andra villkor ej uppfylles, förverkas koncessionen.

Hittills meddelade koncessioner har gällt hela det danska territoriet (utom Grönland och Färöarna) och avsett ensamrätt under 50 år i fråga

om såväl undersökning som bearbetning av kolväten, svavel och ädelgaser. Nu gällande koncession, som meddelades år 1962 till den danske skeppsredaren A. P. Möller jämte två denne närstående rederier, utvidgades i samband med Danmarks anslutning till Genèvekonventionen till att omfatta även Danmarks del av kontinentalsockeln. Möllers andel har övergått till ett nytt bolag, Dansk Boreselskap, i vilket Möller åtog sig att behålla aktiemajoriteten. De tre danska koncessionsinnehavarna har ingått en överenskommelse med de danska dotterbolagen till de internationella oljebolagen Shell och Gulf.

Enligt koncessionens ekonomiska villkor skall koncessionsinnehavarna till danska staten erlägga en årlig avgift, som för kolväten under de första fem åren av bearbetningen uppgår till 7,5 procent av försäljningsvärdet på produktionsplatsen och därefter till 12,5 procent av samma värde. Vid bearbetning på internationellt vatten är avgiften nedsatt till respektive 5 och 8,5 procent. Någon medverkan från danska statens sida förutses icke. Bland övriga stipulerade koncessionsvillkor av intresse må nämnas följande.

Inom den totala koncessionstiden av 50 år äger koncessionsinnehavaren ensamrätt till undersökning i 10 år. Så snart under loppet av undersökningsperioden en ekonomiskt utvinningsvärd fyndighet påträffats måste bearbetning sättas igång. Vid undersökningsperiodens utgång förverkas tillståndet för de produkter beträffande vilka bearbetningen ej påbörjats. En förlängning av undersökningsperioden med 5 eller i särskilda fall 10 år kan beviljas på vissa närmare angivna grunder. Förlängningarna räknas in i den totala tillståndstiden.

Bearbetningen skall bedrivas effektivt så länge den är ekonomiskt försvarlig. Kan koncessionsinnehavarna visa att det t. v. är ekonomiskt oförsvarbart att påbörja bearbetning av en viss fyndighet får de dock behålla rätten härtill under fem år.

Maskiner och utrustning, som för verksamheten anskaffats från utlandet, får även utföras ur landet i den mån detta är förenligt med då gällande valutabestämmelser. Samma gäller beträffande kapital eller avkastning på kapital.

Varje månad skall resultatrapporter tillställas ministern för offentliga arbeten. Geofysiska och geologiska rapporter skall tillställas Danmarks geologiska undersökning varje halvår. Önskar koncessionsinnehavarna uppföra fasta anläggningar på internationellt vatten måste de ha tillstånd av ministern i varje särskilt fall. Innan bearbetningen påbörjas måste utrustning samt det eller de områden, som avses omfattade av verksamheten, godkännas av ministern. Årsredovisning skall vara ministern tillhanda inom 6 månader efter räkenskapsårets utgång. Koncessionsinnehavarna är skyldiga att lämna alla upplysningar som ministern anser erforderliga för kontroll av verksamheten.

Koncessionsinnehavaren har rätt att vid varje tidpunkt frånträda tillståndet. Staten äger, då koncession upphör att gälla, överta anläggningar och utrustning till överenskommet pris. Visst undantag görs för utrustning som införts från utlandet.

Koncession får ej utan tillstånd överlåtas, fränsett överföringar mellan de i koncessionen deltagande parterna. Slutligen ges bestämmelser angående hänskjutande av vissa tvister rörande koncessionens tolkning till en skiljenämnd, som består av en av vardera parten vald representant jämte en av dessa utsedd opartisk ordförande. Till skiljenämnd kan bl. a. hänskjutas tvist angående beräkning av royalty.

Finland

Finlands gruvlag av den 17 september 1965 bygger liksom den svenska gruvlagen på inmutningssystemet. Den omfattar inte stenkol, olja eller gas. Då dylika mineral ej påträffats i Finland, har särskild lagstiftning angående utvinning därav inom finskt territorium hittills ej ansetts erforderlig.

Finland har i februari 1965 ratificerat Genèvekonventionen. Den 5 mars samma år antogs en lag om kontinentalsockeln, som i huvudsak innehåller följande. Rätt till utforskning av den utanför det finska territorialhavet belägna kontinentalsockeln och till utnyttjande av naturtillgångarna därstädes tillkommer finska staten (1 §). Med särskilt tillstånd av statsrådet kan finska fysiska och juridiska personer erhålla sådan rätt, liksom också utländska medborgare och sammanslutningar såvida särskilda skäl anses föreligga. Tillstånd kan beviljas för obegränsad tid, för viss tid eller tills vidare. I tillståndet skall fastställas de villkor, som anses nödvändiga med hänsyn till säkerheten och i det allmännas intresse eller som statsrådet eljest prövar av behovet påkallade. I tillstånd fastställda villkor kan justeras vid ändrade förhållanden. Sökes tillstånd av institution för fysikalisk eller biologisk utforskning av kontinentalsockeln i vetenskapligt syfte, får ansökningen icke avslås, om icke särskilda skäl finnes därtill (2 §). Definitionen av begreppet naturtillgångar ansluter sig till konventionen (3 §). Avser ansökan eftersökande, inmutning eller tillgodogörande av mineral som omfattas av gruvlagen, skall denna lag lända till efterrättelse vid sidan av kontinentalsockellagen (4 §). För utforskning och utnyttjande av kontinentalsockelns naturtillgångar kan statsrådet bevilja tillstånd att uppföra anläggningar och andra anordningar samt att inrätta säkerhetszoner omkring dessa, varvid olägenheter dock inte får orsakas vid utnyttjandet av viktiga sjövägar. Avser tillstånd inrättande av säkerhetszon, skall också fastställas vilken myndighet som har att övervaka denna, varjämte tillståndshavaren kan förpliktas att helt eller delvis ersätta staten kostnaderna för övervakningen. Det är förbjudet att segla in i behörigen utmärkt säkerhetszon eller att överträda föreskrifter som meddelats till skydd för zonen (5 §). Om utläggande av undervattenskablar och rörledningar på kontinentalsockeln samt underhåll av dessa gäller vad därom är särskilt stadgat (6 §). Slutligen upptar lagen bestämmelser om straff vid brott mot lagen, föreskrifter eller tillståndsvillkor och om möjlighet att vid sådana brott återkalla tillstånd (7 §) samt om utfärdande av föreskrifter rörande verkställighet och tillämpning av lagen (8 §).

Norge

Norge har hittills ej anslutit sig till Genèvekonventionen. Norska regeringens tveksamhet i denna fråga betingas av att konventionen med hänsyn till den kraftiga fördjupningen i havsbotten utanför Norges sydkust, den s. k.

norska rännan, inte entydigt kan läggas till grund för de norska anspråken på överhöghet över kontinentalsockeln fram till mittlinjen i förhållande till andra stater. I stället har Norge genom en unilateral förklaring i form av en kungl. kungörelse fastslagit Norges suveränitet över nämnda del av sockeln, vilket enligt norsk uppfattning kunnat ske med stöd av vedertagna folkrättsliga principer.

Rätten till bearbetning av olje- och gasfyndigheter på norskt landterritorium tillkommer jordägaren. Särskilda regler i ämnet saknas, uppenbarligen beroende på att de geologiska förutsättningarna för kolväteförekomster på fastlandet anses vara ogynnsamma. Sedan flera internationella oljebolag visat intresse för undersökningar i havet utanför norska kusten, antogs den 21 juni 1963 en lov om utforskning og utnyttelse av undersjöiske naturförekomster. Lagen, som gäller såväl norskt sjöterritorium som den norska delen av kontinentalsockeln därutanför och har karaktär av fullmaktslag, innehåller i huvudsak följande. Rätten till naturtillgångar under havet tillkommer staten. Regeringen kan ge norska eller utländska personer, liksom också stiftelser, bolag och andra sammanslutningar, tillstånd att utforska eller utnyttja naturtillgångarna. Det kan sättas bestämda villkor för sådana tillstånd (2 §). Regeringen kan ge regler om utforskande och utnyttjande av dylika naturtillgångar (3 §). Äldre lag skall ej hindra meddelande av bestämmelser enligt 2 eller 3 § (4 §). Rätten till sjöfart och fiske beröres inte av lagen (5 §).

Beträffande 2 och 3 §§ gjordes i propositionen (Ot. prp. nr 75 1962—63) bl. a. följande uttalanden. Tillståndsvillkor kan bl. a. gå ut på att driften skall ske på visst sätt, att norska staten skall äga kontroll över driften, att staten skall ha deltagarrätt eller att avgift skall betalas till staten. Frågan huruvida tillstånd till bearbetning skall ges utländskt företag får avgöras när den uppkommer, efter en värdering av de olika hänsyn som då gör sig gällande.

På grundval av 1963 års lag utfärdades provisoriska ettåriga tillstånd åt ett 20-tal bolag att bedriva undersökningar på det norska kontinentalsockelområdet. Bland de konsortier som fått fortsatt tillstånd till undersökningsarbeten märkes A/S Petronord, vilket till 80 procent kontrolleras av de franska statliga organen Bureau de Recherches de Pétrole och Régie Autonome des Pétroles och till 20 procent av Norsk Hydro, som till 48 procent äges av norska staten.

Med stöd av 1963 års lag har därefter den 9 april 1965 utfärdats en kungl. resolution angående utforskning och utnyttjande av petroleumförekomster under havet. Kungörelsen, som utformats efter mönster från motsvarande brittiska lagstiftning och innefattar utförliga regler för tillståndsgivningen i 56 paragrafer, innehåller i huvudsak följande.

Industridepartementet kan meddela två typer av tillstånd, undersökningstillstånd och utvinningstillstånd. *Undersökningstillstånd* ger inneha-

varen rätt att under tre års tid inom ett större angivet område företaga magnetiska, gravimetriska, seismiska och andra översiktliga undersökningar samt insamling av prov från havsbotten utan borrhning. Tillståndet innefattar inte ensamrätt vare sig till undersökning eller utnyttjande av eventuella fynd. För tillståndet skall erläggas en årlig avgift av 15 000 kr.

Reglerna om *utvinningstillstånd* tar sikte på att tillgodose norska intressen genom bestämmelser om ekonomiskt vederlag, arbetsskyldighet, kontroll och rapportplikt. Områden för vilka utvinningstillstånd skall kunna sökas indelas efter mönster från brittisk lagstiftning i block om cirka 500 km². Departementet kungör viss tid inom vilken ansökningar om utvinningstillstånd inom ett bestämt område mottas. En ansökningsavgift om 10 000 kr. uttages. Utvinningstillstånd ges för sex år och kan omfatta ett eller flera block. Det ger ensamrätt till undersökning och utvinning inom koncessionsområdet. Tillstånd skall föregås av förhandlingar med sökanden och kan inte meddelas med mindre sökanden skriftligen utfäst sig att genomföra visst arbetsprogram. Uppfylls inte detta, kan departementet kräva att innehavaren till staten erlägger det belopp som genomförandet av återstoden av programmet skulle ha kostat. För tillståndet skall sökanden betala en engångsavgift för sexårsperioden om 500 kr. per km². Tillståndshavaren kan frånträda tillståndet med tre månaders varsel, men detta fritar honom inte från att fullgöra de skyldigheter han iklätt sig.

Kungörelsen innehåller detaljerade regler om förlängning av utvinningstillstånd, vilka syftar till att intensifiera tillståndshavarens undersökningar och samtidigt ernå ett gradvis uppgivande av koncessionsområdet. Tillståndshavare som vid sexårsperiodens utgång fullgjort arbetsprogrammet och övriga villkor, kan fordra att tillståndet skall få fortsatt giltighet inom tre fjärdedelar av koncessionsområdet. Efter ytterligare tre år måste ännu en fjärdedel av området avstås. I övrigt gäller förlängningen under fyrtio år efter sexårsperiodens utgång, såvida tillståndshavaren ej frivilligt avstår ytterligare områden. Vissa möjligheter till ytterligare förlängning finnes. Efter sexårsperiodens utgång skall erläggas en årlig arealavgift som för första året uppgår till 500 kr. per km² och därefter stiger med 500 kr. per km² och år tills den utgör 5 000 kr. per km² och år.

Tillståndshavaren skall vidare betala en produktionsavgift om 10 procent av den utvunna produktens bruttovärde. Departementet kan bestämma att avgiften i stället skall erläggas i utvunna petroleumprodukter. Erlagd arealavgift får avdragas från produktionsavgiften. Tvist angående beräkningen av produktionsavgiften kan hänskjutas till skiljemän.

Regeringen kan bestämma att utvunna petroleumprodukter helt eller delvis skall ilandföras i Norge eller att tillståndshavaren skall leverera en del av produktionen till täckande av inhemska behov.

Lagringsanläggningar, rörledningar eller kablar får inte utan departe-

mentets samtycke förläggas på kontinentalsockeln. Tillståndshavare kan inte motsätta sig att dylika ledningar m. m. lägges på hans koncessionsområde. Departementet kan bestämma att lagringsanläggning och ledning skall få nyttjas av annan än anläggaren.

Tillståndshavare måste underkasta sig de bestämmelser som departementet vid varje tidpunkt kan utfärda angående sättet för bedrivande av undersökning eller bearbetning, såsom om upprättande av anläggningar inom koncessionsområdet, borring, insättning av rör i borrhål, säkerhetsventiler, pluggning av borrhål och andra åtgärder till skydd mot förorening och mot inträngande av vatten i hålet, åtgärder till skydd för sjöfart, fiske m. m., säkerhetsanordningar och åtgärder för bevarande av kolväteförekomster. Departementet skall i god tid underrättas om tid och plats för borring. Borring och utvinning måste utföras så att möjliga tillgångar alltid är under full kontroll och att gas eller olja inte frigöres så att havet eller luften förorenas. Borrhål får inte uppgivas utan departementets samtycke och skall då säkras och förseglas på sätt som godkännes av departementet.

Då särskilda skäl föranleder därtill, kan departementet för kortare eller längre tid helt eller delvis förbjuda fortsättande av pågående undersökningar. Beror beslutet inte på åtgärder av tillståndshavaren, skall departementet efter ansökan medge motsvarande förlängning av undersökningstiden.

Vidsträckt skyldighet att lämna rapport till departementet om företagna åtgärder m. m. föreligger, liksom plikt att bevara och tillhandahålla prov av borrhärnor.

Departementet kan utnämna inspektörer att följa undersökning och utvinning. De skall ha tillgång till anläggningar och handlingar rörande verksamheten och kan vid allvarliga eller upprepade överträdelse av föreskrifter och villkor tillfälligt förbjuda verksamhetens fortsättande.

Vid allvarliga eller upprepade överträdelse av för tillstånd gällande föreskrifter och villkor kan departementet återkalla tillståndet. Är överträdelse av mindre allvarlig karaktär, kan tillståndet återkallas, om rättelse inte sker inom en av departementet bestämd frist. Tillstånd kan också återkallas om innehavaren går i konkurs, ej inbetalar bestämda avgifter i rätt tid eller nekar offentliga inspektörer tillgång till anläggning eller handlingar eller, om tillståndshavaren är utländskt bolag, detta ej längre har filial i Norge som kan företräda bolaget. I speciella fall kan departementet ge dispens från gällande föreskrifter och villkor.

När ett tillstånd upphör tillfaller fasta anläggningar inom området utan vederlag staten, som också kan ålägga vederbörande att avlägsna anläggningen inom viss tid.

Uppkommer skada eller intrång skall norska skadestandsregler tillämpas. Skadevållaren, hans arbetsgivare och tillståndshavaren är solidariskt

ansvariga gentemot den skadelidande. Att departementet godkänt eller tillåtit den skadevällande handlingen eller anläggningen befriar inte från skadeståndsansvar. Departementet kan i samband med tillstånd eller senare kräva att säkerhet ställes för fullgörandet av föreskrifter eller villkor eller eventuellt skadeståndsansvar.

Utvinning skall anses ha ägt rum i Norge. Med mindre annat framgår gäller norsk lagstiftning beträffande tillfälliga eller fasta anläggningar i havet (såsom borrhingsfartyg, fasta eller förankrade plattformar, oljepumpar eller liknande inrättningar) samt verksamhet därstädes och inom säkerhetszon omkring anläggning. I övrigt skall norsk lag tillämpas på verksamhet som faller under kungörelsen i den utsträckning som följer av eljest gällande bestämmelser. När enligt föreskrifter eller villkor tvist skall avgöras genom skiljedom, skall bestämmelser i 1915 års lag om rättegången i tvistemål tillämpas om annat ej uttryckligen bestämts eller avtalats. Beträffande tvister som kan dragas inför domstol skall Oslo Byrett vara forum, såvida annat ej följer av norsk lag eller uttryckligen avtalats.

Sedan frist för ingivande av ansökningar avseende 278 block utsatts till den 15 juni 1965, har industridepartementet den 18 augusti 1965 beviljat utvinningstillstånd avseende 74 block åt åtta olika intressegrupper, nämligen Petronord, AMOCO/NOCO (20 norska industrier och rederier), Esso, Caltex, Phillips, Shell, Gulf och Syracuse Oils Norge A/S.

Storbritannien

Undersökning och bearbetning av olja och naturgas regleras i Storbritannien genom Petroleum (Production) Act 1934 med tillämpningsföreskrifter, The Petroleum (Production) Regulations 1935. I samband med att Storbritannien ratificerade Genèvekonventionen antogs The Continental Shelf Act 1964 som gäller naturtillgångar i havet utanför territorialgränsen.

I 1964 års lag fastslås att alla de rättigheter Storbritannien kan utöva på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen tillkommer brittiska kronan. De områden, inom vilka dessa rättigheter kan utövas, anvisas efter hand genom beslut av regeringen.

Såvitt avser olja och naturgas skall vid utövandet av kronans rätt gälla tillämpliga bestämmelser i Petroleum (Production) Act. I enlighet härmed äger energiministern meddela koncession till sådana personer och företag och på sådana villkor som han finner lämpliga samt utfärda allmänna bestämmelser angående ansökningsförfarande, koncessionsområdes storlek samt standardvillkor i övrigt för koncession.

Lagen innehåller vidare bestämmelser om säkerhetszoner för anläggningar i havet, tillämpning av brittisk civil- och kriminallag på anläggningar och inom säkerhetszon, skydd för sjöfarten, påföljd vid oljeutsläpp

och skador på undervattenskablar eller oljeledningar, m. m. Rörande användning och försäljning av naturgas gäller vissa restriktioner sammanhängande med det distributionsmonopol som enligt Gas Act 1948 tillkommer Gas Council och lokala förvaltningar.

Regler om själva koncessionsgivningen ges i av energiministern utfärdade föreskrifter, The Petroleum (Production) (Continental Shelf and Territorial Sea) Regulations 1964, vilka gäller såväl för territorialvattnet som för brittiskt sockelområde. Då dessa föreskrifter utfärdades inbjöds alla intresserade bolag och grupper av bolag officiellt att ansöka om koncession inom ett område om cirka 250 000 km² av Nordsjön. Området, som inte omfattar hela Storbritanniens sockelområde, uppdelades i 1 000 block om cirka 250 km².

Enligt föreskrifterna kan två slag av tillstånd meddelas, undersöknings-tillstånd (exploration licence) och utvinningstillstånd (production licence). *Undersökningstillstånd*, som kan meddelas för hela det reglerade området av sockeln eller en del därav, med undantag för arealer som omfattas av utvinningstillstånd, utfärdas för tre år och berättigar till undersökningar med geofysiska och kemiska metoder m. m. samt till prospekteringsborrningar till ett djup av högst 350 meter under havsbotten. Tillståndet ger ej ensamrätt till prospektering. En ansökningsavgift om 20 pund uttages. Vidare utgår för tillstånden en avgift av 1 000 pund per år. Som standardvillkor gäller bl. a. skyldighet att fullgöra visst arbetsprogram, viss upp-giftsskyldighet m. m. *Utvinningstillstånd* skall avse ett eller flera block. Ansökningsavgift utgår med 200 pund för en koncession omfattande högst 10 block jämte 5 pund för varje överskjutande block. Enligt standardvillkoren är giltighetstiden sex år. Före sexårsperiodens utgång har tillståndshavaren optionsrätt till högst hälften av området under ytterligare 40 år. En rad föreskrifter ges beträffande mätning och värdering av utvunna produkter, arbetenas rätta bedrivande, förvaring av utvunna produkter, förhindrande av oljeutsläpp, skydd för sjöfarten och fiske, arbetarskydd, ilandföring av utvunna produkter i Storbritannien, rapportskyldighet m. m. Ministern har möjlighet att påfordra gemensam exploatering av fyndighet som beröres av tillstånd med olika innehavare. Om tillståndshavare inte fullgör sina skyldigheter i vissa angivna avseenden, kan ministern förklara koncessionen förverkad. De ekonomiska villkoren vid exploatering fastställs särskilt vid varje utvinningstillstånd. Nu aktuella tillstånd betingar en avgift av 25 pund per km², d. v. s. cirka 90 000 kr. för ett block, för den inledande sexårsperioden, varefter avgiften utgår årligen och stiger successivt från 40 till 290 pund per km². För all producerad olja skall erläggas en royalty av 12,5 procent av försäljningsvärdet på platsen, varvid arealavgiften är avdragsgill.

Om meningsskiljaktighet uppstår mellan ministern och innehavare av undersöknings- eller utvinningstillstånd angående den senares rättigheter

och skyldigheter, gäller som huvudregel att tvisten skall hänskjutas till skiljedom.

Efter inbjudan om ingivande av ansökningar publicerades i september 1964 namnen på 23 bolag och konsortier som fått utvinningstillstånd. Av de 1 000 blocken fördelades drygt en tredjedel på tillståndshavarna. Antalet block som tilldelats en tillståndshavare varierar från 1 till 75. Bland dessa dominerar Shell-Esso, BP och ett konsortium under ledning av Gas Council. De kriterier som tillämpades vid den diskretionära prövningen av tillståndsansökningarna torde enligt vad dåvarande energiministern uppgav inför underhuset ha varit 1) behovet att få till stånd en skyndsam, grundlig och ekonomisk undersökning och bearbetning av olje- och naturgastillgångar på kontinentalsockeln, 2) kravet på att den koncessionssökande är inregistrerad i Storbritannien och att vinsten av verksamheten beskattas där, 3) i de fall där sökanden var ett utlandskontrollerat företag den behandling brittiska oljebolag får i vederbörande land, 4) arbetsprogrammet och sökandens möjligheter att genomföra det samt 5) det bidrag sökanden lämnat eller lämnar till utvecklingen av kontinentalsockelns tillgångar eller av den brittiska bränsleförsörjningen över huvud.

I augusti 1965 har utfärdats en ny inbjudan att inge ansökningar om utvinningstillstånd.

Västtyskland

Västtyskland har undertecknat Genèvekonventionen men ännu inte ratificerat denna. Den 20 januari 1964 avgav förbundsregeringen en ensidig proklamation, enligt vilken undersökning och bearbetning av naturtillgångar på kontinentalsockeln utanför tyskt territorialvatten uteslutande tillkommer förbundsrepubliken. Regeringen förklarade sig ämna vidta åtgärder mot all sådan verksamhet på sockeln som bedrevs utan tillstånd från vederbörande tyska myndigheter. Proklamationen följdes den 24 juli samma år av en lag angående provisorisk reglering av rättigheter på kontinentalsockeln.

I den provisoriska lagen stadgas förbud att utan tillstånd göra undersökningar på kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar. Tillstånd till sådan verksamhet kan meddelas, i gruvtekniskt hänseende av Oberbergamt i Clausthal-Zellerfeld och i andra hänseenden av Deutsche Hydrographische Institut. Tillstånden, som meddelas för högst tre år — om slutlig lagstiftning ej trätt i kraft vid periodens utgång kan förlängning ske till sammanlagt högst fem år — kan förenas med villkor och förbehåll om indragning m. m. Beträffande villkorens innehåll hänvisas i vissa avseenden till bestämmelser i 1865 års preussiska gruvlag. Ett bearbetningstillstånd kan göras beroende av att innehavaren erlägger en viss avgift. Vid utvinning på kontinentalsockeln utgår royalty med fem procent av försäljningsvärdet.

Om undersöknings- eller utvinningsarbeten företas utan tillstånd, kan handräckning meddelas för att hindra dessa eller avlägsna utförda anläggningar, i sista hand genom militärt ingripande. Den som motsätter sig handräckningsåtgärd straffas med fängelse eller böter. Detsamma gäller den som vid arbete på kontinentalsockeln förorenar havet med olja. Åtal väckes vid Amtsgericht i Hamburg, såvida målet ej enligt lag skall upptagas vid annan domstol.

Enda innehavare av tillstånd på den tyska Nordsjösockeln var vid 1964 års utgång det s. k. Nordsjökonsortiet. Konsortiet har elva medlemmar, två amerikanska bolag, två tyska dotterbolag till Esso-Shell, ett dotterbolag till det statliga franska Bureau de Recherches de Pétrole samt sex tyskägda gruv- och oljeföretag, bland dem det indirekt statsägda Deutsche Schachtbau och det delvis statsägda Preussag. Sistnämnda bolag leder konsortiets arbeten. Sedan konsortiet i enlighet med koncessionsvillkoren den 1 januari 1965 avstått från områden om sammanlagt 3 600 km², har dessa uppdelats i sex block om 450—850 km² vardera och tillstånd avseende blocken meddelats sex andra företag.

Östtyskland

I Östtyskland publicerades den 21 maj 1964 en proklamation varav framgår att Östtyskland med hänvisning till Genèvekonventionen gör anspråk på suveräna rättigheter över kontinentalsockeln utanför östersjökusten för undersökning och bearbetning av naturtillgångar på havsbotten. All prospekterings- och exploateringsverksamhet där förutsätter uttryckligt tillstånd av östtysk myndighet, och man förbehåller sig att ingripa mot handlingar som företas utan tillstånd.

Nederländerna

Den allmänna holländska gruvlagstiftningen, vilken bygger på koncessions-systemet, gäller även för kolväten. Den är tillämplig också på holländskt territorialvatten.

Nederländerna har den 23 september 1965 antagit en gruvlag för kontinentalsockeln och torde inom kort komma att ratificera Genèvekonventionen. Lagen omfattar ej territorialvattnet, eftersom ett antal koncessioner redan givits inom detta område enligt den allmänna gruvlagen och staten såsom ägare till havsbotten anses kunna tillfredsställande skydda sjöfarts- och fiskeintressen m. m. därstädes.

I lagen utsäges att naturtillgångar på kontinentalsockeln tillhör staten. Undersökning och bearbetning skall vara beroende av tillstånd, som meddelas av ekonomiministern. Tillstånd skall vara tidsbegränsade och avse visst eller vissa områden på sockeln.

Undersökningstillstånd kan vara av två typer nämligen dels ett icke-exklusivt tillstånd som endast berättigar till geofysiska och andra översikt-

liga undersökningar (rekognosceringstillstånd) och dels ett tillstånd som ger innehavaren rätt att dessutom företa prospekteringsborrningar (efterforskningstillstånd).

Staten eller aktiebolag vari staten äger avsevärt intresse får inte utföra efterforskningsundersökning utan föregående bemyndigande genom lag.

För beviljande av bearbetningstillstånd bör enligt motiven till lagen den holländska delen av kontinentalsockeln uppdelas i områden om cirka 400 km² vardera. För främjande av prospekteringsverksamheten anses det önskvärt att tillståndsområdena reduceras i två etapper, nämligen efter 5 år till 75 procent och efter 10 år till 50 procent av den ursprungliga ytan. Påträffar innehavaren av bearbetningstillstånd fyndighet som fortsätter in på annat tillståndsområde kan tillståndshavarna åläggas medverka till att bearbetning sker i samråd mellan dem.

Som kriterier för beviljande av tillstånd nämnes i motiven i första hand sökandens ekonomiska och tekniska resurser, hans erfarenhet av maritim prospektering och utvinning, avsättningsmöjligheterna med hänsyn till raffineringkapaciteten i Nederländerna och övriga västeuropeiska länder samt det bidrag sökandeföretaget lämnat till den holländska ekonomien.

Tillstånd kan förenas med skyldighet att erlagga i tillståndet fastställd ytavgift. Innehavare av bearbetningstillstånd kan åläggas att till staten betala engångsavgift vid tillståndets erhållande samt periodiska avgifter beräknade efter värdet av utvunna produkter eller av den i samband med bearbetningen erhållna vinsten.

I samband med att bearbetningstillstånd ges kan föreskrivas att innehavaren, om en ekonomiskt utvinningsvärd förekomst av naturtillgång som omfattas av tillståndet påträffas, skall vara skyldig att medverka till att för utvinning av fyndigheten bildas ett aktiebolag, vari tillståndshavaren och staten skall ha del på sätt närmare angivits i tillståndet.

I detta sammanhang synes vara av intresse att omnämna det särskilda system för produktion och distribution av gas som införts efter upptäckten av naturgasfältet vid Slochteren i provinsen Groningen. Koncession å naturgasfältet innehas av det av Esso och Shell gemensamt ägda bolaget Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), som ombesörjer bearbetningen och får tillgodogöra sig eventuella oljeförekomster. All utvinning av naturgas skall emellertid ske till förmån för ett särskilt konsortium, i vilket Esso, Shell och det statliga gruvbolaget Staatsmijnen ingår med respektive 30, 30 och 40 procent. Det statliga inflyandet i konsortiets beslutande organ har dock fastställts till 50 procent. 10 procent av vinsten skall lämnas direkt till staten. Distributionen av all producerad gas såväl på hemmamarknaden som för export omhänderhas av ett annat bolag, Nederlandse Gasunie, vari Esso och Shell äger vardera 25 procent, Staatsminjen 40 procent och holländska staten direkt 10 procent. Staten har därjämte förbehållit sig kontrollen över prissättning m. m. Genom detta system har holländska staten tillförsäkrat sig dels en skälig andel av exploateringsvinsten dels den energipolitiska kontrollen över verksamheten, samtidigt som de två oljebolagen

genom delägarskapet i distributionsföretaget i viss mån kompenseras för det begränsade inflytandet över exploateringen.

Den holländska lagen ger regeringen befogenhet att genom allmänna förvaltningsbestämmelser föreskriva att efterforsknings- och bearbetningstillstånd avseende olja och naturgas endast får meddelas med särskilda i bestämmelserna angivna begränsningar eller villkor. Sådana förvaltningsbestämmelser skall emellertid före ikraftträdandet tas upp till överläggning i generalstaterna, varvid en minoritet om en femtedel av ledamöterna i endera kammaren kan påfordra att bestämmelserna skall prövas i samma form som stiftande av lag. Lagen upptar vidare bestämmelser om återkallande av tillstånd, indrivning av avgifter, meddelande av föreskrifter om sättet för bedrivande av undersökning och bearbetning och till skydd för sjöfart, fiske och andra allmänna intressen, säkerhetszon omkring anläggning i havet, kontroll över lagens efterlevnad, straffbestämmelser m. m.

I avvaktan på lagstiftningen rörande kontinentalsockeln har holländska ekonomiministeriet givit tillstånd åt ett tiotal bolag eller grupper av bolag att utföra geofysiska undersökningar inom holländskt sockelområde.

Frankrike

Frankrike har den 21 april 1965 beslutat ansluta sig till Genèvekonventionen. Någon lagstiftning för kontinentalsockeln har ännu inte kommit till stånd. Livlig prospekteringsverksamhet förekommer emellertid utanför de franska kusterna såväl i Medelhavet som i Atlanten och i Nordsjön. I avvaktan på lagstiftning för kontinentalsockeln har koncessioner för undersökning på sockeln hittills meddelats i överensstämmelse med reglerna i den för det franska territoriet gällande kolväteslagstiftningen av år 1956.

Enligt denna meddelas *undersökningstillstånd* för en period av högst fem år för ett område vars storlek bestämmes i varje särskilt fall. Tillståndet kan under vissa förutsättningar förlängas två gånger med tre år, varvid arealen minskas första gången med 50 procent och andra gången med 25 procent av den ursprungliga ytan.

Innehavare av undersökningstillstånd äger i princip förtursrätt till bearbetning av fyndigheter inom undersökningsområdet. Härvid förekommer två former av tillstånd, bearbetningstillstånd, som meddelas för fyndigheter med en väntad produktion av högst 300 000 ton per år och gäller fem år, samt koncession. Giltighetstiden för koncession är begränsad till 50 år. Koncessionsområdets areal och gränser fastställs särskilt för varje fall. De närmare villkoren för verksamheten regleras i avtal mellan industriministern och koncessionsinnehavaren efter ett standardformulär. På den del av oljeproduktionen som överstiger 50 000 ton per år utgår royalty efter en progressiv skala från 6 procent av utvinningsvärdet upp till 14 procent på den del av produktionen som överstiger 1 miljon ton. Liknande avgifter utgår på gasproduktion.

Franska staten har sedan länge stora intressen inom oljesektorn. Betydande belopp anvisas årligen till olje- och gasprospektering genom det statliga Bureau de Recherches de Pétrole (BRP). Direkt engagerade i undersökning och bearbetning är det helt statsägda bolaget Régie Autonome des Pétroles (RAP) och det delvis statsägda Compagnie Française des Pétroles (CFP).

IV. Jordbruksförhållanden i Frankrike
Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

5. Jordbruksförhållanden i Frankrike

Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

Jordbruksförhållanden i Frankrike har under de senaste åren varit mycket gynnsamma. Detta beror på flera faktorer, däribland den höga produktiviteten i jordbruket och den stora utvecklingen inom maskinbruk och bekämpningsmedel. Detta har lett till en ökning av den totala produktionen och en förbättring av livsmedelsförsörjningen i landet.

IV. Gällande svensk rätt rörande utvinning av sådana naturtillgångar som omfattas av kontinentalsockelkonventionen, m. m.

Eftersökande och tillgodogörande av naturtillgångar av det slag som omfattas av kontinentalsockelkonventionen är i svensk rätt föremål för reglering i skilda lagar.

Gruvlagen

Gruvlagen den 3 juni 1938 är tillämplig i fråga om mineralfyndighet som innehåller 1) malm till någon av följande metaller, nämligen guld, silver, platina, kvicksilver, koppar, bly, zink, järn, mangan, krom, kobolt, nickel, titan, vanadin, molybden, wolfram, tenn, vismut, antimon och arsenik, dock ej sjö- och myrmalm, samt 2) svavelkis, magnetkis, grafit, apatit eller magnesit.

Gruvlagen bygger på inmutningssystemet. Enligt detta gäller i princip att envar kan genom inmutning erhålla rätt att på egen eller annans mark undersöka och bearbeta fyndigheter av ovannämnda mineral. Rätten till fyndighet tillkommer den som först söker inmutning. Inmutning sökes hos bergmästaren i det av landets fyra bergmästardistrikt i vilket fyndigheten är belägen. Inmutat område skall vara cirkelformigt med 200 meters radie. Inmutningen medför ensamrätt att under tre år utföra undersökningsarbeten inom det inmutade området. Undersökningstiden kan förlängas med i allmänhet högst fem år.

Visar inmutaren att inom det inmutade området finnes inmutningsbara mineral som lämpar sig för teknisk bearbetning och förekommer i sådan myckenhet att fyndigheten sannolikt kan göras till föremål för gruvdrift, är han berättigad att vid särskild förrättning (utmålsförrättning) av bergmästaren få sig anvisat visst arbetsområde (utmål). Utmålets areal får inte överstiga 16 hektar. Sökanden kan få lösa mark för arbete ovan jord inom utmålet samt även få sig anvisad mark för upplagsplats, byggnad, väg m. m. utanför utmålet.

Den rätt till bearbetning som erhålles genom utmålsläggningen är ej begränsad till tiden. Gruvinnehavaren är emellertid, vid äventyr att gruvrätten förverkas, pliktig att utgiva en årlig försvarsavgift av 20 kr. för varje hektar eller överskjutande del därav som utmålet omfattar. Hälften av avgiften tillfaller jordägaren och hälften staten.

Gruvinnehavaren är skyldig att årligen till jordägaren erlægga en avgäld motsvarande en procent av värdet av alla inmutningsbara mineral som bru-

tits och uppfodrings inom utmålet, dock högst 10 000 kr. per år. Avgälden skall upphöra sedan regelbunden brytning pågått under sammanlagt 20 år.

Staten är berättigad att till hälften med inmutaren deltaga i gruvföretaget (kronoandel). Denna regel infördes genom 1938 års gruvlag. Tidigare hade jordägaren rätt till halv andel i företaget (jordägareandel). Jordägarens rätt kvarstår i alla gruvor som tillkommit före gruvlagens ikraftträdande. Anmälan att staten önskar begagna sin rätt till kronoandel skall ske inom viss tid. Har anmälan skett åtnjuter staten i princip efter utmålsläggningen del i gruvföretaget med skyldighet att vidkännas sin andel i alla kostnader som erfordras för arbetets bedrivande. Begagnas ej kronoandelen, har inmutaren ensamrätt till företaget.

Enligt en provisorisk lag av år 1963, som gäller t. o. m. den 31 december 1972, får inmutning inom Norrbottens län inte utan Kungl. Maj:ts tillstånd beviljas annan än kronan.

Gruvlagen är tillämplig även å svenskt territorialvatten.

Med avseende å kronans gruvegendom har Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande (rskr 1932: 56 och 1940: 110) att å svenska medborgare, i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer, mot årlig avgift och under de villkor i övrigt Kungl. Maj:t fastställer, under en tid för varje gång av högst 20 år upplåta begagnandet av kronans på äldre rätt grundade jordägareandelar i gruvor, kronoandelar samt kronan såsom inmutare tillkommande gruvandelar. Den som erhållit upplåtelse äger vid upplåtelse tidens utgång företräde till förnyad upplåtelse, om sådan ifrågakommer.

Stenkolslagen

Lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m., vanligen kallad stenkolslagen, avsåg ursprungligen endast stenkolsfyndigheter (1—5 kap.) men har genom vid skilda tillfällen gjorda tillägg utvidgats till att omfatta även saltfyndigheter (1917; 6 kap.), olje- och gasfyndigheter (1933; 7 kap.), alunskifferfyndigheter för utvinnande av olja (1942; 8 kap.) samt fyndigheter av uranhaltigt mineral (1945; 9 kap.). Bestämmelserna om uranfyndigheter upphävdes dock i samband med uranlagens tillkomst år 1960.

Stenkolslagen är utformad på grundval av ett koncessionssystem. Reglerna angående eftersökande och tillgodogörande av *stenkol* — till vilka bestämmelserna i de övriga kapitlen i stor utsträckning hänvisar — innehåller bl. a. följande. Rättighet att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndighet är beroende på särskilt tillstånd (koncession), som meddelas av Kungl. Maj:t (1 §). Ansökan skall inges till länsstyrelsen. Den skall bl. a. innehålla uppgift på det jordområde, varå koncession sökes, med angivande av fastighet, där området är beläget, och den ytvidd i dagen, som sökanden anser erforderlig för arbetet. Ansökningen skall åtföljas av en karta över området i skala om minst 1 : 4 000 eller efter särskilt medgivande i annan skala, dock minst 1 : 20 000,

samt intyg att sökanden äger nödiga resurser för arbetet (2 §). Ansökningen skall kungöras och delgivas industriella företag som beröres av densamma (3 §). Sedan erinringstiden utgått och bergmästaren i orten yttrat sig skall länsstyrelsen insända handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t prövar därefter huruvida med avseende å företagets gagn för orten och det allmänna sökanden må beviljas koncession (4 §). Koncessionsområdet får omfatta högst 1 600 hektar (5 §).

Söker flera koncession på samma område, bestämmer Kungl. Maj:t, oberoende av tiden då ansökningarna inkommit, vilken av sökandena som skall få företräde. Den som upptäckt fyndighet är berättigad att, om annan får koncession, av denne få skäligen gottgörelse (7 §).

I koncessionen skall angivas gränserna för koncessionsområdet, den ytvidd i dagen inom området som må anvisas sökanden för arbete, den mark för väg till området som sökanden äger begagna samt den årliga arbetskyldighet han minst skall fullgöra (8 §).

Den som fått koncession äger enligt 10 § uteslutande rätt att, med de villkor och inskränkningar lagen innehåller, eftersöka samt bearbeta och tillgodogöra sig det mineral inom området som koncessionen avser. Ingen begränsning av koncessionstiden gäller. Koncession får inte överlåtas utan Kungl. Maj:ts medgivande (8 §).

Område för arbete i dagen skall, med iakttagande av vad i koncessionen föreskrivits om maximiareal för sådant arbete, anvisas av bergmästaren vid särskild förrättning (12 § 1 mom.). Enligt 13 § får mark för arbete i dagen icke anvisas inom vissa fredade områden. Anvisat område skall enligt 14 § 1 mom. i allmänhet lösas av koncessionsinnehavaren. Därvid skall bestämmelserna i expropriationslagen äga motsvarande tillämpning. Förhöjning av ersättningen skall dock ske med hälften av det belopp som skall utgå jämlikt grunderna i expropriationslagen. Är området avsett endast för fyndighetens undersökning medelst borrhning och vill koncessionsinnehavaren icke förfoga däröver under längre tid än högst tre år, är han enligt 14 § 2 mom. icke skyldig lösa området. Han skall då i stället, så länge området användes, till innehavaren av jorden förskottsvis varje år utgiva ersättning, motsvarande dubbla beloppet av jordens avkastning utan avdrag för brukningskostnaden och därefter ersätta all skada marken kan ha tagit för framtiden.

Under jord har koncessionsinnehavaren rätt att driva arbetet på hela koncessionsområdet, men även för underjordsarbetet finnes vissa fredningsbestämmelser meddelade (16 §).

I 17 § regleras vissa frågor rörande kollision mellan olika slag av gruvrätter.

Vid tvist om ersättning som skall utgå enligt stenkolslagen skall frågan, om den ej gäller jordlösen, prövas av skiljemän. Vill den som fordrar ersättning hellre genast hänvända sig till domstol, står detta honom fritt (19 §).

Enligt 22 § äger jordägaren, utan att delta i kostnaden för arbetet, av

koncessionsinnehavaren erhålla en årlig avgift motsvarande värdet av en sjuttiofemtedel av de mineral, som vinnes inom koncessionsområdet och uppfordras i dagen. Ingen maximigräns gäller i fråga om avgiftens storlek eller den tid varunder den utgår. Koncessionsinnehavaren äger dock att därå avräkna så stor del som belöper på det honom enligt 12 § anvisade området i dagen. Finnes flera jordägare inom koncessionsområdet, skall de njuta lott i avgiften efter som de äger del i jorden. Tvist om beloppet av den avgift, som enligt 22 § tillkommer annan jordägare än kronan skall, där överenskommelse ej kan träffas, prövas av skiljemän enligt 19 §. Om hur avgift som tillkommer kronan som jordägare skall bestämmas förordnar Kungl. Maj:t (25 §).

Vill koncessionsinnehavare frånträda koncessionen skall han enligt 21 § göra skriftlig anmälan därom hos länsstyrelsen. Koncessionen upphör då från den dag sådan anmälan skett. Försummar koncessionsinnehavaren att fullgöra i koncessionen föreskriven arbetskyldighet, kan koncessionen förverkas (31 §). Då koncession förverkats eller eljest upphört att gälla, tillfaller all mark som blivit löst jordägaren utan ersättning (32 §).

Även rättighet att för tekniskt utvinnande av salt eftersöka och bearbeta *saltfyndighet* eller att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning eftersöka och bearbeta *olje- eller gasfyndighet* är beroende på tillstånd av Kungl. Maj:t (49 och 51 §§). Enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1964 kan koncession avseende dessa ämnen begränsas till att avse endast undersökning av fyndighet och, i samband med dylik begränsning, till att gälla under viss tid, som anges i koncessionen (49 och 51 §§). Koncession får inte omfatta område överstigande 10 000 hektar. Vid meddelande av koncession kan Kungl. Maj:t bestämma, i vilken omfattning fyndigheter skall undersökas för att den rätt som grundas på koncessionen skall äga bestånd. Kungl. Maj:t kan meddela ändrade bestämmelser i detta hänseende. Någon möjlighet att meddela motsvarande bestämmelser beträffande bearbetning av nu ifrågavarande fyndigheter torde däremot numera inte föreligga, sedan reglerna om arbetskyldighet upphävdes i fråga om dessa fyndigheter i samband med angivna lagändring.

Innehavare av undersökningskoncession har inte obligatoriskt företräde att erhålla bearbetningskoncession för tillgodogörande av fyndighet som han påträffat vid utnyttjande av undersökningskoncessionen. I förarbetena (prop. 1963: 176 s. 33) framhölls emellertid att det ligger i sakens natur att innehavare av undersökningskoncession ligger närmast till hands att erhålla också bearbetningskoncession under förutsättning att han uppfyller lagens förutsättningar, d. v. s. om han kan utnyttja fyndigheten till gagn för orten och det allmänna. Bearbetningskoncession borde sålunda som regel tillfalla undersökningskoncessionens innehavare, om han genomfört eftersöknings- och undersökningarbetena på ett sätt som ur det allmännas synvinkel framstår som förtjänstfullt och han tillika bedömes äga förutsättning att exploa-

tera fyndigheten till gagn för orten och det allmänna. I det senare kravet torde enligt förarbetena ligga att sökanden skall ha nödiga resurser för att utföra det arbete som avses med koncessionen.

Bearbetningskoncession avseende salt, olja eller gas gäller liksom koncession avseende stenkolsfyndigheter i princip för obegränsad tid.

Koncession kan återkallas av Kungl. Maj:t, om föreskrift angående undersökningens omfattning åsidosättes eller eljest synnerliga skäl är därtill (49 § fjärde stycket och 52 § andra stycket). Som ett skäl till återkallelse nämnes i motiven att koncession inte utnyttjats under längre tid och godtagbara skäl härför inte anföres.

Koncessionsinnehavaren är pliktig att upprätta karta över undersökningsarbete och bearbetning av fyndighet inom koncessionsområdet enligt de föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av kommerskollegium. Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall på begäran beredas tillfälle att genom geologisk sakkunnig följa koncessionsinnehavarens arbete och taga del av de vetenskapliga resultaten av detsamma. Vägrar koncessionsinnehavaren att rätta sig härefter, kan länsstyrelsen vid vite ålägga honom att fullgöra sin skyldighet (50 § 3 mom. och 52 § andra stycket).

Vid meddelande av koncession att för utvinnande av olja eftersöka och bearbeta *alunskifferfyndighet* kan Kungl. Maj:t bestämma i vilken omfattning fyndighet skall utnyttjas för att den rätt som grundas på koncessionen skall äga bestånd (56 §). Liksom vid stenkolsbrytning får koncessionsområdet inte överstiga 1 600 hektar.

I fråga om ansökningsförfarandet gäller i stort sett samma regler vid koncession avseende salt, gas, olja och alunskiffer som vid stenkolskoncession. Beträffande undersökningskoncession för salt, olja eller gas gäller vissa lättnader i fråga om redovisning av fastigheter inom koncessionsområdet och upprättande av karta över området (2, 50 och 52 §§). Även bestämmelserna i 1 kap. om överlåtelse av koncession, anvisande av mark för arbete i dagen, fredade områden, frånträdande av koncession, förfarandet vid tvist m. m. är tillämpliga på samtliga mineral som omfattas av lagen. Avgiften till jordägaren beräknas på samma sätt som i fråga om stenkol utom vid alunskifferfyndigheter. Beträffande dessa fyndigheter utgår jordägareavgiften med femton kronor för ar av den mark, inom vilken skiffer brutits i dagen eller under jorden eller olja utvunnits (60 §).

I stenkolslagens 4 kap. upptas vissa ordningsstadganden, av vilka flertalet genom hänvisningar gjorts tillämpliga förutom på stenkolsbrytning även på arbete för eftersökande och bearbetande av övriga mineral. Kommerskollegium skall utöva sådan tillsyn att icke genom sättet för arbetets bedrivande gruvans framtida bestånd äventyras eller fara för annans egendom uppstår (33 §). Utan bergmästarens tillstånd får inte schakt eller gruvöppning igenfyllas eller i gruvan befintliga, för dess styrka och bestånd nödiga

byggnader skadas eller förstöras (35 §). Finner bergmästaren nödigt att i gruva vidtas åtgärd till förekommande av fara för gruvans framtida bestånd eller för annans egendom, kan bergmästaren förelägga koncessionsinnehavaren att inom viss tid utföra åtgärden, vid äventyr att denna utföres på den senares bekostnad eller att arbetet inställes till dess åtgärden utförts (36 §). Bedrives gruvarbete på sådant sätt att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom uppstår därigenom, kan bergmästaren förbjuda arbetet (37 §). Om flera har del i koncession eller koncession innehas av bolag, skall för varje år utses en föreståndare för arbetet, vilken är ansvarig för fullgörandet av föreskrifterna i 4 kap. (40 §). Före den 1 mars varje år skall koncessionsinnehavaren till bergmästaren insända uppgift å de mineral som under föregående år brutits och uppfodrads, jämte de övriga statistiska redogörelser som kommerskollegium kan föreskriva (42 §). 4 kap. innehåller vidare bestämmelser om straff för överträdelser av ordningsstadgandena i kapitlet.

Stenkolslagen upptager inte några straffbestämmelser för det fall att i lagen avsedda fyndigheter bearbetas och tillgodogöres utan koncession. Lagen torde därför inte innefatta något rättsligt hinder för en jordägare att, så länge koncession ej meddelats för annan, å egen mark eftersöka och bearbeta i lagen avsedda fyndigheter.

Stenkolslagen är liksom gruvlagen utformad med tanke på förhållandena på land, vilket bl. a. kommer till uttryck genom de många bestämmelser som rör anvisande av mark för arbete i dagen. Å andra sidan innehåller lagen inte någon bestämmelse som begränsar dess giltighet till viss del av svenskt territorium. Det torde inte vara ogörligt att med tillämpning av stenkolslagen anvisa och på ett med hänsyn till lagens bestämmelser nöjaktigt sätt utmärka område i havet som erfordras för gruvarbete. Utredningen utgår för sin del från att stenkolslagen är tillämplig i havet ända ut till territorialgränsen. Det må nämnas att det förekommit att koncession enligt stenkolslagens numera upphävda urankapitel meddelats på allmänt vattenområde i havet.

Uranlagen

Även lagen den 2 december 1960 om rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlagen) är byggd på koncessions-systemet. I lagen skiljes mellan undersökning och bearbetning av uranfyndighet.

Undersökningsarbete får i stor utsträckning utföras utan särskilt tillstånd. Sålunda äger jordägare på sin mark ävensom innehavare av gruvrätt eller av koncession enligt stenkolslagen, om det kan ske utan intrång i jordägarens rätt, på sitt gruv- respektive koncessionsområde utföra undersökningsarbete utan tillstånd av myndighet. Kan den, som vill utföra undersökningsarbete,

inte utverka jordägarens medgivande därtill, eller vill undersökaren skaffa sig en skyddad ensamrätt att utföra undersökningsarbete, kan han utverka särskilt tillstånd (*undersökningstillstånd*) av kommerskollegium. Undersökningstillstånd beviljas för viss tid, högst tre år och kan avse högst 100 hektar. Det kan förenas med föreskrifter angående undersökningens omfattning och andra villkor som erfordras för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

För bearbetning av uranfyndighet fordras alltid tillstånd av Kungl. Maj:t (*koncession*). Koncessionsansökan inges till bergmästaren, som efter kungörelseförfarande insänder ärendet till kommerskollegium. Därefter vidarebefordrar kollegium handlingarna till Kungl. Maj:t med eget yttrande. Framgår det att brytvärd uranfyndighet förekommer på området, skall Kungl. Maj:t pröva, huruvida ur det allmännas synpunkt koncession bör meddelas sökanden.

Ej heller koncession får omfatta större område än 100 hektar. För koncession äger Kungl. Maj:t uppställa särskilda villkor. I sådant hänseende må meddelas föreskrifter som finnes påkallade för att förebygga att annat industriellt företag hindras i sin utveckling. När särskilda skäl föranleder det, må föreskrivas vilka åtgärder som skall vidtagas för att återställa marken i lämpligt skick, sedan fyndigheten eller del därav tillgodogjorts. Även andra villkor, som erfordras för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt, må uppställas. Kungl. Maj:t äger tillika, när särskilda skäl är därtill, vid meddelande av koncession bestämma, i vilken omfattning fyndigheten skall utnyttjas. Kungl. Maj:t kan sedermera meddela ändrade bestämmelser i detta hänseende. Koncession kan återkallas av Kungl. Maj:t om uppställt villkor icke uppfyllts eller om eljest synnerliga skäl är därtill. Koncession får inte överlåtas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Anvisande av mark sker enligt regler som utformats efter förebild från stenkolslagen.

Jordägaren är såsom huvudregel berättigad att av koncessionsinnehavaren erhålla en årlig avgäld, motsvarande en procent av värdet av brutet och uppfordrat mineral, dock högst 10 000 kr. per år. Avgälden skall upphöra sedan regelbunden brytning pågått under sammanlagt 20 år.

Uranlagen innehåller vidare ordningsstadganden liknande dem som är upptagna i stenkolslagen. I motsats till sistnämnda lag stadgar uranlagen straff för den som utan tillstånd, där sådant erfordras, undersöker eller bearbetar fyndighet.

Liksom gruvlagen och stenkolslagen torde även uranlagen vara tillämplig också på allmänt vattenområde i havet.

Gruvrättsutredningen

Gruvrättsutredningen, som tillsattes i november 1963 enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni samma år, har i uppdrag att verkställa en allmän översyn av gruvlagstiftningen.

Enligt utredningens direktiv (1964 års riksdagsberättelse I Ju 62) bör med anledning av vissa nya förhållanden, som enligt vad närmare redovisas i direktiven inträtt under de senaste decennierna, på den allmänna gruvlagstiftningens område övervägas en övergång från inmutningssystemet till koncessionssystemet eller, möjligen, till en blandform av båda dessa system. Det framhålles vidare att en omläggning av den allmänna gruvlagstiftningen kan tänkas böra föranleda, att övrig gruvrättslig lagstiftning bringas i närmare överensstämmelse med de i direktiven tilltänkta nya stadgandena. Vad särskilt beträffar stenkolslagen framstår denna enligt direktiven redan nu som avsevärt föråldrad och därför i behov av en omfattande översyn. Sedan vidare berörts de vid direktivens utfärdande ifrågasatta, den 1 januari 1964 genomförda ändringarna i stenkolslagen, uttalas att dessa bör betraktas endast som en temporär förbättring av reglerna, vidtagna i avvaktan på en grundligare översyn av hela lagen.

Utredningsarbetet är omfattande.

Rättsläget beträffande sådana i kontinentalsockelkonventionen avsedda naturtillgångar som ej omfattas av gruvlagstiftningen

Rätten till mineral och andra *icke levande naturtillgångar i jorden som faller utanför gruvlagstiftningen*, t. ex. granit, gnejs, marmor, kalksten, grus och sand, tillkommer enligt svensk rätt jordägaren ensam.

I vad avser på *kronojord* belägna mineralfyndigheter av annat slag än som avses i gruvlagstiftningen har riksdagen genom beslut år 1944 (rskr 55) medgivit Kungl. Maj:t att åt svenska medborgare bevilja tillstånd att, mot den årliga avgäld och under de villkor i övrigt Kungl. Maj:t bestämmer, inom visst å marken utstakat område under en tid för varje gång av högst tio år med andras uteslutande bearbeta och tillgodogöra sig mineralfyndigheter av nu ifrågavarande slag, med rätt för koncessionsinnehavaren att vid upplåtelsetidens utgång äga företräde till överenskommelse om fortsatt arbete med fyndigheternas tillgodogörande på de villkor Kungl. Maj:t då kan finna gott bestämma. Kungl. Maj:t äger vidare att åt sådan koncessionsinnehavare för koncessionstiden mot årligt arrende upplåta erforderlig mark för vägar samt anläggning av verkstäder och arbetarbostäder (se Kungl. Maj:ts brev den 17 mars 1944 till kommerskollegium och domänstyrelsen ang. upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord).

Vilken rättslig ställning som skall tilläggas sådant *vattenområde i havet* samt i Väneren, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland, som inte hör till de enskilda fastigheterna (allmänt vattenområde), är för närvarande oklart. Denna fråga torde emellertid inom kort komma att få sin lösning. Kungl. Maj:t har genom beslut den 5 juni 1953 uppdragit åt kammarkollegiet att efter erforderlig utredning framlägga förslag till lagstiftning,

genom vilken kronan förklaras vara ägare till de allmänna vattenområdena. Utredningen har inhämtat att kollegiet kommer att innevarande år avgiva betänkande i ämnet, innefattande förslag till lag om allmänt och enskilt vattenområde. I lagförslaget stadgas bl. a. att äganderätten till allmänt vattenområde tillkommer kronan.

Såsom en mera provisorisk lösning i avbidan på nämnda lagstiftning utfärdades den 5 juni 1953 (nr 379), i anslutning till vissa aktuella spörsmål, en lag varigenom förordnades att rätten till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde tillkommer kronan. Samtidigt utfärdades en kungörelse angående upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde. Enligt kungörelsen får avtal om upplåtelse som omnämnts träffas av länsstyrelsen. Upplåtelsen, som skall gälla viss tid, högst tio år, skall avse visst område och ange den omfattning vari sand, grus eller sten får tagas där. För upplåtelse skall utgå ersättning, om inte länsstyrelsen med hänsyn till upplåtelsens ringa omfattning eller annat särskilt skäl finner att vederlag ej skall utgå. Skriftligt avtal skall upprättas, upptagande samtliga villkor. Länsstyrelsen kan också medgiva att sand-, grus- eller stentäkt under viss tid, högst tio år, får utföras av envar inom bestämt vattenområde och i angiven mindre omfattning.

I kammarkollegiets ovannämnda förslag föreslås att 1953 års lag skall upphävas.

Bland de naturtillgångar som omfattas av 1958 års konvention ingår såsom förut framgått sådana levande organismer, som tillhör *sedentära arter*, d. v. s. organismer som på det stadium där de kan bli föremål för fångst är antingen orörliga på havsbotten eller därunder eller oförmögna till rörelse annat än i ständig fysisk beröring med havsbotten eller dennas underlag. Fångande av dylika arter på svenskt vattenområde faller delvis under den svenska *fiskerilagstiftningen*.

Enligt förarbetena till *1950 års lag om rätt till fiske* inbegripes under fiske inte blott fångst av fiskar utan också fångst av sådana skaldjur som kräftor, hummer och blåmusslor. I förarbetena framhålles vidare att fiskelagens tillämplighetsområde inte borde definitivt begränsas till fiskar och skaldjur utan att det borde lämnas öppet för rättspraxis att under lagens bestämmelser inbegripa fångandet också av andra lägre vattendjur, för den händelse dessas tillgodogörande skulle få den ekonomiska betydelse, att en dylik tillämpning befinner påkallad. I allmänt vatten får enligt nämnda lag varje svensk medborgare fiska med rörligt redskap. Fast redskap får i princip utsättas endast efter tillstånd av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Utlänning, som varit bosatt i riket mindre än två år och inte innehar enskild fiskerätt, får fiska i allmänt vatten endast efter medgivande av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. För medborgare i de nordiska länderna har utfärdats särskilda bestämmelser.

Enligt 1 § *fiskeristadgan* av år 1954 skall vad i stadgan sägs om fisk i tillämpliga delar gälla även om hummer, kräfta, havskräfta, räka, krabba, nejönöga, bläckfisk, ostron, pärlmussla och blåmussla. Av dessa arter torde åtminstone ostron och blåmussla klart vara hänförliga till de av konventionen omfattade sedentära arterna. I fiskeristadgan, som innehåller allmänna och lokala bestämmelser om fiskets vård och bedrivande inom rikets vattenområden, ges bl. a. bestämmelser om förhållandet mellan fiskande inbördes samt om förbud mot trålfiske, fiske med sprängämne, dövande eller giftigt ämne eller elektrisk ström eller med skjutvapen, ostronfiske under viss tid av året och fiske efter ostron under viss storlek. Beträffande fiske i vissa till Danmark, Norge och Finland gränsande farvatten gäller särskilda bestämmelser som utfärdats i anslutning till ingångna konventioner.

Naturvårds- och vattenlagstiftningen

Såväl den som innehar rättigheter enligt gruvlagstiftningen som jordägare är i fråga om utnyttjandet av sina rättigheter underkastad inskränkningar beträffande användningen av mark och vatten som stadgas bl. a. i naturvårdslagen och vattenlagen.

Enligt 18 § *naturvårdslagen* får täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov inte ske utan länsstyrelsens tillstånd. Bestämmelsen avser dock inte täkt inom vattenområde. Länsstyrelsen kan vidare, om det finns anledning antaga att nybyggnad, upplag eller annat arbetsföretag av visst slag som ej omfattas av tillståndstvång enligt 18 § skulle inom visst område komma att i väsentlig mån skada landskapsbilden, förordna att företag av det slaget ej får utföras inom området utan länsstyrelsens tillstånd. I detta fall stadgas ej undantag för vattenområde (19 §).

Vad i *vattenlagen* stadgas om byggande i vatten skall enligt 2 kap. 1 § samma lag äga motsvarande tillämpning i fråga om bl. a. grävning och sprängning i vattenområde samt annan åtgärd till förändring av vattnets djup eller läge. Inrättande av fast anläggning i havet för undersökning eller utnyttjande av naturtillgång är att hänföra till byggande i vatten. Om sannolika skäl finnes att allmän eller enskild rätt förnäras genom åtgärder av nu angivet slag, kräves enligt 2 kap. 20 § 1 mom. vattenlagen prövning av vattendomstolen. I 8 kap. samma lag finns bestämmelser om skydd mot vattenförorening.

V. Motivering till utredningens förslag

Allmänna synpunkter

Enligt 1958 års konvention får Sverige utöva suveräna rättigheter över kontinentalsockeln utanför landets kuster för dennas utforskande och för tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Den svenska delen av kontinentalsockeln kommer med hänsyn till konventionens regler och det förhållandevis ringa vattendjupet i de hav som omger vårt land i princip att sträcka sig till mittlinjen i förhållande till angränsande eller mitt emot liggande stater. Det område, vars naturtillgångar på detta sätt föres under svensk överhöghet, har sålunda en betydande utsträckning.

En intern reglering avseende den svenska delen av kontinentalsockeln torde i princip böra gälla alla slag av naturtillgångar som omfattas av konventionen. Även om intresse för kontinentalsockeln hittills visats endast i fråga om eftersökande av olja och naturgas, kan det inte uteslutas att det i framtiden kan ställa sig ekonomiskt lönsamt att utvinna också andra naturtillgångar, som exempelvis påträffas vid prospektering efter olja och gas, och i sådant fall skulle avsaknad av en rättslig reglering medföra svårigheter. Det må nämnas att intresse för prospektering efter malm under havsbotten börjat framträda på olika håll i världen.

Enligt utredningens direktiv bör en lagstiftning för kontinentalsockeln, i överensstämmelse med vad som gäller i ett flertal andra länder, utgå från att staten äger det bestämmande inflytandet över sockelns naturtillgångar. Beträffande frågan hur detta inflytande lämpligen bör utövas för att bäst tjäna landets intressen vill utredningen inledningsvis anföra följande.

Förekomsten av inhemska råvarutillgångar har utgjort en viktig förutsättning för näringslivets utveckling i vårt land. Även för framtiden är det uppenbarligen av största vikt för vårt ekonomiska framåtskridande att potentiella råvarutillgångar utforskas intensivt och att sådana tillgångar i den mån de påträffas blir föremål för planmässig och rationell bearbetning. Detta gäller naturligtvis även naturtillgångar inom de ifrågavarande havsområdena, där i nuläget möjligheterna att utvinna olja och naturgas tilldrar sig det största intresset. Inte minst med hänsyn till vårt lands redan under normala förhållanden starka beroende av importerat bränsle är det självfallet ett betydande svenskt intresse att tillvarata förefintliga möjligheter att inom svenskt territorium och den svenska delen av kontinentalsockeln få fram olja och naturgas.

Från dessa synpunkter får det anses önskvärt att arbeten för utforskning av kontinentalsockeln och eventuell exploatering av fyndigheter därstädes igångsättes utan tidsutdräkt. Det är också angeläget att undersökningarna bedrivs energiskt och grundligt samt med effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. I den mån exploatering av olje- och gasfyndigheter skulle bli aktuell bör även denna ske planmässigt och rationellt.

Vid en exploatering av dylika fyndigheter gör sig även andra synpunkter gällande. Med hänsyn till den utomordentliga betydelse som inhemska tillgångar av flytande bränsle skulle kunna få för den svenska samhällsökonomien bör staten ges möjlighet att öva inflytande i sådana frågor som exempelvis hushållningen med påträffade fyndigheter, tidpunkten för produktionens påbörjande, produktionens omfattning samt produkternas vidareförädling och avsättning. I sistnämnda avseende bör kunna ifrågakomma exempelvis att tillförsäkra hemmamarknaden hela produktionen eller delar därav.

Hinder mot att realisera den antydda politiken i fråga om tillvaratagande av naturtillgångar som kan finnas på kontinentalsockeln föreligger uppenbarligen inte i den mån staten själv engagerar sig i prospekterings- och exploateringsverksamhet där. Vissa åtgärder för en översiktlig prospektering av de i förevarande sammanhang intressanta havsområdena utanför den svenska kusten har som förut nämnts vidtagits under år 1965. För att klarlägga huruvida utvinningsvärda tillgångar av olja eller naturgas förekommer på sockeln kräves emellertid med all sannolikhet omfattande och mycket riskfyllda investeringar i undersökningsborrningar m. m. Det är för närvarande ovisst om eller i vilken utsträckning staten är beredd att själv engagera sig i dylik verksamhet. Möjligheter bör därför skapas att låta enskilda intressenter undersöka och utvinna naturtillgångar på sockeln. Staten bör enligt utredningens mening kunna genom tillstånd på vissa villkor upplåta åt enskilda personer eller företag att under begränsad tid och inom bestämt område företaga undersökningar på kontinentalsockeln eller utvinning av fyndigheter därstädes. En aktiv insats från enskildas sida kan givetvis påräknas endast om regler och tillståndsvillkor utformas på sådant sätt att intresset för investeringar i undersökningsarbeten stimuleras.

I vissa länder som lagstiftat om kontinentalsockeln, såsom Storbritannien och Norge, har utöver grundläggande lagregler rörande statens rätt till naturtillgångar på sockeln och befogenhet att upplåta åt enskilda att utforska och exploatera dessa utfärdats detaljerade administrativa föreskrifter. Dessa regler avser sådana frågor som giltighetstid för tillstånd, tillståndsområdets storlek, olika typer av undersökningstillstånd, möjlighet till förlängning av tillstånd och företrädesrätt för innehavare av undersökningsstillstånd att få exploatera påträffad fyndighet, storleken av utgående avgifter av olika slag, m. m. I fråga om tillståndsområdena må erinras om den indelning i block om cirka 250 respektive 500 km² som förekommer i Storbritannien och Norge. I andra länder åter, såsom Finland och Danmark,

finnes för närvarande inga detaljföreskrifter beträffande koncessionsvillkoren.

Utsikterna att upptäcka ekonomiskt exploaterbara mineralfyndigheter på den svenska delen av kontinentalsockeln får i dagens läge betraktas som osäkra. Det är också ovisst i vilken omfattning intresse kommer att finnas för utförande av djupborrningar och andra intensiva undersökningar inom området. Erfarenhet av kommersiell utvinning av kolväten inom Sverige saknas i stort sett. I lag eller författning preciserade föreskrifter angående exempelvis tillståndshavares rättigheter, produktionens omfattning eller produktionsavgifter skulle i vissa lägen kunna försvåra igångsättning av verksamhet och i andra lägen medföra att samhällets ekonomiska utbyte blir oskäligt lågt. Vid angivna förhållanden anser utredningen att det för vårt lands vidkommande inte är lämpligt att detaljerade generella bestämmelser nu meddelas rörande tillståndsgivning och tillståndsvillkor. När upplåtelse till enskilda anses böra ske, bör i princip enligt utredningens mening i stället de närmare villkoren för såväl prospektering som exploatering i varje särskilt tillstånd anpassas alltefter förhandenvarande omständigheter. Häri genom synes en från fall till fall lämplig avvägning kunna ske mellan samhällsekonomiska och företagsekonomiska intressen. Det torde vara lämpligt och naturligt att tillståndsvillkoren därvid fastställas efter förhandlingar mellan koncessionsgivaren och berörda företag. En dylik metod behöver enligt utredningens uppfattning inte medföra att intresset för prospektering från privat håll försvagas.

Även om denna målsättning för en lagstiftning beträffande kontinentalsockeln accepteras torde det för den närmare utformningen av lagstiftningen vara nödvändigt att ange vissa allmänna riktlinjer som lämpligen synes böra följas vid tillståndsgivningen. Sådana riktlinjer är givetvis önskvärda även ur oljeindustriens och andra intressenters synpunkt. I denna fråga vill utredningen anföra följande.

Som nyss nämnts bör tillstånd enligt utredningens mening vara begränsat till tid och rum. Giltighetstiden och områdets storlek bör emellertid bestämmas från fall till fall med beaktande av tekniska och ekonomiska betingelser för de tilltänkta arbetena. Liksom vad för närvarande gäller enligt stenkolslagen beträffande salt-, gas- och oljefyndigheter torde tillstånd böra kunna meddelas särskilt för undersökning och särskilt för utvinning. Tiden för undersökningstillstånd synes i regel böra begränsas till 3—5 år. Hinder bör enligt utredningens mening inte möta att meddela undersökningstillstånd som blott gäller undersökningar av visst slag, t. ex. geofysiska mätningar, eller som inte innefattar ensamrätt till undersökningar inom tillståndsområdet. Det senare torde i vissa fall kunna befinnas lämpligt i fråga om tillstånd som uteslutande avser översiktliga mätningar från fartyg under gång eller från flygplan. Omfattar undersökningstillstånd även borrningar på havsbotten, bör tillståndshavaren, i likhet med vad som enligt motiven

till 1963 års ändringar i stenkolslagen bör gälla vid tillämpning av nämnda lag, normalt kunna räkna med att också få utvinningstillstånd beträffande fyndighet som har upptäckts vid undersökningen. Detta får anses nödvändigt med hänsyn till de stora ekonomiska risker vederbörande utsätter sig för. Avsteg från denna princip bör enligt utredningens mening få ske endast när det är motiverat av ett mycket starkt allmänt intresse. Det bör inte vara uteslutet att redan i samband med undersökningstillstånd ange de förutsättningar, under vilka tillståndshavaren är berättigad att senare erhålla utvinningstillstånd, och huvuddragen av de ekonomiska villkor som därvid kan komma att uppställas. Utvinningstillstånd torde inte böra beviljas på längre tid än 40 år. Utredningen anser emellertid att man med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen i viss utsträckning bör räkna med kortare koncessionstider.

Kungl. Maj:t bör vara oförhindrad att, i likhet med vad som kan ske i Storbritannien och Norge, låta kungöra viss tidpunkt, inom vilken ansökningar om undersökningstillstånd avseende visst område emottages. I dagens läge anser utredningen dock sannolikt att det sedvanliga tillvägagångssättet att behandla ansökningar allteftersom de inkommer kommer att visa sig lämpligast för våra förhållanden. Under de förhandlingar med sökanden som i regel torde komma att föregå den slutliga prövningen av en ansökan bör i förekommande fall diskussion kunna upptagas om samgående med statligt organ eller enskilt företag. I den mån statsmakterna bestämmer sig för att undersökningen av visst område helt skall förbehållas statligt företag eller företag vari staten engagerat sig, kan ansökningar avseende detta område givetvis inte påräkna bifall.

Vid prövning av tillståndsärenden torde synnerlig vikt böra tillmätas frågan huruvida de planerade arbetena innefattar en planmässig och rationell prospekterings- eller exploateringsverksamhet. Tillstånd bör enligt utredningens uppfattning lämnas endast om sökanden är beredd att göra en grundlig, i såväl tekniskt som vetenskapligt avseende väl planerad insats. Sökanden bör kunna dokumentera att han har erforderliga personella, tekniska och ekonomiska resurser för ifrågakommande arbetsinsatser. Vid bedömningen av sökandeföretags lämplighet synes viss hänsyn också kunna tagas till den omfattning, i vilken företaget kan beräknas bidra till landets energiförsörjning normalt och under olika beredskapsförhållanden. Även företagets möjligheter till vidareförädling och avsättning av utvunna produkter bör kunna beaktas i sammanhanget.

Enligt utredningens mening bör tillstånd även kunna meddelas för utländska företag att undersöka eller exploatera naturtillgångar på kontinentalsockeln. Man kan därigenom få möjlighet att utnyttja de ledande utländska oljebolagens stora resurser och erfarenheter från oljeletning.

För att ett utländskt företag skall beviljas undersöknings- eller utvinningsstillstånd torde emellertid i regel böra krävas att företaget är representerat

inom landet på sådant sätt att det är möjligt för svenska myndigheter och medborgare att genomdriva ett fullgörande av de förpliktelser av olika slag som kan härflyta från den tillåtna verksamheten. Detta mål nås effektivast, om verksamheten bedrivs av ett i Sverige etablerat dotterbolag till det utländska företaget.

I princip synes det dock för uppnående av angivna syfte vara tillfyllest att kräva att verksamheten bedrivs genom ett sådant här i landet upprättat avdelningskontor med självständig förvaltning (filial) som avses i lagen den 3 juni 1955 (nr 383) om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket. Enligt denna lag kan Kungl. Maj:t lämna utländska bolag eller ekonomiska föreningar tillstånd att idka näring i Sverige genom filial. Filialen skall stå under ledning av en här i riket bosatt verkställande direktör, utrustad med en vidsträckt fullmakt att tala och svara för företaget och underkastad ett omfattande ansvar för verksamheten i Sverige, och det utländska företaget skall i alla av filialens näringsverksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden lyda under svensk lag samt vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande. I fråga om firma, registrering, bokföring, redovisning och revision m. m. såvitt avser filialens verksamhet finns bestämmelser som till väsentlig del ansluter sig till vad som gäller för svenska bolag och föreningar. Säkerhet skall ställas för utskylder till stat och kommun under tre år. Anläggning för oljeutvinning i havet skall, enligt vad utredningen i annat sammanhang föreslår, vid tillämpning av svensk lag, sålunda även skattelagstiftningen, behandlas såsom om den vore belägen inom riket.

En förutsättning för tillstånd när det gäller utländskt företag bör sålunda enligt utredningens mening i allmänhet vara att sökanden är ett i Sverige registrerat dotterbolag eller att verksamheten skall bedrivas genom filial här i riket. Nämnade krav torde dock kunna efterges i särskilda fall, såsom i fråga om undersökningar av begränsad omfattning beträffande vilka tillfredsställande garantier för fullgörande av förpliktelse erhållits på annat sätt, t. ex. genom ställande av säkerhet, eller undersökningar av rent vetenskaplig karaktär.

Som generellt tillståndsvillkor synes, i likhet med vad som stadgas i de svenska koncessionslagarna, böra gälla att tillstånd inte får överlåtas utan medgivande av den myndighet som lämnat tillståndet. Anledningen härtill är givetvis den vikt som vid tillståndsgivningen bör fästas vid sökandens kvalifikationer i tekniskt och ekonomiskt avseende m. m. Av motsvarande skäl bör enligt utredningens mening hinder inte föreligga att förknippa tillstånd med villkor avseende sammansättningen av styrelsen för vederbörande bolag, kontroll av aktiemajoriteten i detta och liknande föreskrifter syftande till att bibehålla förhållanden som ansågs vara relevanta vid tillståndsgivningen.

Av stor vikt är som framhållits tidigare att undersökning och exploatering

sker på ett sätt som tillgodoser önskemålet om ett effektivt tillvaratagande av kontinentalsockelns naturtillgångar. I överensstämmelse härmed bör tillstånd kunna innehålla villkor om arbetsprogram för den planerade verksamheten, tidpunkten för arbetenas igångsättande, den takt i vilken arbetena bör bedrivas, m. m. Självfallet bör villkoren medge en viss handlingsfrihet i verksamheten med hänsyn till successivt framkommande resultat av prospektering eller exploatering. För avvikelser från villkoren bör fordras godkännande av tillståndsmyndigheten.

Med hänsyn till landets råvaruförsörjning m. m. synes möjlighet böra finnas att i tillstånd intaga bestämmelser om ilandförande i riket av produktionen samt om vidareförädling och avsättning. Föreskrifter bör också kunna ges till förebyggande av att upptäckta fyndigheter förlösas.

Vidare måste tillstånd innehålla de föreskrifter som i varje särskilt fall erfordras till skydd för sjöfarten, fisket och andra allmänna intressen. Ett viktigt dylikt intresse är angelägenheten att undvika förorening av havet genom spill av olja från borrhål. Föreskrifter i nu angivna hänseenden är särskilt nödvändiga om tillståndet innefattar inrättande av borrhingsplattform på kontinentalsockeln.

I utredningens direktiv anges att det allmännas intresse i samband med exploatering av kontinentalsockelns naturtillgångar skall kunna tillgodoses bl. a. genom rätt för staten att deltaga i ifrågakommande företag eller att uppbära en rimlig avgift. I förstnämnda hänseende bör under de förhandlingar som kommer att föregå beslut i tillståndsärendet kunna träffas avtal om statligt deltagande i det aktuella företaget exempelvis genom att staten direkt eller genom statligt bolag ingår som delägare i ett för ändamålet bildat bolag eller konsortium. Vid meddelande av tillstånd bör enligt utredningens mening också kunna föreskrivas att staten äger rätt att framdeles träda in som deltagare i det ifrågavarande företaget. I sådant fall torde redan i själva tillståndet böra klargöras vilka villkor som skall gälla i fråga om delaktighet, kapitalinsatser, vinstfördelning m. m. för den händelse staten utnyttjar nämnda rätt.

De länder som antagit regler för kontinentalsockeln upptar i allmänhet avgifter av olika slag för undersöknings- och utvinningstillstånd. Såsom framgår av redogörelsen i III kap. förekommer därvid bl. a. ansökningsavgifter, engångsavgifter för undersökningstillstånd, periodiska arealavgifter och avgifter beräknade på värdet av utvunnen produktion. Ansökningsavgiften torde i regel avse att täcka tillståndsmyndighetens administrations- och kontrollkostnader. De periodiska avgifterna anses ägnade att stimulera vederbörande till aktivitet och medverka till att tillståndshavare frivilligt avstår från anvisat område eller del därav när han på grundval av gjorda undersökningar bedömer att det erbjuder ringa möjligheter. Royaltybestämmelser, som gör det möjligt för staten att dra in en del av de vinster som är förbundna med utvinning av naturtillgångar, är allmänt förekommande

i utlandet. Som framgår av nämnda redogörelse utgår royaltyavgift i Storbritannien med 12,5 procent på försäljningsvärdet på platsen av utvunnen olja eller naturgas, i Frankrike efter en skala som stiger från 6 procent av utvinningsvärdet vid en produktion av 50 000 ton till 14 procent på den del av produktionen som överstiger 1 milj. ton samt i Norge med 10 procent på bruttovärdet av utvunna produkter. Enligt den i Danmark gällande koncessionen skall avgift till danska staten erläggas med 5 procent av försäljningsvärdet under de fem första åren av bearbetningen och därefter med 8,5 procent. Vid utvinning inom Västtysklands del av kontinentalsockeln utgår royalty med 5 procent av motsvarande värde.

Enligt utredningens mening bör avgifter i nu angivna hänseenden kunna uttagas även i samband med tillstånd på den svenska delen av kontinentalsockeln. Om ansökningsavgifter skall uttagas, bör självfallet generella föreskrifter meddelas härom, men enligt utredningens mening är det inte för närvarande påkallat att uttaga dylika avgifter. I övrigt synes avgifter för tillstånd böra fastställas från fall till fall. I fråga om royalty torde en avvägning få ske mellan å ena sidan statens intresse av ekonomiskt utbyte av kontinentalsockelns naturtillgångar och å andra sidan de med prospekteringen och exploateringen förbundna kostnaderna och vinstmöjligheterna. Med hänsyn till den ovisshet som tills vidare råder beträffande sistnämnda frågor är det i dagens läge knappast möjligt att göra något uttalande angående lämplig storlek på avgifterna. I betraktande av oljemarknadens internationella karaktär kan man måhända utgå från att särskilt royaltyavgiftens storlek ej bör avvika alltför mycket från vad som är brukligt i Europa i övrigt och främst då i närbelägna länder.

Tillståndshavare bör slutligen vara skyldig att lämna rapporter i olika hänseenden beträffande utförda arbeten till statlig myndighet samt att underkasta sig kontroll av att meddelade villkor och föreskrifter efterlevs.

Samordning med lagstiftningen innanför territorialgränsen

En reglering av undersökning och utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln kan på grund av förhållandena ske utan hänsynstagande till någon äldre lagstiftning för detta område. Strävan efter enhetliga regler gör det emellertid naturligt att i första hand ställa frågan om inte lagstiftningsproblemet i princip kan lösas så att gällande gruvlagstiftning utsträcker till att omfatta också den yttre kontinentalsockeln. Frågan kan synas särskilt motiverad med hänsyn till den allmänna översyn av gruvlagstiftningen som för närvarande pågår inom gruvrättsutredningen.

Den ordning som utredningen funnit lämplig för den yttre kontinentalsockeln skiljer sig i väsentliga avseenden såväl från gruvlagen som från stenkolslagen och uranlagen. Att gruvlagen med sitt automatiskt verkande inmutningssystem inte lämpar sig för förhållandena på den yttre kontinen-

talsockeln ligger enligt utredningens mening i öppen dag. Också stenkolslagen lämnar ett mycket begränsat utrymme för tillgodoseende av de i det föregående anförda synpunkterna. Enligt nämnda lag, som vid sin tillkomst 1886 hade till huvudsakligt syfte att reglera förhållandet mellan jordägarna och stenkolsindustrien, är möjligheterna begränsade att vid koncessionsgivning meddela föreskrifter som ger det allmänna inflytande över utnyttjandet av fyndigheter som avses i lagen. Någon motsvarighet till gruvlagens regler om kronoandel finnes ej. Efter en lagändring 1963 kan visserligen meddelas tidsbegränsad undersökningskoncession avseende salt-, olje- och gasfyndigheter, och dylik koncession kan förbindas med villkor angående undersökningarnas omfattning. Koncession avseende bearbetning av sådana fyndigheter meddelas emellertid för obegränsad tid och torde ej kunna förenas med föreskrifter angående bearbetningen. Lagens nyssnämnda huvudsyfte kommer till uttryck i en mängd bestämmelser avsedda att reglera det rättsliga förhållandet mellan företagaren och jordägaren. Lagen är utformad för att reglera förhållandena på land, även om den såsom förut framhållits formellt också torde vara tillämplig på allmänt vattenområde i havet. Vad som nu sagts om stenkolslagen gäller i viss utsträckning även uranlagen.

Med hänsyn till det anförda och till kravet på ett bestämmande statligt inflytande över naturtillgångarna på den yttre kontinentalsockeln har utredningen kommit till uppfattningen att förevarande lagstiftningsfråga måste lösas på annat sätt än genom enbart en utsträckning av gällande gruvlagars tillämpningsområde. Skulle i samband med den nya gruvlagstiftning, vari gruvrättsutredningens arbete kan komma att utmynna, yppas behov av revidering även av kontinentalsockellagstiftningen, möter ej hinder att upptaga frågan härom i nämnda sammanhang.

Om en lagstiftning för den yttre kontinentalsockeln enligt förut antydda riktlinjer kommer till stånd under samtidigt bibehållande av de regler som gäller innanför territorialgränsen, skulle frågor om utnyttjande av naturfyndigheter komma att behandlas enligt olika system allteftersom ifrågasatta arbeten skall bedrivas på den ena eller den andra sidan om gränsens sträckning i havet. En dylik ordning kan givetvis medföra olägenheter. Med utgående från att förhållandena på den yttre kontinentalsockeln bör regleras i huvudsaklig överensstämmelse med vad här antytts skall utredningen i det följande granska i vad mån behov finnes av en samordning av reglerna för yttre och inre kontinentalsockeln och vilka åtgärder som kan behöva företagas i sådant syfte.

Vad först angår gruvlagen torde inte kunna antagas att undersökning eller brytning av inmutningsbara mineral inom överskådlig tid blir aktuell på havsområden annat än möjligen från schakt som drives från land en kortare sträcka ut under havet. Några samordningsproblem av omedelbar praktisk betydelse kan därför inte väntas uppkomma i denna del. Enligt direktiven bör utredningsarbetet, såvitt avser förhållandet till reglerna för

området innanför territorialgränsen, av hänsyn till gruvrättsutredningens arbete begränsas till att avse andra naturtillgångar än inmutningsbara mineralfyndigheter. Med hänsyn till det anförda ämnar utredningen inte föreslå någon principiell ändring av gruvlagens regler rörande dylika fyndigheter.

I fråga om stenkolslagen är läget ett annat. Det aktuella intresset för undersökning och bearbetning av olje- och gasfyndigheter knyter sig i lika mån till områden innanför och utanför territorialgränsen.

En lösning av samordningsfrågan kan här sökas efter olika linjer. Enhetliga regler skulle kunna erhållas om stenkolslagen gjordes tillämplig även på den yttre kontinentalsockeln och samtidigt i erforderlig mån anpassades för tillämpning på havsområde och med hänsyn till de av utredningen i det föregående anförda synpunkterna angående kontroll över undersökning och utvinning m. m. En annan utväg synes vara att tillskapa en ny lag gemensam för inre och yttre kontinentalsockeln, eventuellt i förening med vissa jämkningar i stenkolslagen. Slutligen må nämnas alternativet att en lag för den yttre kontinentalsockeln kombineras med sådana ändringar i stenkolslagen att denna åtminstone i vad avser allmänt vattenområde bringas i så nära överensstämmelse som möjligt med reglerna för den yttre kontinentalsockeln.

Vid sitt övervägande av olika alternativa lösningar av samordningsproblemet har utredningen låtit sig vägledas av följande synpunkter. Att i stenkolslagen förutom regler för anpassning till havsområden och de speciella förhållandena på den yttre kontinentalsockeln även infoga bestämmelser syftande till att möjliggöra ett bestämmande statligt inflytande över naturtillgångarna såväl inom lagens nuvarande geografiska tillämpningsområde som på den yttre kontinentalsockeln skulle nödvändiggöra ändringar i lagen av så genomgripande natur att de inte bör övervägas i förevarande sammanhang. Detsamma gäller alternativet att vid sidan av en lag för den yttre kontinentalsockeln anpassa stenkolslagens regler såvitt gäller allmänt vattenområde till förstnämnda lag. Som en allvarlig olägenhet hos en lösning av detta slag framträder därjämte den kvarstående onaturliga gränsen i havet mellan lagarnas tillämpningsområden. Enligt utredningens mening bör man i första hand undersöka möjligheterna att lösa samordningsfrågan genom tillskapande av en lag som är gemensam för både den inre och den yttre kontinentalsockeln.

De allmänna principer som bör gälla i fråga om utnyttjandet av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln är enligt utredningens mening lika relevanta då det gäller naturtillgångar på den inre sockeln. Även där är det potentiella olje- och gasförekomster som tilldrar sig det största intresset, och skälen för ett bestämmande samhälleligt inflytande kan inte anses mindre starka än i fråga om arbeten på den yttre sockeln. Från praktisk synpunkt måste det uppenbarligen vara en fördel att ha enhetliga regler åtminstone rörande tillgodogörande av naturtillgångar under havet. De praktiska problem som måste lösas i samband med tillstånd till undersökning och ut-

vinning är till övervägande del desamma, vare sig arbetena skall äga rum innanför eller utanför territorialgränsen, och för oljeintressenterna måste det te sig egendomligt om väsentligt olika formella och materiella regler skulle tillämpas på ömse sidor om denna gräns — en gräns som för övrigt kan komma att förskjutas bl. a. på grund av ändrade baslinjer för territorialvattnets beräknande. För den yttre kontinentalsockeln erforderliga specialregler torde i stort sett inskränka sig till vissa bestämmelser om tillämpning av inhemsk svensk lagstiftning med avseende å verksamhet på sockeln.

De rättsliga förutsättningarna för åstadkommande av en gemensam lagstiftning för hela kontinentalsockeln får anses gynnsamma. Stenkolslagen är som nämnts konstruerad för att reglera förhållanden på land. Med något enstaka undantag har den aldrig tillämpats på allmänt vattenområde. Under förarbetena till lagen framhölls som ett avgörande motiv för denna angelägenheten av att bereda stenkolsindustrin tillgång till de stora sammanhängande markområden som krävdes för uppkomsten av nya stenkolsanläggningar utan att densamma skulle vara hänvisad till den ofta omöjliga utvägen att söka träffa frivilliga uppgörelser med alla berörda jordägare. Detta motiv kan uppenbarligen knappast ha någon relevans i fråga om de vidsträckta havsområden vilka i enlighet med kammarkollegiets förut omnämnda förslag om äganderätten till allmänt vattenområde får antas komma att uttryckligen tillerkännas kronan. Enligt gällande rätt torde såsom tidigare nämnts jordägaren — och därmed också ägaren av vattenområde — vara oförhindrad att på sitt område eftersöka och tillgodogöra sig sådana mineral som omfattas av stenkolslagen, så länge ingen annan fått koncession på området. Mineral som undantages från gruvlagstiftningen anses enligt rådande uppfattning tillkomma jordägaren. Utredningen föreslår att rätten till de mineral, som omfattas av stenkolslagen, såvitt avser allmänt vattenområde i havet formellt bringas att sammanfalla med kronans äganderätt till detta område genom att stenkolslagen förklaras ej vara tillämplig på området. Med hänsyn till de faktiska omständigheterna torde icke från principiell gruvrättslig synpunkt kunna resas några allvarliga betänkligheter mot en dylik begränsning av stenkolslagens geografiska tillämpningsområde. Genom den föreslagna ändringen erhålles ett likvärdigt civilrättsligt utgångsläge vid en gemensam reglering för hela kontinentalsockeln beträffande sådana naturtillgångar som omfattas av stenkolslagen.

Det nyss anförda har i viss utsträckning giltighet också i fråga om fyndigheter som omfattas av uranlagen. Även om någon brytning av uranhaltiga mineral på allmänt vattenområde i havet knappast torde vara aktuell inom den närmaste framtiden, synes det för vinnande av enhetlighet beträffande alla mineral som omfattas av koncessionslagstiftningen lämpligt att begränsa uranlagens tillämpningsområde på samma sätt som föreslagits beträffande stenkolslagen. Några särskilda olägenheter med hänsyn till gruvrättsutredningens arbete torde inte behöva befaras härigenom.

En lag för kontinentalsockeln bör enligt utredningens mening omfatta havsområdena in till gränsen för enskilt vatten sådan denna bestämmes enligt 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde men däremot ej vattenområde tillhörigt strandfastigheterna. Beträffande enskilt vatten finns nämligen alltså ett behov av stadganden som reglerar förhållandet till jordägaren, och någon ändring av stenkolslagens regler i detta hänseende bör inte lämpligen övervägas i förevarande sammanhang.

Genomföres en enhetlig reglering för kontinentalsockeln i enlighet med vad nu skisserats utan motsvarande ändringar i koncessionslagarnas regelsystem, innebär detta att gränsen mellan de olika systemens tillämpningsområden förskjutes från territorialgränsen till en linje som nära följer stranden. Olikheterna i den legala regleringen för respektive områden består. En sådan gränsdragning är naturlig när det gäller regler som är särskilt avpassade för landområden eller havsområden. Mera anmärkningsvärd ter sig den olikhet som sammanhänger med det allmännas begränsade möjligheter att bestämma över utnyttjandet av olje- och naturgasfyndigheter på land.

Stenkolslagens avsaknad av bestämmelser om statligt deltagande i utnyttjande av fyndighet får ses mot bakgrunden av att huvudsyftet med lagen då den kom till år 1886 såsom förut framhållits var att reglera förhållandet mellan stenkolsindustrien och jordägarna. Gruvrättsutredningen skall vid sin översyn av gruvlagstiftningen även överväga en modernisering av stenkolslagen. Därvid åligger det denna utredning bl. a. att, om bestämmelserna om kronoandel bibehålles i den allmänna gruvlagstiftningen, uppmärksamma huruvida sådana bestämmelser bör införas även i stenkolslagen. I avbidan på den grundligare översyn som skulle företas av gruvrättsutredningen blev såsom förut berörts stenkolslagens bestämmelser om salt-, olje- och gasfyndigheter år 1963 föremål för en betydande omarbetning, som främst innebar att möjlighet infördes att begränsa koncession till att avse allenast undersökning av fyndighet och, i samband med dylik begränsning, till att gälla under viss tid, ävensom att vid meddelande av undersökningskoncession bestämma, i vilken omfattning berörda fyndigheter skulle undersökas. I fråga om undersökningskoncession torde därför någon lagändring ej vara påkallad för den tid som återstår till dess en ny gruvlagstiftning genomförts.

Då det gäller utvinning av olje- och gasfyndigheter på land och på enskilt vattenområde bör det enligt utredningens mening ej komma i fråga att i förevarande sammanhang i stenkolslagen införa samma vidsträckta möjligheter att ställa villkor vid koncessionsgivning som enligt vad förut sagts bör finnas beträffande tillståndsgivning på kontinentalsockeln. En dylik åtgärd skulle, även om den begränsades till att gälla fyndigheter av nyssnämnt slag, kräva omfattande och principiellt omvälvande ändringar i stenkolslagen och i hög grad innebära ett föregripande av gruvrättsutredningens arbete. Å andra sidan synes det från skilda synpunkter föga tillfredsställande

med en så avsevärd olikhet med avseende å möjligheterna till samhälleligt inflytande över utvinning av olje- och gasfyndigheter, som åtminstone under en begränsad tid skulle komma att finnas mellan land och havsområde, om utredningens förslag beträffande kontinentalsockeln genomföres utan att samtida åtgärder i angivna riktning vidtas i fråga om landområde. Utredningen har därför övervägt möjligheterna att genom åtgärder av mera begränsad räckvidd mildra olägenheterna av systemskillnaden. Härvid har utredningen stannat för att föreslå en provisorisk ändring i stenkolslagen, innebärande att möjlighet införes dels att tidsbegränsa bearbetningskoncession avseende olje- och gasfyndigheter och dels att vid meddelande av sådan koncession föreskriva skyldighet för koncessionsinnehavaren att erlægga royalty till staten. Ändringen kan genomföras med formellt obetydliga ingrepp i stenkolslagen. Om bearbetningskoncession tidsbegränsas, blir de olägenheter som kan följa av nuvarande ordning i fråga om koncessionsvillkoren av övergående natur, och vid en eventuell förnyelse av koncessionen kan villkoren anpassas efter den lagstiftning vari gruvrättsutredningens arbete kan komma att resultera. Införande av royaltyavgift till staten på utvunna produkter innebär visserligen en principiell nyhet i stenkolslagen. Sådana avgifter uttas emellertid i flertalet oljeproducerande länder, och de som söker koncession för bearbetning av sådana fyndigheter torde i allmänhet vara beredda att erlægga royalty. — Beträffande tvist om beräkningen av royaltyavgift synes hänvisning böra ske till bestämmelserna om skiljemannaförfarande i 19 § stenkolslagen.

De föreslagna ändringarna i stenkolslagen får ses som en beredskapsåtgärd för den händelse utvinning av kolväten skulle bli aktuell innan ny lagstiftning på området kommit till stånd. Vilket materiellt innehåll denna kommer att få i förevarande avseende kan inte nu förutses. Med hänsyn till gruvrättsutredningens direktiv får dock antagas att densamma kommer att innefatta ett starkt samhällsinflytande över utvinning av de fyndigheter varom nu är fråga. Vid detta förhållande bör allvarliga invändningar inte resas mot den nu föreslagna provisoriska ordningen.

Utvinning av stenkols-, salt-, alunskiffer- eller uranfyndigheter under havet torde såvitt nu kan bedömas knappast komma i fråga under överskådlig tid. Med hänsyn härtill anser sig utredningen inte ha anledning att ur samordningssynpunkt överväga ändring i den lagstiftning som reglerar eftersökande och tillgodogörande av dylika fyndigheter på landområden.

Till de naturtillgångar som omfattas av kontinentalsockelkonventionen hör också sten, grus och sand. Det synes naturligt att en för inre och yttre kontinentalsockeln gemensam lagstiftning även får omfatta täkt av sådana ämnen på allmänt vattenområde i havet. Den nya lagstiftningen kommer därvid att i ifrågavarande hänseende träda i stället för 1953 års lagstiftning angående upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- och stentäkt inom

allmänt vattenområde, vilken föreslås upphävd i kammarkollegiets förut omnämnda betänkande.

Även förhållandet till den svenska fiskerilagstiftningen erbjuder vissa samordningsproblem. Denna fråga diskuteras närmare under följande avsnitt.

De grundläggande reglerna för eftersökande och utvinning av naturtillgångar på kontinentalsockeln bör enligt utredningens mening upptagas i en särskild lag. Utredningen framlägger förslag till *lag om kontinentalsockeln*.

Förslag till lag om kontinentalsockeln

Lagstiftningens tillämpningsområde

1 §. I territoriellt hänseende bör lagen såsom framgått av det föregående enligt utredningens mening omfatta havsbotten och dennas underlag inom allmänt vattenområde i havet samt i det utanför Sveriges territorialgräns belägna område under vatten, över vilket Sverige enligt 1958 års konvention utövar suveräna rättigheter såvitt avser utforskande av botten och underlaget samt utvinning av naturtillgångar därstädes. Kontinentalsockellagens tillämpningsområde kommer sålunda att begränsas inåt av enskilt vattenområde och utåt av den svenska kontinentalsockelns yttergräns bestämd enligt konventionens gränsdragningsregler.

Gränsen mellan enskilt vatten och allmänt vattenområde bestäms genom 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde. I havet hänföres enligt denna lag till de enskilda fastigheterna 1) allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd ävensom, på de ställen där den stranden följande kurvan för högst tre meters djup går längre ut, allt vatten inom denna djupkurva samt 2) allt vatten som har förbindelse med öppna havet allenast över vatten som nyss sagts, dock att vatten vid Bohusläns kust från och med Gullmarsfjorden till och med Hakefjorden inte på grund av sistnämnda bestämmelse får hänföras till fastigheterna (2 §). Vid rikets östra och södra kuster från finska gränsen till Listerhuvud i Blekinge hänföres till fastigheterna tillika allt vatten, som väl har annan förbindelse med öppna havet än som angivits under 2) men ej av större bredd än en km räknat från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd. Undantag härifrån göres dock beträffande Gotland, Öland och vissa andra relativt friliggande öar och ögrupper. I Norrbottens och Kalmar län hänföres till fastigheterna vissa ytterligare i lagen särskilt angivna områden (4 §). Strandlinjer och vattendjup bestäms efter förhållandena vid normalt medelvattenstånd (8 §).

Någon exakt bestämning av gränsen mellan allmänt och enskilt vatten torde inte ha skett annat än undantagsvis. Den som enligt den av utredningen föreslagna lagen söker undersöknings- eller utvinningstillstånd beträffande

område som gränsar mot enskilt vatten bör förete utredning om gränsens ungefärliga sträckning. I den mån i tillstånd göres hänvisning till på karta markerad gränslinje bör tillses, att denna är dragen så att den ej på något ställe går in på enskilt vatten. Tillstånd till borrning bör inte beviljas inom område nära enskilt vatten med mindre sökanden på tillfredsställande sätt klarlagt gränsens rätta sträckning. Skulle det likväl visa sig att tillståndet kommit att avse enskilt vatten, är fastighetsägaren givetvis oförhindrad att hävda sin rätt.

Det svenska kontinentalsockelområdet torde utåt överallt nå fram till andra staters sockelområde. Gränsen mot mittemot liggande eller angränsande staters del av kontinentalsockeln skall enligt art. 6 i 1958 års konvention bestämmas genom avtal mellan berörda stater. I brist på avtal gäller, såvida inte särskilda omständigheter föranleder annat, att uppdelningen skall ske efter en mittlinje mellan baslinjerna för berörda staters territorialvatten, om staterna ligger mittemot varandra, och efter principen om lika avstånd från dessa baslinjer, om staterna gränsar till varandra i sidled. Någon bestämning av det svenska sockelområdets gränser gentemot grannstaternas del av sockeln har ännu inte kommit till stånd. Utredningen anser det angeläget att en uppdragning av ifrågavarande gränser enligt konventionens regler äger rum så snart ske kan. Uppenbarligen måste beaktas att tillstånd ej beviljas beträffande andra områden än sådana som med visshet kan antagas befinna sig på den svenska sidan av gränsen.

Den verksamhet som omfattas av konventionen beskrives i denna såsom utforskande av kontinentalsockeln och tillgodogörande av dess naturtillgångar. Begreppet utforskande (exploring) av kontinentalsockeln har språkligt en mycket vidsträckt innebörd och har av de stater som antagit en intern lagstiftning för sockeln allmänt ansetts inbegripa även undersökningar som sker utan omedelbar fysisk beröring med havsbotten, såsom flygprospektering samt gravimetriska och seismiska mätningar från fartyg. Enligt utredningens mening bör den svenska kontinentalsockellagen ansluta sig till denna tolkning av konventionen och sålunda i princip täcka all aktivitet som bedrivs på eller över kontinentalsockeln med syfte att utforska denna.

Begreppet naturtillgångar synes i lagen lämpligen böra definieras i anslutning till art. 2 p. 4 i konventionen och sålunda förklaras avse mineraliska och andra icke levande naturtillgångar på havsbotten och i dennas underlag samt sådana levande organismer vilka på det stadium där de kan bli föremål för fångst är antingen orörliga på havsbotten eller därunder eller oförmögna till rörelse annat än i ständig fysisk beröring med havsbotten eller dennas underlag, s. k. sedentära arter.

Av skäl som förut angivits (s. 71 f) bör lagen inom allmänt vattenområde i havet inte äga tillämpning på sådan undersökning och bearbetning av inmutningsbara mineral som avses i gruvlagen. Däremot bör lagen enligt

utredningens mening inbegripa prospektering efter dylika mineral utanför inmutat eller utmåslagt område.

Enligt nyssnämnda definition innefattar begreppet naturtillgångar även vissa djurarter som omfattas av svensk fiskerilagstiftning. Av framställningen i IV kap. (s. 62) framgår att under bestämmelserna i lagen om rätt till fiske, vilken inte innehåller någon definition på vad som utgör föremål för fiske, anses inbegripas fångst av, förutom sådana skaldjur som kräftor och blåmusslor, också andra lägre vattendjur, för den händelse deras tillgodogörande skulle få den ekonomiska betydelse att en dylik tillämpning finnes påkallad. Av de i 1 § fiskeristadgan uppräknade djurarter, beträffande vilka skall i tillämpliga delar gälla vad i stadgan sägs om fiske, torde åtminstone ostron och blåmussla vara klart hänförliga under begreppet naturtillgångar i konventionens mening. Enligt utredningens åsikt finns ej anledning att ändra reglerna beträffande fångst av sådana inom allmänt vattenområde förekommande sedentära arter som omfattas av svensk lag eller författning angående fiske. Frågan huruvida fiske efter viss djurart faller under fiskerilagstiftningen torde därvid få bedömas från fall till fall. Av de i konventionen avsedda sedentära arterna torde för närvarande endast ostron och blåmussla vara föremål för fiske på den inre kontinentalsockeln, huvudsakligen i de bohuslänska fjordarna.

Beträffande fiske på den yttre kontinentalsockeln är att märka att Sverige undertecknat en i London den 9 mars 1964 dagtecknad fiskerikonvention, enligt vilken de avtalsslutande staterna — om de så skulle finna förenligt med sina intressen — äger möjlighet att inrätta två särskilda fiskezoner om vardera 6 sjömil med exklusiv fiskerätt i den inre av dessa och rätt att utesluta från den yttre zonen sådana staters fiskare, vilka vanligen ej fiskat därinom under de senaste tio åren (prop. 1964: 167, UU 1964: 9; rskr 1964: 367). Enligt konventionen, som för Sveriges del primärt berör västkusten norr om Öresund, har kuststaten uteslutande jurisdiktion i fiskerifrågor inom den inre zonen och, under vissa förutsättningar, befogenhet att reglera fisket inom den yttre zonen. Under begreppet fiske torde även i detta sammanhang kunna inrymmas fångst av sedentära arter. Någon reglering av fisket på grundval av konventionen har inte kommit till stånd för vårt lands vidkommande.

Fiske efter sedentära arter på den yttre kontinentalsockeln förekommer för närvarande praktiskt taget inte alls. Något omedelbart behov av reglering av dylik verksamhet torde därför inte föreligga.

Vad här anförts synes i viss mån kunna åberopas som skäl för att helt utesluta fiske efter sedentära arter på den yttre kontinentalsockeln från kontinentalsockellagens tillämpningsområde. Med hänsyn till kontinentalsockelkonventionens innehåll och den osäkerhet som torde kunna uppkomma huruvida viss verksamhet är att anse som fiske anser utredningen emellertid att fiske som nyss sagts formellt bör omfattas av lagen. Däremot torde i till-

lämpningsbestämmelser till lagen böra föreskrivas att sådant fiske tills vidare får bedrivas utan hinder av lagen. Något svenskt intresse att ändra nu rådande rättstillstånd i ifrågavarande avseende torde nämligen knappast föreligga för närvarande. Skulle behov framdeles uppkomma, kan särskilda regler för fisket alltefter omständigheterna införas genom erforderliga ändringar i tillämpningskungörelse till kontinentalsockellagen eller, beträffande vissa delar av ifrågavarande havsområden, med stöd av 1964 års fiskerikonvention.

Rätten till naturtillgångarna på kontinentalsockeln

2 §. Accepterandet av kontinentalsockelkonventionens principer innebär att Sverige får suveräna rättigheter att utforska havsbotten och tillgodogöra sig naturtillgångar på och under botten inom vidsträckta områden utanför Sveriges gränser. Vid en nationell lagstiftning rörande dessa naturtillgångar synes de antingen kunna betraktas som ingens tillhörighet och upplåtas till ockupation av intresserade parter enligt ett för ändamålet lämpligt gruvrättsligt regelsystem eller också förklaras utgöra statens egendom. Ett flertal stater, däribland Finland, Norge och Storbritannien, synes vid sin interna lagstiftning på området ha valt den senare vägen. I den nederländska lagen konstateras uttryckligen att naturtillgångarna på sockeln är statens egendom. Även i den svenska kontinentalsockelagstiftningen bör enligt utredningens mening fastslås att rätten att utforska sockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkommer staten. Med hänsyn till det speciella utgångsläget torde någon invändning från principiella gruvrättsliga synpunkter ej kunna göras mot en dylik ordning. Denna innebär att det skapas en fast rättslig grundval, från vilken staten kan antingen förfoga över tillgångarna för egen räkning eller i samband med upplåtelse åt enskilda uppställa de villkor som i varje särskilt fall synes ändamålsenliga.

Om stenkols- och uranlagarna såsom utredningen föreslår upphör att gälla beträffande allmänt vattenområde i havet och kammarkollegiets förslag om statens äganderätt till allmänt vattenområde genomföres, kan motsvarande befogenheter på den inre sockeln visserligen sägas automatiskt tillfalla staten såvitt gäller fyndigheter som avses i dessa lagar. Med statens äganderätt följer också befogenhet att inrätta anläggningar på sådant område. I klarhetens intresse torde det dock vara lämpligt att förklaringen angående statens rättigheter får avse hela kontinentalsockeln.

Den antydda deklARATIONEN angående sockeln innebär att staten betraktas som civilrättslig innehavare av de ifrågavarande rättigheterna. Härigenom kommer en eventuell tillståndsgivning åt tredje man att få visst drag av nyttjanderättsavtal, med utrymme för tillvaratagande av statens privatekonomiska intresse. Samtidigt måste givetvis vid tillståndsgivning det allmännas intresse i mera vidsträckt bemärkelse tillgodoses, t. ex. angelägen-

heten av att rationellt utnyttja eventuella naturtillgångar, varjämte föreskrifter kräves till skydd för motstående intressen, såsom fiske och sjöfart. Det anförda medför att lagstiftningen kommer att förete både offentlig-rättsliga inslag och vissa privaträttsliga moment som tar sikte på att reglera mera avtalsbetonade förhållanden mellan staten och tillståndshavare.

Av det förhållandet att förfoganderätten över naturtillgångarna på kontinentalsockeln skall tillkomma staten följer att särskilt tillstånd enligt lagen ej bör krävas beträffande undersökning och utvinning som företas av staten genom ämbetsverk. Vid utövandet av dylik verksamhet måste vederbörande myndighet självfallet ta hänsyn till fiske- och sjöfartsintressen m. m. och även i övrigt iakttaga konventionens bestämmelser. Detta bör beaktas i samband med att medel anslås för verksamheten. De föreskrifter som kan erfordras i nu ifrågavarande hänseende får meddelas genom instruktioner. Däremot bör naturligtvis bestämmelser i lagen rörande exempelvis tillämpning av svensk lagstiftning på anläggning i havet också gälla beträffande anläggning som inrättats av staten. I den mån statlig verksamhet på sockeln bedrivs i bolagsform — vilket kan antagas bli fallet om denna sker i större skala med direkt syfte på exploatering — bör givetvis det statliga bolaget i alla hänseenden vara underkastat samma regler som enskilda företag.

Av allmänna rättsgrundsatser lär följa att den föreslagna förklaringen i lagen att rätten att utforska sockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkommer staten inte medför hinder mot att envar tager sand och andra nytigheter från havsbotten i en omfattning som är helt betydelslös. Detsamma får anses gälla t. ex. tillfälliga amatörmässiga bottenundersökningar i mindre skala. Ekolodning för mätning av vattendjup vid fartygsnavigering faller givetvis utanför lagen.

Genom att förfoganderätten över naturtillgångarna på kontinentalsockeln föreslås skola tillkomma staten, kommer en lagstiftning om tillståndsgivning väsentligen att avse de former och villkor, under vilka rättigheter beträffande naturtillgångarna skall kunna upplåtas åt enskilda, jämte vissa regler för tillgodoseende av motstående intressen. I dessa hänseenden bör enligt utredningens mening i likhet med vad som skett i flera andra länder i lag endast upptagas vissa allmänna bestämmelser som ger en ram för de närmare villkoren. I fråga om innehållet av tillstånd föreslår utredningen sålunda att lagreglerna begränsas till några grundläggande bestämmelser, såsom beträffande vad som kan vara föremål för tillstånd, tillståndsområde och giltighetstid. Till de för tillståndsinhållet centrala punkter som bör regleras i lagen torde även höra frågan om återkallelse och överlåtelse av tillstånd. Beträffande föreskrifter och villkor för tillstånd synes lagtexten utöver vissa allmänna stadganden i princip endast böra upptaga en exemplifiering av de skiftande bestämmelser som kan bli aktuella i detta sammanhang.

I kontinentalsockellagen synes vidare böra upptagas bestämmelser om förfarandet vid kollision mellan tillstånd och inmutningsrätter på den inre sockeln, om tillsyn över efterlevnaden av tillståndsföreskrifter och om tillämpning av svensk lagstiftning beträffande anläggning och säkerhetszon på den yttre sockeln samt bestämmelser om ansvar, besvär och tillämpningsföreskrifter.

Den närmare preciseringen av de rättigheter och skyldigheter som skall vara förenade med tillstånd bör enligt utredningens mening ske genom föreskrifter i samband med de enskilda tillstånden samt, i den mån så erfordras, genom bestämmelser i den tillämpningskungörelse till lagen som utredningen förutsätter kommer att utfärdas. Även ansökningsförfarandet bör regleras administrativt. Genom den föreslagna ordningen, som synes vara en naturlig konsekvens av den utav utredningen antagna grundsatsen om statens rättigheter på kontinentalsockeln, får Kungl. Maj:t möjligheter att utöva dessa rättigheter på ett sätt som vid varje tid framstår som mest ändamålsenligt med hänsyn till det allmännas bästa.

Tillståndsmyndighet

Med hänsyn till den samhällsekonomiska betydelsen av de intressen som står på spel i samband med eftersökande och utnyttjande av naturtillgångar på kontinentalsockeln bör tillståndsgivningen enligt utredningens mening i princip omhänderhas av Kungl. Maj:t. Möjlighet till delegation till underordnad myndighet bör emellertid finnas med tanke på fyndigheter eller företag av mindre vikt i ifrågavarande sammanhang.

Aktualitet i sistnämnda avseende har för närvarande framför allt täkt av sand, grus och sten. Som framgår av redogörelsen för gällande rätt (s. 62) äger länsstyrelserna enligt kungörelse den 5 juni 1953 behörighet att träffa avtal om upplåtelse av rätt till sådan verksamhet på allmänt vattenområde. Täkt av sand på allmänt vattenområde har på senare år fått avsevärt ökad omfattning framför allt i Malmöhus län. Den ekonomiska betydelsen för staten av verksamheten kan antagas komma att växa. Det är inte uteslutet att sandtäkt kan bli aktuell även inom grunda områden utanför territorialgränsen. Med hänsyn till det anförda och till arten av de intressen som kan komma att beröras särskilt vid täkt på internationellt vatten anser utredningen, att tillståndsgivningen i ifrågavarande hänseende bör handhas av en central myndighet. En delegering från Kungl. Maj:t bör dock kunna ske. Härvid synes kunna ifrågakomma domänstyrelsen, som har befogenhet att upplåta rätt till sten-, sand- och grustäkt på kronojord under dess förvaltning, kammarkollegiet i dess egenskap av förvaltare av de allmänna vattenområdena samt kommerskollegium. Med hänsyn till den befattning kommerskollegium i det följande föreslås komma att taga med övrig verksamhet för utvinning av naturtillgångar på kontinentalsockeln bör enligt utredningens mening tillståndsgivningen beträffande sand-, grus- och stentäkt delegeras

3 §.

till detta ämbetsverk. Åtminstone i ett inledande skede torde detta inte medföra nämnvärt ökade kostnader för kommerskollegium.

I framtiden kan givetvis behov uppkomma att till särskild myndighet delegera tillståndsgivningen beträffande nu ej kända eller aktuella verksamheter på sockeln.

Enligt kontinentalsockelkonventionen bör strandstaten i regel inte vägra sitt medgivande, när ansökan göres av en kvalificerad institution och åsyftar uteslutande vetenskapliga undersökningar avseende kontinentalsockelns fysiska eller biologiska egenskaper, förutsatt att strandstaten, om den så önskar, äger deltaga i undersökningsarbetet eller låta sig därvid representera samt att, under alla förhållanden, resultaten därav offentliggöres (art. 5 p. 8). Utredningen har övervägt att föreslå att tillståndsgivningen beträffande dylika undersökningar överlämnas åt viss eller vissa vetenskapliga institutioner eller, beträffande fiskeriundersökningar som inbegriper bottenundersökning, åt fiskeristyrelsen, men avstått därifrån av följande skäl. De undersökningar med rent vetenskapligt syfte som kan bli aktuella torde övervägande företagas av svenska ämbetsverk eller statliga institutioner, såsom Sveriges geologiska undersökning, fiskeristyrelsen och universitetet. För ämbetsverkens del följer redan av statens förfoganderätt över rättigheterna på sockeln att särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t ej kräves enligt lagen. Även enskilda svenska vetenskapliga institutioner bör enligt utredningens mening fritt få företaga undersökningar av nu ifrågavarande slag, i den mån det kan ske utan förfång för tillståndshavare. Institution som ämnar företaga vetenskapliga undersökningar på sockeln bör dock vara skyldig att i god tid göra anmälan till kommerskollegium om tid och plats för undersökningarna samt dessas omfattning och syfte.

För vetenskapliga undersökningar av utländska vetenskapliga institutioner eller av svenska eller utländska företag eller enskilda personer bör däremot enligt utredningens uppfattning krävas tillstånd av Kungl. Maj:t. Sedan tillståndsansökan beträffande sådan undersökning efter remissbehandling granskats, får ärendet avgöras med iakttagande av de i konventionen angivna normerna.

Vissa slag av verksamheter som kommer att omfattas av lagen synes vara av den art att de tills vidare bör kunna undantagas från tillståndstvång. Som exempel härpå må, förutom nyssnämnda undersökningar av privata svenska vetenskapliga institutioner, nämnas fiske efter sedentära arter på den yttre kontinentalsockeln. Erforderligt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge undantag från tillståndstvång synes böra intagas i lagen.

Tillstånd

I kapitlets inledning (s. 67 f) har utredningen lämnat exempel på kvalifikationer hos sökanden och andra omständigheter som enligt dess mening bör beaktas vid ställningstagandet till frågan huruvida tillstånd i visst fall

bör beviljas eller inte. I detta sammanhang må ytterligare nämnas att sökande om så anses erforderligt bör kunna avkrävas betryggande säkerheter för fullgörande av blivande tillståndsföreskrifter och utgivande av eventuella skadeersättningar i samband med verksamheten. Frågan om vilka kriterier som skall tillämpas vid tillståndsprövningen synes ej böra regleras i lag.

Beträffande *innehållet av tillstånd* bör lagen enligt utredningens mening i första hand upptaga att tillstånd kan meddelas sökande att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln samt att utvinna dess naturtillgångar. Vidare synes böra stadgas att tillstånd skall avse bestämt område och viss tid. Den härutöver nödvändiga preciseringen av tillstånds innehåll bör såsom förut framhållits ges i samband med tillståndsbeslutet och, i den mån så befinnes lämpligt, genom generella föreskrifter i tillämpningskungörelsen. Till frågan om tillstånds upphörande i förtid återkommer utredningen senare.

Av tillståndsbeslutet bör i enlighet med det anförda bl. a. framgå huruvida tillståndet är begränsat till undersökningsarbeten eller till vissa slag av undersökningsarbeten och huruvida tillåten undersökning eller utvinning blott gäller naturtillgångar av visst slag. Är tillståndet begränsat till undersökningsarbeten, bör angivas huruvida det innefattar exklusiv rätt till undersökningar inom området eller om tillståndshavaren får finna sig i att även andra kan beviljas tillstånd att bedriva undersökningar. En begränsning av det senare slaget kan såsom förut antytts befinnas lämplig och naturlig i fall där undersökningstillståndet ej innefattar rätt till borrhning. Det må påpekas att undersökningstillstånd enligt den norska och brittiska kontinentalsockellagstiftningen regelmässigt varken innefattar rätt till borrhning till större djup — enligt de norska reglerna ej till borrhning över huvud — eller exklusiv rätt till undersökningar inom området.

En annan fråga som har nära samband med arten av tillåtna undersökningar och som också måste regleras vid meddelande av undersökningstillståndet är, huruvida innehavaren skall vara berättigad att vid undersökningstidens utgång under vissa förutsättningar erhålla utvinningstillstånd i fråga om undersökningsområdet eller del därav. Avser undersökningstillståndet endast översiktliga mätningar, vilka är förhållandevis billiga och normalt ej kan leda till konstaterande av kolvätesförekomster, finnes uppenbarligen mindre anledning att tillförsäkra innehavaren viss rätt till utvinningstillstånd än om undersökningstillståndet inbegriper dyrbara djupborrningar. Undersökningstillstånd enligt norsk och brittisk rätt ger — med sitt begränsade innehåll i övrigt — innehavaren ej någon rätt att senare få utvinningstillstånd. Innebär undersökningstillståndet även rätt till djupborrningar, torde det med hänsyn till de stora investeringar det då kan bli fråga om vara ofrånkomligt att i tillståndet ganska noga ange under vilka förutsättningar innehavaren har rätt att senare erhålla utvinningstillstånd. Där-

vid blir det även nödvändigt att redan i undersökningstillståndet ange vilka huvudsakliga villkor och föreskrifter som kommer att gälla vid blivande utvinningstillstånd, eftersom garantien i annat fall ej kan ha något större värde för tillståndshavaren. Med hänsyn härtill torde det, när undersökning skall inbegripa borring, ofta visa sig mest praktiskt att meddela undersöknings- och utvinningstillstånd i ett sammanhang.

Om omständigheterna föranleder därtill bör den som erhåller undersökningstillstånd kunna i tillståndet tillförsäkras rätt att, därest sedermera utvinningstillstånd beviljas åt annan, av denne erhålla skälig gottgörelse som bestämmes i det senare tillståndet.

Utvinningstillstånd synes i princip böra innefatta rätt för innehavaren att med uteslutande av andra tillgodogöra sig fyndigheter inom tillståndsområdet samt att där bedriva fortsatta undersökningar. Eventuellt bör han dock i tillståndet kunna förpliktas att tåla att innehavare av undersöknings- eller utvinningstillstånd inom angränsande områden tillerkännes rätt att inom hans område utföra begränsade mätningar, erforderliga för att komplettera kunskapen om den geologiska strukturen inom de angränsande områdena.

Till undvikande av att samma olje- eller gastillgång på olämpligt sätt utnyttjas av flera tillståndshavare bör det vara möjligt att begränsa utvinningstillstånd på det sättet att borring ej får företagas på visst kortare avstånd från angränsande tillståndsområde.

I särskilda fall kan finnas behov att reglera frågan i vad mån den som innehar tillstånd att utvinna visst mineral äger tillgodogöra sig andra mineral som kan påträffas vid utvinningen.

En speciell uppmärksamhet kräver de problem som sammanhänger med inrättandet av anläggningar på sockeln. Sådana anläggningar bör inte få inrättas utan tillstånd. Åtminstone när det gäller fasta anläggningar torde det, med hänsyn till den inverkan dessa kan ha för sjöfart, fiske och andra allmänna intressen, bli nödvändigt att i tillståndet tämligen exakt bestämma dessas läge och huvudsakliga konstruktion. I den mån detta inte låter sig göra i samband med undersöknings- eller utvinningstillståndet bör sökanden hänvisas till att söka utverka särskilt tillstånd till inrättande av sådan anläggning då detta blir aktuellt.

Utvinningstillstånd avseende olja eller naturgas måste som tidigare antytts ges tämligen lång giltighetstid. Ibland kan det måhända finnas lämpligt att efter norskt och engelskt mönster föreskriva att tillståndsområdet skall successivt minskas efter visst antal år. Tillståndshavaren bör ha rätt att i mycket god tid före tillståndstidens utgång erhålla besked huruvida och under vilka villkor han kan påräkna att få förnyat tillstånd.

Som förut anförts anser utredningen att tillstånden åtminstone tills vidare i väsentliga avseenden bör ges det innehåll som i det enskilda fallet framstår som motiverat med hänsyn till statsmakternas politik på området

och utfallet av förhandlingar med intresserade företag. Utredningen lägger därför inte fram förslag till regelsystem med noga fixerade tillståndstyper. Om det i framtiden skulle finnas önskvärt med fasta detaljerade regler rörande skilda tillståndstyper — t. ex. för att underlätta tillståndsgivningen vid meddelande av ett stort antal koncessioner — bör ett sådant system kunna genomföras genom omarbetning av tillämpningsföreskrifterna.

I fråga om tillstånd avseende den yttre kontinentalsockeln ankommer det självfallet på Kungl. Maj:t att tillse att de åtgärder som innefattas i tillståndet står i överensstämmelse med kontinentalsockelkonventionen, andra för Sverige bindande konventioner och folkrättslig sedvana. Härutinnan skall bl. a. iakttagas att åtgärderna inte strider mot reglerna om havets eller luft- rummets frihet (art. 3) eller på obehörigt sätt hindrar utläggande eller underhåll av kablar eller rörledningar under vattnet (art. 4) eller i vidare mån än som kan anses berättigat länder till intrång i sjöfarten, fisket eller bevarandet av havets biologiska naturtillgångar eller länder till intrång i den oceanografiska grundforskningen eller annan vetenskaplig forskning, vars resultat är avsedda att offentliggöras (art. 5 p. 1 och 6). Tillståndsansökan som göres av kvalificerad institution och åsyftar uteslutande vetenskapliga undersökningar bör som nämnts i regel inte vägras (art. 5 p. 8). Även på den inre kontinentalsockeln skall givetvis tillämpliga folkrättsliga regler iakttagas vid tillståndsgivningen. I detta sammanhang bör erinras om att svenska och danska regeringarna enligt *Deklaration med Danmark angående vissa gränsförhållanden i Öresund* (SÖ 1932: 1) förpliktat sig att i Öresund avhålla sig från att uppföra fyrar, sjömärken eller över huvud några fasta anläggningar av vad slag det vara må. Tillstånd till uppförande av fasta anläggningar i Öresund för undersökning eller utvinning av naturtillgångar på sockeln får därför föregås av förhandlingar med Danmark. Särskilt lagstadgande i nu berörda avseenden torde icke erfordras.

Beträffande innehållet av tillstånd till sand-, grus- och stentäkt torde i tillämpningskungörelsen böra meddelas föreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med 1953 års kungörelse angående upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde. Bedömes dylikt företag på allmänt vattenområde erfordra prövning enligt vattenlagen — vilket oftast torde vara fallet — torde i tillståndsvillkoren böra intagas förbehåll om vattendomstolens godkännande av företaget. Även vid meddelande av nu ifrågavarande tillstånd bör givetvis kontinentalsockelkonventionen och andra folkrättsliga regler beaktas.

Även den närmare utformningen av *föreskrifter och villkor* i samband med tillstånd måste med hänsyn till de stora variationer som kan komma i fråga i avseende på lokala förhållanden, arbetsmetoder, produktion m. m. och den snabba utvecklingen särskilt beträffande borrhningar på havsbotten enligt utredningens mening i huvudsak ske genom administrativa föreskrifter och föreskrifter i samband med tillståndsgivningen i varje särskilt fall.

Som förut framhållits bör lagen i detta hänseende i princip endast innehålla allmänna stadganden att tillstånd må förbindas med föreskrifter och villkor jämte en vägledande exemplifiering av viktigare typer av tillståndsföreskrifter. Härvid synes det finnas anledning att skilja mellan föreskrifter, som är påkallade ur allmän synpunkt, och villkor som framför allt syftar till att tillförsäkra staten såsom innehavare av rätten till naturtillgångarna på sockeln ett ekonomiskt utbyte av upplåtandet av rättigheter till enskilda. Uppdelningen är främst motiverad av att frågan om påföljd vid överträdelse av föreskrifter i vissa avseenden torde få lösas olika beroende på vilken typ av föreskrifter det är fråga om. Till detta spørsmål återkommer utredningen senare.

Den förstnämnda typen av föreskrifter kännetecknas av syftet att till gagn för landet främja ett rationellt utforskande och tillvaratagande av naturtillgångarna och att samtidigt skydda motstående intressen. Som exempel härpå synes i lagen lämpligen böra nämnas föreskrifter angående företagets ledning, för arbetena eller utvinningen erforderliga anläggningar på kontinentalsockeln, upprättande av karta över arbetena, provtagning, rapportering rörande verksamheten, användningen av produktionen samt åtgärder till bevarande av fyndighet eller borrhål, förebyggande av vattenförorening eller skydd för sjöfarten, fisket och andra allmänna eller enskilda intressen. Med föreskrifter angående företagets ledning åsyftas bl. a. bestämmelser rörande styrelsens och företagsledningens sammansättning, fördelningen av företagets aktier och skyldighet för utländsk tillståndshavare att under tillståndstiden bibehålla filial i Sverige. Om tillstånd inbegriper inrättande av anläggning på kontinentalsockeln, fordras bl. a. föreskrifter om skyldighet att avlägsna anläggningen då den ej längre behövs för sitt ändamål samt bestämmelser om hur det skall förfaras med anläggningen då tillståndet upphör. Föreskrifter kan erfordras rörande pipelines som tillståndshavaren önskar utlägga på sockeln för transport av olja eller gas från olika utvinningsställen till en uppsamlingsplattform eller från plattform till land. Beträffande upprättande av karta, provtagning, rapportskyldighet m. m. torde vissa generella bestämmelser kunna intagas i tillämpningskungörelsen. Till nu behandlade typ av villkor hör också föreskrifter om vissa minimiprestationer med avseende å undersökning eller utvinning.

Bortsett från villkor av sistnämnda slag synes överträdelse av föreskrifter av nu behandlade typ i princip böra medföra straffansvar.

Den andra huvudtypen av tillståndsföreskrifter utgör som nämnts sådana som väsentligen har till syfte att tillförsäkra staten såsom innehavare av rätten till naturtillgångarna ett rimligt ekonomiskt utbyte vid exploateringen av dessa. Här kan främst ifrågakomma villkor om statligt deltagande i företaget eller utgivande till staten av avgifter för tillståndet eller å utvinningen eller av andel av produktionen. I förstnämnda avseende åsyftas främst det fallet att staten önskar förbehålla sig rätt att själv eller genom

statligt bolag inträda som deltagare i företaget i ett senare skede av verksamheten. I tillståndet bör då som nämnts preciseras vilka villkor som skall gälla i fråga om delaktighet, kapitalinsatser, vinstfördelning m. m. för den händelse staten utnyttjar nämnda rätt. Önskar staten åter redan från början deltaga i företaget, torde den utvägen ligga nära till hands att ett statligt bolag ingår i det aktiebolag eller konsortium för vilket tillstånd till undersökning eller utvinning beviljas. Förhållandet till medparterna kommer därvid väsentligen att regleras enligt allmänna civilrättsliga regler.

Avgifter för undersökningstillstånd torde ofta lämpligen kunna bestämmas i engångsbelopp med hänsyn till den normalt förhållandevis korta giltighetstiden för dylika tillstånd. Beträffande utvinningstillstånd torde här liksom i andra länder kunna ifrågakomma årliga arealavgifter efter en stigande skala. Avgifter av nu berörda slag bör enligt utredningens mening tills vidare bestämmas från fall till fall alltefter tillståndets omfattning, varvid viss ledning synes kunna hämtas från praxis i Nordsjöstaterna. Om framdeles i administrativ ordning utfärdas fixerade regler angående olika tillståndstyper och därmed förbundna rättigheter och skyldigheter, inträder förutsättningar för en motsvarande normering av ifrågavarande avgifter. Utredningen anser som tidigare framhållits att inte heller storleken av royaltyavgifter bör fixeras generellt. Sättet för beräkningen av dylika avgifter bör så noggrant som möjligt regleras i tillståndsbeslutet.

Övervakningen av att tillståndsföreskrifter efterlevs skall enligt vad utredningen föreslår i det följande tillkomma en tillsynsmyndighet. Om meningsskiljaktigheter uppkommer rörande innebörden och tillämpningen av visst villkor, bör enligt utredningens mening avgörandet som regel tillkomma denna myndighet, vars beslut skall kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. En dylik fråga kan komma under domstols prövning vid åtal för överträdelse av tillståndsföreskrift. Då det gäller royalty och andra avgifter som skall erläggas till staten under tillståndets bestånd, synes det med hänsyn till partsförhållandet naturligt att tvister rörande beloppet av dylika avgifter skall kunna bli föremål för opartisk prövning i annan ordning. Dessamma gäller beräkningen av produktionsandel som tillståndshavare förpliktats utgiva till staten. Utredningen föreslår därför att i lagen upptages en bestämmelse att i tillstånd skall kunna föreskrivas att tvist om storleken av avgift eller andel som tillståndshavare har att utgiva till staten kan hänskjutas till avgörande av skiljemän. Härvid har utredningen ansett det lämpligt att ej utesluta möjligheten att anlita annat skiljeförfarande än det som regleras i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän. Om fråga uppkommer om tillämpning av lagen den 14 juni 1929 (nr 147) om utländska skiljeavtal och skiljedomar — vilken lag avser att möjliggöra verkställighet av utländsk skiljedom men enligt särskilt stadgande ej äger tillämpning på beslut av skiljemän som, oberoende av skiljeavtal, tillsatts på grund av stadgande i lag eller förordnande av myndighet — synes skiljemän, som tillsatts

5 §.

jämlikt skiljeklausul i tillstånd, böra anses tillsatta på grund av skiljeavtal. *Beträffande ikraftträdandet av tillstånd* får utredningen framhålla följande: Det får förutsättas att tillstånd ej meddelas med mindre sökanden vid förhandlingar förklarar sig i huvudsak godtaga vad från myndigheternas sida föreslagits i fråga om tillståndsinnehåll och tillståndsföreskrifter. Med hänsyn härtill anser sig utredningen ej böra föreslå att — vilket föreskrivits i den nederländska lagen — sökanden skall ges tillfälle att under en kortare tidsfrist efter tillståndsbeslutet avgöra, huruvida han accepterar detsamma eller inte. Beslutet bör träda i kraft omedelbart, när det fattats av Kungl. Maj:t, och i annat fall efter utgången av besvärstiden.

6 §. Tillstånd enligt kontinentalsockellagen bör enligt utredningens mening kunna återkallas av Kungl. Maj:t eller den myndighet som meddelat tillståndet, om de föreskrifter och villkor som gäller för tillståndet åsidosättes eller om eljest synnerliga skäl är därtill. Även om en sådan ordning delvis kan synas mindre väl förenlig med den avtalsmässiga prägel som enligt de föreslagna reglerna i vissa hänseenden utmärker ett tillstånd, anser utredningen att staten med hänsyn till de betydande samhällsintressen som kan stå på spel bör förbehålla sig en dylik befogenhet. Liknande regler gäller enligt motsvarande lagstiftning i flera andra länder. Stor varsamhet torde böra iakttagas vid utnyttjande av befogenheten i fråga. Endast i undantagsfall bör återkallelse ske i annat fall än då tillståndshavare som åsidosatt villkor underlåtit att efterkomma anmaning att vidtaga rättelse.

Tillståndshavare bör ha möjlighet att i förtid *frånträda tillståndet* eller avstå från viss del av det område tillståndet omfattar. De villkor under vilka detta får ske bör i regel regleras i samband med tillståndsgivningen. Vid vissa typer av tillstånd, t. ex. icke exklusiva undersökningstillstånd, synes frånträdande böra få ske omedelbart, medan det i andra fall kan vara önskvärt med varsel månader i förväg. I särskilda fall torde kunna krävas att föreskrivet undersökningsprogram skall slutföras på tillståndshavarens bekostnad. Föreskrifter kan vidare behövas beträffande de för tillståndet utgående avgifterna m. m. Med hänsyn till de skiftande förhållandena vid olika typer av tillstånd är det enligt utredningens mening ej nödvändigt eller lämpligt att i lagen meddela bestämmelser i förevarande avseende.

Säkerhetszon

7 §. Syftet med den säkerhetszon som strandstaten enligt art. 5 p. 2 i 1958 års konvention äger upprätta omkring anläggning torde främst vara att skydda de arbeten som pågår på och invid anläggningen från att störas av utomstående fartyg. Det må nämnas att det i flera fall ej ansetts erforderligt att inrätta säkerhetszon omkring de borrhingsplattformar som för närvarande är uppförda i Nordsjön.

Beslut om upprättande av säkerhetszon — vilket sålunda främst är riktat mot andra än den som uppför anläggningen — bör utfärdas av Kungl.

Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t utser. I samband med beslut om inrättande av anläggning bör tillståndshavaren åläggas utföra erforderlig markering av zonen m. m. Detta kan vara av stor vikt för sjöfarten. Vad som i ifrågavarande avseende erfordras till efterkommande bl. a. av konventionens bestämmelser i art. 5 bör enligt utredningens mening övervägas av sjöfartsstyrelsen i samband med prövningen av tillståndsärendet. Säkerhetszon skall givetvis också utan samband med tillstånd kunna upprättas omkring anläggning som inrättats av statlig myndighet.

I lagen bör, i överensstämmelse med vad som enligt konventionen gäller för den yttre kontinentalsockeln, anges att säkerhetszon inom hela sockeln kan bestämmas till högst 500 meter, räknat från anläggningens yttersida. Vidare synes böra stadgas generellt förbud mot insegling i säkerhetszon utan medgivande av anläggningens ägare. Självfallet bör förbudet ej utgöra hinder för tillsynsmyndighets verksamhet eller andra behöriga myndighetsåtgärder. De föreskrifter som i övrigt erfordras för att trygga anläggning torde böra meddelas vid beslutet om säkerhetszons upprättande.

Konkurrens med inmutningsrätt på inre kontinentalsockeln

Enligt utredningens förslag skall gruvlagen tills vidare alltjämt gälla på den inre kontinentalsockeln. Även om enstaka utmål finnes som berör allmänt vattenområde i havet, torde såsom förut framhållits malmbrytning inom sådant område inte vara aktuell inom den närmaste framtiden. Som nämnts växer dock intresset för malmletning på havsbotten runt om i världen, och det är känt att malmfyndigheter förekommer bl. a. under Bottenhavet. Utredningen anser det därför nödvändigt att något uppmärksamma den konkurrenssituation som på allmänt vattenområde kan uppkomma mellan inmutningsrätt och tillstånd enligt den föreslagna kontinentalsockellagen.

8 §.

Vad först angår det fallet att inmutning begäres på område beträffande vilket tillstånd förut söktes — enligt de föreskrifter härom som utredningen förutsätter kommer att utfärdas i tillämpningskungörelsen — eller meddelats enligt kontinentalsockellagen synes en lösning av konkurrensfrågan kunna vinnas genom ett tillägg i bestämmelserna om inmutningshinder i 5 § gruvlagen. Enligt punkt 9) i detta lagrum får inmutat område inte omfatta område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten. Inmutat område får ej heller omfatta område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen söktes eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i nämnda lag, att det ej kan tillgodogöras för sig. Hinder före-

ligger dock ej mot inmutning om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då fråga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen, sökanden eller innehavaren av undersökningstillstånd eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Kungl. Maj:t medgivit undantag från vad som stadgats i paragrafen. Enligt 31 § gruvlagen gäller i princip motsvarande hinder vid utläggande av utmål. Koncession avseende salt, olja eller gas utgör inte inmutningshinder.

Utredningen föreslår att det genom tillägg i de refererade hindersbestämmelserna föreskrives, att även område, varå tillstånd enligt kontinentalsockellagen sökts eller meddelats, skall utgöra inmutningshinder, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i ansökningen eller tillståndet, att det ej kan tillgodogöras för sig, varvid samma möjlighet för Kungl. Maj:t att ge dispens bör finnas som i fråga om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen. Anledning att utnyttja dispensmöjligheten kan finnas exempelvis i fall där ett undersökningstillstånd enligt kontinentalsockellagen avser vidsträckta havsområden och inmutning efter visst mineral inom ett begränsat område kan antagas ej vålla några olägenheter för tillståndshavaren men denne likväl ej vill lämna sitt medgivande till inmutningen.

Enligt de föreslagna bestämmelserna skulle inmutningsförbud ej komma att gälla områden inom vilka verksamhet som avses i kontinentalsockellagen bedrivs av statlig myndighet utan särskilt tillstånd enligt lagen. Särskilda bestämmelser som avser detta fall torde emellertid inte vara nödvändiga, eftersom statlig verksamhet på sockeln med direkt syfte på utvinning som förut antytts kan antagas komma att bedrivas genom företag, vilka har att utverka tillstånd i vanlig ordning.

Vad angår det motsatta fallet, att inmutning tillkommit först, gäller enligt 3 § 2 mom. uranlagen att undersökningstillstånd eller koncession beträffande inmutat område eller utlagt utmål inte får meddelas annan än inmutaren eller gruvinnehavaren, med mindre synnerliga skäl är därtill. Anledningen härtill är att uran i stor utsträckning förekommer tillsammans med inmutningsbara mineral och att det ej ansetts praktiskt möjligt att på samma område olika rättsinnehavare var för sig bryter den ene ett inmutningsbart mineral och den andre uran.

I stenkolslagen, vari någon motsvarande prioritering av tidigare innehavare av inmutningsrätt inte förekommer, regleras frågor om kollision mellan olika gruvrättigheter genom ett allmänt stadgande i 17 §. Sker på område, varå koncession meddelats, inmutning enligt gruvlagen eller meddelas koncession på område som förut är inmutat, får enligt nämnda stadgande arbete för fyndighetens eftersökande och bearbetande, som verkställas på grund av först vunnen rättighet, icke hindras eller uppehållas på grund av inmutning eller koncession som tillkommit senare. Uppstår i

detta fall tvist om sättet för drivande av de särskilda slagen av arbete, skall enligt stadgandet bergmästaren bestämma hur arbetena skall ordnas, så att innehavaren av äldre inmutning eller koncession kan ändamålsenligt driva sitt arbete med minsta förfång för den senare rättsinnehavaren. Ett liknande stadgande finnes i 46 § uranlagen.

Prövningen av ansökan om tillstånd till undersökning eller bearbetning av uranfyndighet enligt kontinentalsockellagen torde alltid böra ankomma på Kungl. Maj:t. Det torde utan uttryckligt stadgande kunna förutsättas, att vid sådan prövning tillstånd beträffande uranfyndighet inom inmutning eller utmål, där undersökning eller bearbetning av inmutningsbart mineral pågår eller kan väntas komma till stånd inom överskådlig tid, normalt inte kommer att meddelas annan än inmutningsrättens innehavare. Risken att tillstånd meddelas enligt kontinentalsockellagen till utvinning av andra naturtillgångar än uran vilka är belägna inom inmutning eller utmål och endast kan tillgodogöras gemensamt med de inmutningsbara mineralen får i varje fall för närvarande betraktas som helt teoretisk. Mot bakgrunden av det anförda anser utredningen att det för reglering av nu ifrågavarande konkurrenssituation mellan gruvlagen och kontinentalsockellagen är tillfyllest om i sistnämnda lag intages en kollisionsregel av liknande innehåll som den i 17 § stenkolslagen och 46 § uranlagen. I fall då bestämmelserna om inmutningshinder ej förebygger kollision mellan gruvrätt och tillstånd enligt kontinentalsockellagen, skulle sålunda i princip komma att gälla att vid konkurrens mellan flera rättigheter först vunnen rättighet i första hand skall tillgodoses.

Tillsyn över efterlevnaden av lagen m. m.

Övervakningen av att föreskrifter och villkor som gäller för tillstånd efterleves, bör enligt utredningens mening ankomma på myndighet eller myndigheter som utses av Kungl. Maj:t.

Från effektivitetssynpunkt synes det önskvärt att tillsynen så långt möjligt utövas av en och samma myndighet. Uppgiften att vara tillsynsmyndighet bör enligt utredningens mening tills vidare anförtros kommerskollegium, som med hänsyn till kollegiets egenskap av bergöverstyrelse och verksamhet i övrigt synes bäst lämpat att handha övervakningen av de arbeten för efterforskande och utvinning av olja och naturgas till vilka intresset för kontinentalsockeln för närvarande är koncentrerat. Som förut framgått skall kommerskollegium enligt utredningens förslag också svara för tillståndsgivningen beträffande täkt av sand, grus och sten på kontinentalsockeln. För att effektivt kunna utöva tillsynsuppgiften bör kollegium äga påkalla biträde vid övervakningen av generaltullstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och vederbörande militära myndigheter. Självfallet bör kollegium också kunna begära biträde av sjöfartsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens

vatteninspektion och annan myndighet, vars ämbetsområde materiellt beröres av viss föreskrift. Utredningen föreslår att föreskrift i nu angivna hänseende intages i tillämpningskungörelsen.

Frågan huruvida de tillsynsuppgifter som föreslås ankomma på kommerskollegium motiverar en utbyggnad av kommerskollegiums organisation, får bero på den framtida utvecklingen. Tills vidare synes ifrågavarande uppgifter böra åvila bergsbyrån.

Tillsynsmyndigheten måste för att kunna fullgöra sin uppgift äga befogenhet att begära de upplysningar och infordra de handlingar som är erforderliga för tillsynens utövande, och den synes också böra äga meddela de föreskrifter som finnes erforderliga för att trygga efterlevnaden av de för ett tillstånd gällande föreskrifterna och villkoren. Den som har att utöva tillsyn måste vidare äga tillträde till anläggning eller plats, där verksamhet som omfattas av tillståndet bedrivs, och även i övrigt äga rätt att göra sig underrättad om förhållande som är av betydelse för tillämpningen av föreskrifterna. Bestämmelser i detta ämne synes böra intagas i lagen. Särskilt lagstadgande om tillsynsmyndighetens befogenhet att om nödvändigt påkalla handräckning av polismyndighet för att vinna tillträde till anläggning eller dylikt torde inte vara erforderligt.

Övervakning av efterlevnaden av lagen i övriga hänseenden, främst förbudet att utan tillstånd bedriva arbeten för undersökning eller utvinning av naturtillgångar på kontinentalsockeln, ingår inte bland de uppgifter som enligt utredningens förslag skall åvila tillsynsmyndigheten. Polismyndigheternas möjligheter att öva uppsikt över havsområdena i fråga är mycket begränsade. Den primära övervakningen i ifrågavarande hänseende bör enligt utredningens mening ankomma på tullverket, som upprätthåller permanent bevakning utmed rikets kuster och av denna anledning i olika sammanhang tilldelats bevakningsuppgifter som ligger utanför dess egentliga verksamhetsområde. I sistnämnda avseende må såsom exempel nämnas kungörelsen den 20 maj 1955 (nr 275) angående skyldighet för befattningshavare vid tullverkets kust- och gränsbevakning att utöva jakt- och fisketillsyn m. m., enligt vilken befattningshavare vid tullverkets kust- eller gränsbevakning ålagts att i angiven utsträckning utöva tillsyn över efterlevnaden av jaktlagen och fiskeristadgan. Utredningen föreslår att dessa befattningshavare jämväl åläggas att vaka över att undersöknings- eller utvinningsarbete inte bedrivs på kontinentalsockeln utan tillstånd, när sådant erfordras, samt att, om sådan handling iakttages, ofördröjligen anmäla detta till kommerskollegium, polis- eller åklagarmyndighet eller närmaste polisman. Även iakttagelse att arbete bedrivs i strid mot tillstånd torde böra rapporteras.

Enligt utredningens mening bör tullpersonalens uppgifter på förevarande område inskränkas till uppsikt och rapportering men ej avse visitering av eller andra ingripanden mot fartyg m. m. Dylika åtgärder synes böra företas

av polismyndigheterna och, i vad avser handlingar av tillståndshavare, tillsynsmyndigheten.

För att göra det möjligt för tullverkets personal att fullgöra nu ifrågasatt uppsikt och rapportering bör beslut om tillstånd jämte föreskrifter och villkor omedelbart översändas till generaltullstyrelsen samt vederbörande kustdistrikt för kännedom, i den mån beslutet i fråga är av betydelse för tullpersonalens övervakning av kontinentalsockeln.

Bestämmelser om tullverkets uppgifter i nu berörda hänseende samt om översändande av tillståndsbeslut synes lämpligen kunna intagas i tillämpningskungörelsen. En erinran om tullverkets medverkan vid uppsikten över kontinentalsockellagens efterlevnad torde också böra upptagas i tjänstgöringsreglementet för tullstaten.

Enligt bestämmelse (6 § 43 p.) i 1962 års instruktion för krigsmakten vid hävdande av rikets oberoende under allmänt fredstillstånd samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt (»IKFN») äger svenska örlogsfartyg för kontroll av efterlevnaden av gällande författningar rörande sjötrafik och fiske inom svenskt territorialvatten behörighet att verkställa erforderlig prejning och visitering av handelsfartyg. Det kan övervägas att utsträcka denna befogenhet till att avse anläggning på kontinentalsockeln och handelsfartyg för kontroll av efterlevnaden av författningar rörande undersökning av sockeln och utvinning av dess naturtillgångar. Utredningen anser emellertid att avgörandet av denna fråga bör anstå tills vidare i avvaktan på erfarenheter från den föreslagna lagens tillämpning.

Stenkolslagen och uranlagen innehåller bestämmelser (50 § 3 mom. andra st. resp. 55 § andra st.) att Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer på begäran skall beredas tillfälle att genom geologisk sakkunnig följa koncessionsinnehavares arbete och taga del av de vetenskapliga resultaten av detsamma. En liknande föreskrift synes böra intagas i kontinentalsockellagen. I den mån det från allmän synpunkt finnes angeläget att, utöver den övervakning som utövas av tillsynsmyndigheten, låta annan expertis följa arbetet och taga del av resultaten, bör bestämmelser härom intagas i tillståndsbeslutet eller tillämpningskungörelsen. 10 §.

Tillämpning av svensk lag på kontinentalsockeln

Verksamhet för undersökning eller utvinning av naturtillgångar på kontinentalsockeln innanför territorialgränsen är givetvis underkastad svensk juridiction. 11 §.

Den härför erforderliga anknytningen till rikets administrativa indelning torde inte vålla några svårigheter. Indelningen i förvaltningsområden torde principiellt innesluta havsområdena utanför de enskilda fastigheternas gräns mot allmänt vattenområde. Förvaltningsområdena bygger i allmänhet på kommunindelningen. Gränsen mellan två kommuner i allmänt vattenområde torde i princip bestämmas enligt de grunder som enligt 12 kap. 4 § jorda-

balken skall tillämpas vid bestämning av gräns mellan byar i vattenområde. Råder osäkerhet beträffande gränsen för kommuns område, har enligt 1 § kommunallagen Kungl. Maj:t att förordna angående gränsens rätta sträckning.

Som förut framhållits bör enligt utredningens mening stenkolslagen och uranlagen inte gälla på den inre kontinentalsockeln. I övrigt anser utredningen ej erforderligt att undantaga viss lagstiftning från tillämpning på detta område. Detta innebär bl. a. att vattenlagens regler om byggande i vatten är tillämpliga i fråga om inrättande av anläggning m. m. Kan anläggning antagas förnärliga allmän eller enskild rätt, kräves sålunda vid sidan av tillstånd enligt kontinentalsockellagen även prövning av vattendomstol. Detta kan antagas vara av särskild betydelse, om en anläggning skall inrättas så nära de enskilda fastigheternas gräns mot allmänt vattenområde att negativa verkningar kan befaras för fastigheterna, t. ex. i fråga om bad och fiske. Längre ut belägna anläggningar torde i allmänhet ej medföra sådana verkningar att vattendomstolsprövning är obligatorisk. — Även naturvårdslagens bestämmelser är tillämpliga.

Mera komplicerad är frågan om tillämpning av svensk lagstiftning på den del av kontinentalsockeln som ligger *utanför territorialgränsen*.

Enligt art. 2 i kontinentalsockelkonventionen utövar strandstaten suveräna rättigheter över kontinentalsockeln för dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar, och någon annan än strandstaten får inte utöva sådan verksamhet eller göra gällande rättigheter till sockeln utan dess uttryckliga medgivande. I fråga om sådana anläggningar och inrättningar som strandstaten enligt konventionen får uppföra på sockeln för nyssnämnda ändamål utsäges i art. 5 p. 4, att anläggningarna och inrättningarna, ehuru underkastade strandstatens jurisdiktion, inte är att betrakta som öar. Det tillägges att anläggningarna inte har eget territorialvatten och att förekomsten av en anläggning inte inverkar på avgränsningen av strandstatens territorialvatten.

De suveräna rättigheter som sålunda enligt konventionen tillkommer en strandstat torde i första hand innefatta befogenhet att meddela föreskrifter, som omedelbart syftar till att reglera undersökning och utvinning och att skydda motstående intressen samt att ingripa mot dem som utför dylika arbeten utan strandstatens tillstånd eller i strid mot givna föreskrifter. Av de återgivna bestämmelserna angående anläggningar synes den slutsatsen kunna dragas att en anläggning inte anses bilda en del av strandstatens territorium. Hur långt strandstaten kan sträcka sina anspråk på jurisdiktion över en anläggning eller över verksamhet på sockeln framgår ej alldeles klart av konventionen. Enligt *the Continental Shelf Act 1964* skall brittisk civil- och kriminallag tillämpas på all verksamhet på anläggning och inom säkerhetszon. Brittisk lagstiftning angående försäkring för olycksfall i arbetet kan göras tillämplig beträffande arbeten på sockeln. Motsvarande gäller bl. a. be-

träffande radiotelegrafi på anläggning och inom säkerhetszon. I den *norska kungörelsen den 9 april 1965* stadgas att petroleumprodukter utvunna på den norska kontinentalsockeln skall anses utvunna i Norge, att när annat inte utsäges norsk lagstiftning gäller beträffande anläggningar och verksamhet på dessa och inom säkerhetszoner samt att i övrigt norsk lagstiftning skall tillämpas på verksamhet som regleras i kungörelsen i den utsträckning detta följer av eljest gällande bestämmelser. Uppstår skador eller olägenheter, skall norska skadeståndsregler tillämpas. I den danska och den finska samt den provisoriska västtyska lagstiftningen lämnas frågan oreglerad. Enligt utredningens mening ligger det närmast till hands att förstå konventionen så att strandstaten har befogenhet att underställa all verksamhet i samband med eftersökande och utvinning av naturtillgångar på sockeln sin jurisdiktion så långt detta erfordras för att bringa verksamheten under strandstatens kontroll. Härunder inbegripes exempelvis reglering som kan fordras för att förhindra, att på anläggning som inrättas enligt konventionen utövas verksamhet som skadar strandstatens eller dess medborgares intressen eller som verkar stötande på rättsuppfattningen i strandstaten. Det säger sig självt att en strandstat i avsaknad av dylika befogenheter skulle vara föga benägen att upplåta rättigheter på sockeln.

Vid bedömningen av behovet att göra svensk lagstiftning tillämplig på kontinentalsockeln synes det lämpligt att skilja mellan den koncentrerade verksamheten på anläggningar och inom säkerhetszon samt den merendels av översiktliga mätningar bestående verksamheten på sockeln i övrigt. Delvis olika synpunkter gör sig också gällande beträffande förhållanden på anläggning och inom säkerhetszon. I det följande behandlar utredningen först berörda spörsmål i vad avser dels anläggning på den yttre sockeln och dels säkerhetszon samt diskuterar därefter vissa för anläggning och zon gemensamma frågor. Slutligen anföres vissa synpunkter med hänsyn till förhållandena på den yttre sockeln i övrigt.

I fråga om tillämpningen av svensk lag när det gäller *anläggningar* kunde det måhända synas ligga nära till hands att likställa dessa med fartyg. Den omfattande lagstiftningen angående fartyg och sjöfart är emellertid i så hög grad utformad med utgångspunkt från fartygens egenskap av transportmedel och även i övrigt så speciell att utredningen icke funnit det möjligt att förorda en dylik lösning. Som huvudalternativ för en lösning av frågan framstår i stället enligt utredningens mening att antingen generellt tillämpa svensk lag på anläggning eller att välja ut och räkna upp vissa lagar eller lagkomplex som oundgängligen synes böra vara giltiga på anläggning. Vilket alternativ som än väljes kräves för tillämpningen av lagstiftningen att anläggningen på något sätt anknytes till den judiciella och administrativa indelningen i riket. För att bilda sig en uppfattning om den för vårt lands vidkommande lämpligaste ordningen har utredningen gått igenom vissa viktigare rättsområden från nu relevanta synpunkter. Före redovisningen härav vill ut-

redningen som en bakgrund för frågans bedömning erinra om vissa betydelsefulla, delvis redan i II kap. berörda praktiska omständigheter i samband med ett eventuellt inrättande av anläggningar utanför Sveriges kuster.

Med hänsyn till det förhållandevis ringa vattendjupet i haven omkring Sveriges kuster torde det med nu tillämpad teknik kunna antagas att borrhning eller utvinning normalt kommer att ske från plattformar som vilar på i havsbotten nedförda ben. En plattform för undersökningsborrning kan beräknas komma att utnyttjas på samma plats cirka 2—6 månader, medan en anläggning för oljeutvinning torde komma att kvarstå betydligt längre. Plattformen är i regel försedd med landningsplats för helikopter samt radioutrustning. Byte av arbetslag kan, beroende på avstånd till land m. m., antagas ske dagligen, veckovis eller med något längre tidsmellanrum. Inkvartering på anläggning kan sålunda bli tämligen långvarig. Ehuru tillståndshavaren enligt utredningens förslag normalt skall vara svenskt aktiebolag eller utländskt företag med filial i Sverige, får det antagas att borrhningsarbetet merendels kommer att utföras och plattformarna tillhandahållas av utländska entreprenadföretag. Med hänsyn till de geografiska och politiska förhållandena — avståndet mellan anläggning och svenskt land synes icke kunna överstiga cirka 15 mil — får det antagas att såväl bytena av arbetslag som tillförsel av förbrukningsmaterial och proviant m. m. i allmänhet kommer att ske från baser på svenskt landområde. Att göra förutsägelser beträffande nationaliteten hos den arbetskraft som kommer att anlitas för de ifrågakvarterande arbetena är givetvis vanskligt. Utredningen anser det dock kunna uppställas som ett rimligt antagande att entreprenadföretagen finner det ändamålsenligt att vid sidan av heltidsanställda specialister och förmän från hemlandet i betydande utsträckning rekrytera arbetare och annan personal från det närbelägna svenska fastlandet. Den utländska personalen torde ofta få uppehålla sig i Sverige mellan arbetsskiftena. Är dessa antaganden någorlunda riktiga, har man sålunda att räkna med en tämligen stark anknytning till Sverige och svenska förhållanden, manifesterad inte blott genom att koncessionsgivningen omhänderhaves av svenska myndigheter och huvudsakligen sker till förmån för i Sverige etablerade företag utan även genom organisationsbaserings, arbetspersonal och transitering av materiel.

Svensk lag tillämpas av svenska myndigheter i viss omfattning även med avseende å förhållanden utomlands, beroende på den betydelse lagstiftningen, särskilt inom straffrätten och civilrätten, tillmåter människornas statstillhörighet. Den omfattande offentlighetsrättsliga och ekonomiska lagstiftningen har dock i huvudsak sin räckvidd begränsad till svenskt territorium, varmed i ett flertal avseenden likställes svenska handelsfartyg. En regel att viss lagstiftning av sistnämnda karaktär skall tillämpas på anläggning på den svenska kontinentalsockeln måste för att få någon mening ges den innebörden, att det vid lagtillämpningen skall anses som om anläggningen

var belägen på svenskt territorium. I fråga om lagstiftning av förstnämnda slag innebär motsvarande regel den utvidgningen att lagstiftningen skall äga tillämpning i den mån detta inte följer redan av gällande rätt.

Obligationsrätt

Frågan vilket lands rättsordning som skall tillämpas beträffande *köp och liknande obligationsrättsliga avtal* anses i första hand bero på parternas vilja. Vissa subsidiära regler brukar uppställas, men olika uppfattningar råder angående dessa. En princip om tillämpning av svensk lag på anläggning skulle väl få ett visst värde som tolkningsdatum i frågan efter vilket lands rättsordning ett där träffat avtal skall bedömas, men å andra sidan torde den internationella privaträtten erbjuda tillräckliga möjligheter att med hjälp av olika anknytningspunkter ändå komma fram till en lösning.

I allt som rör fullgörandet av ett *fraktavtal* sedan ett fartyg ankommit till destinationsorten blir enligt sjörättslig praxis lagen därstädes avgörande, såsom angående lastningstid, lossningstid, utlämnande och kvarhållande av gods, fraktens betalning o. s. v. En regel innebärande att anläggning skall betraktas som en del av riket skulle uppenbarligen komma att utgöra ett viktigt tolkningsdatum vid tillämpningen av sjörättens frakträttsliga regler.

För bedömandet av *utomobligatoriska skadeståndsanspråk* anses sedan gammalt vara avgörande rättsordningen på den ort där handlingen företogs. Avsteg från denna princip göres dock under vissa förhållanden, t. ex. om svensk medborgare i utlandet tillfogat annan svensk medborgare skada och olika regler gäller i svensk lag och det land, där skadan gjordes, om rätt till ersättning för sveda och värk eller eljest för ideell skada. Med hänsyn till en av svenska myndigheter tillåten anläggnings starka anknytning till Sverige och frånvaron av konkurrerande rättsordning därstädes kan det enligt utredningens mening knappast råda tvekan om att en svensk domstol skulle tillämpa svenska skadeståndsregler på anläggning, åtminstone om svensk medborgare vore inblandad. En regel som klargör frågan om svensk lags tillämpning när det gäller utomobligatoriska skadestånd torde dock ej vara utan värde.

Sakrätt

Bortsett från fartyg och luftfartyg, beträffande vilka rättsordningen i den stat där fartyget är registrerat eller har sin hemort anses avgörande, är det en allmän uppfattning att man beträffande sakrättsliga spörsmål rörande lös egendom har att tillämpa lagen i det land där egendomen befinner sig. Saken har betydelse i sådana ämnen som en förvärvares rättsskydd mot överlåtarens borgenärer och frågan om vilka typer av sakrätt en domstol över huvud skall respektera. Göres svensk lag tillämplig på anläggning, bör det vara möjligt att bevilja förlagsinteckning i maskiner och inventarier på anläggningen. Tillämpning av svensk lag på anläggning synes sålunda kunna med-

föra vissa fördelar. Nämnvärda praktiska olägenheter torde emellertid ej uppkomma, om frågan lämnas oreglerad. Uppträder behov att kunna utnyttja själva anläggningen som kreditbas, torde detta spörsmål under alla förhållanden få lösas genom särskild lagstiftning.

Immaterialrätt

Vissa skäl synes kunna anföras för att lagstiftningen angående patent och varumärken samt skydd för vissa mönster och modeller även bör gälla på anläggning. Med hänsyn till den nära anknytningen till Sverige vore det t. ex. föga rimligt om en här i riket patentskyddad uppfinning opåtalat skulle kunna nyttjas på anläggning.

Lagstiftningen angående markanvändning, jakt och fiske

Då anläggning på yttre kontinentalsockeln ej kan utgöra fast egendom är lagstiftning rörande fastighetsväsendet utan intresse i vad avser förhållanden på anläggning. Någon anledning att tillämpa byggnads- eller naturvårdslagstiftning därstädes synes ej finnas. Detsamma torde kunna sägas beträffande lagstiftningen rörande jakt och fiske.

Lagstiftning angående förvärvsförbud för utlänningar m. fl.

Enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag får utländska rättssubjekt inte utan tillstånd för varje särskilt fall här i riket förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Motsvarande gäller svenskt aktiebolag, vars aktiebrev får ställas till innehavaren, samt svenskt aktiebolag, vars aktier skall vara ställda till viss man, om inte i bolagsordningen intagits förbehåll att blott en viss mindre del av aktierna får förvärfvas av utlänning. I den mån gruvdrift i enlighet med utredningens förslag äger rum på grund av tillstånd som meddelats av Kungl. Maj:t, torde en tillämpning av berörda lag icke bli aktuell vare sig utvinningen sker på inre eller yttre sockeln; det får förutsättas att de intressen lagen skall tillgodose beaktas vid tillståndsgivningen (jfr uttalanden i prop. 1960: 160 s. 66 och 68).

Vattenrätt

Vattenlagens tillämpningsområde torde för närvarande inte sträcka sig utanför territorialgränsen. Enligt utredningens mening finns knappast någon anledning att införa möjlighet till vattendomstolsprövning även beträffande inrättandet av anläggning på den yttre kontinentalsockeln. Havet omkring sådan anläggning utgör internationellt vatten och anläggningens verkningar därstädes torde allmänt sett kunna sägas i mindre grad beröra svenska intressen än en anläggning på svenskt territorium. De allmänna intressen som svenska myndigheter har att beakta med avseende å verkningarna av en anläggning utanför territorialgränsen får enligt utredningens mening förutsättas

bli i tillräcklig mån tillgodosedda genom de föreskrifter som Kungl. Maj:t efter hörande av berörda myndigheter meddelar i samband med tillståndet. Några enskilda intressen synes knappast kunna beröras av en dylik anläggnings tillkomst — bortsett från eventuella innehavare av äldre tillstånd, vilkas rättigheter också får antagas bli beaktade vid tillståndsgivningen.

Lagstiftning angående kollektivavtal, förenings- och förhandlingsrätt samt annan lagstiftning för lösning av arbetstvister och bevarande av arbetsfreden

Frågan om det territoriella tillämpningsområdet för svensk arbetsrätt torde vara i viss mån tveksam. Någon anledning att göra den svenska lagstiftningen angående kollektivavtal m. m. tillämplig på förhållandet mellan utländsk entreprenör och hans utländska arbetare på anläggning synes knappast föreligga. I fråga om svenska arbetare torde hinder inte möta mot att svensk rätt genom överenskommelse med den utländske arbetsgivaren göres tillämplig på anställningsförhållandet. Å andra sidan kan det sägas att tillämpning av svensk lag på anläggning i ifrågavarande avseende ej komme att innebära annat än att arbetsavtal mellan utländsk arbetsgivare och dennes anställda ombord på anläggning finge bedömas efter samma grunder som om arbetet utförts på svenskt landområde.

Straffrätt

Brottsbalken är i stor utsträckning tillämplig även på gärningar som begås utanför svenskt territorium. Brott som utlänning utom riket begår mot annan utlänning faller dock endast i speciella fall under svensk domsmakt. Med hänsyn till kontinentalsockelanläggnings nära anknytning till Sverige och till att den i motsats till utländska fartyg ej kan jämföras med annat lands statsområde skulle det enligt utredningens mening innebära en föga tillfredsställande ordning om t. ex. ett grovt brott som en utlänning ombord på en anläggning förövat mot en annan utlänning icke skulle kunna åtalas i Sverige. Enligt utredningens mening talar övervägande skäl för att svensk strafflag bör äga tillämpning på anläggning såsom om denna vore belägen inom riket. Även författningar angående kriminalvården och om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet synes i princip böra vara tillämpliga på anläggning. Det samma gäller lagarna om utlänning för brott.

Processrätt

Tillämpning av svensk straffrätt på anläggning för med sig att också rättegångsbalkens regler om förundersökning och tvångsmedel i brottmål liksom andra bestämmelser om brottmålsprocessen bör kunna tillämpas därstädes. I den mån lagstiftning av civillags natur göres tillämplig bör uppenbarligen även rättegångsbalkens regler i övrigt gälla.

Utsökningsrätt

I den mån svensk straff- och civillag eller skattelagstiftning göres tillämplig på anläggning bör av lätt insedda skäl även reglerna om handräckning och

verkställighet av domar m. m. kunna tillämpas därstädes. Skäl kan också anföras för att bestämmelserna om införsel i avlöning för underhållsbidrag skall gälla på anläggning.

Lagstiftning angående arbetarskydd och arbetstid

Till de områden av svensk lagstiftning som under alla förhållanden bör ges tillämpning på anläggning hör enligt utredningens mening lagstiftningen angående arbetarskydd och arbetstid. Uppenbarligen skulle det te sig i hög grad stötande för svensk åskådning, om ett utländskt entreprenadföretag opererande i hägn av ett av svenska regeringen meddelat tillstånd skulle tillåtas utnyttja svensk eller utländsk arbetskraft utan vidtagande av skäliga åtgärder till förebyggande av ohälsa eller olycksfall bland de anställda eller på väsentligt hårdare villkor i fråga om arbetstid än som kan förekomma enligt svensk lag.

Det offentlighetsrättsliga inslaget i semesterlagstiftningen talar i viss mån för att även denna lagstiftning göres tillämplig på anläggning. Samtidigt kan givetvis hävdas att de löne- och avtalsmässiga aspekterna gör det naturligt att behandla denna lagstiftning på samma sätt som de arbetsrättsliga reglerna.

Lagstiftning angående allmän ordning och säkerhet m. m.

Anläggning på den svenska kontinentalsockeln synes under alla förhållanden böra vara underkastad svensk jurisdiktion i så måtto att ansvaret för upprätthållande av ordning och säkerhet på anläggning bör ankomma på svenska myndigheter. Eljest skulle i detta avseende komma att råda ett rättsligt vakuum, eftersom det ej torde komma i fråga att tillerkänna annan stat dylik befogenhet. Författningar angående *polisväsendet* samt *allmän ordning och säkerhet* bör därför enligt utredningens mening tillämpas på anläggning. Till detta lagstiftningsområde synes i förevarande sammanhang även böra räknas *vapenförordningen* och *narkotikaförordningen* liksom författningar rörande *explosiva varor* och *brandfarliga varor* samt bestämmelser i *atomenergilagen* och *strålskyddslagen* om förbud att utan tillstånd taga befattning med ämne som kan användas som atombränsle eller radioaktiva ämnen m. m.

Även om det inte framstår som absolut nödvändigt synes vissa skäl kunna anföras för att *lagstiftningen angående brandförsvaret* skall kunna tillämpas på anläggning. Motsvarande kan måhända sägas beträffande *rusdrycksförsäljningsförordningen*.

Frågan om tillämpning av *utlänningslagen* beröres längre fram (s. 106 och 109).

För att trygga flygsäkerheten vid start och landning av helikoptrar på därför avsedda plattformar på anläggningar torde det vara erforderligt att vissa bestämmelser i *luftfartslagen* kan tillämpas på anläggning.

Ett rationellt utnyttjande av en anläggning fordrar att ständigt radioförbindelse upprätthålles mellan denna och den anlitate fastlandsbasen. För detta ändamål bör anvisas särskilda kanaler, så att störningar för annan radiotrafik undvikas. Även ur andra synpunkter synes det önskvärt att svenska myndigheter kan öva kontroll över radiosändning från anläggning. Med hänsyn till det anförda synes det angeläget att 1946 års lagstiftning om radioanläggningar kan tillämpas på anläggning.

Lagstiftning angående allmän hälsovård

Syftet med de bestämmelser i *hälsovårdsstadgan*, som skulle kunna få någon aktualitet ombord på anläggning, t. ex. de som rör avledande av flytande orenlighet m. m., klosett och urinoar samt sanitära bestämmelser avseende anläggning för industriell verksamhet, torde i tillräcklig mån kunna tillgodoses genom föreskrifter i samband med tillståndet och genom tillämpning av arbetarskyddslagen, som också innehåller bestämmelser om hygieniska förhållanden. Med hänsyn till de väntade livliga förbindelserna mellan anläggning och det svenska fastlandet synes det däremot påkallat att *epidemi-lagen* göres tillämplig, så att svenska myndigheter får möjlighet att vid förekomst av epidemisk sjukdom vidtaga erforderliga åtgärder på anläggning för att hindra spridning av sjukdomen. Det sagda torde också ha giltighet i fråga om *lagen om ympning mot smittkoppor*.

Näringslagstiftning

Särskild anledning att göra *näringsfrihetsförordningen*, *lagstiftningen angående övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet* eller annan *näringsrättslig lagstiftning* tillämplig med avseende å verksamhet på anläggning finnes knappast enligt utredningens mening. Å andra sidan torde en utsträckning av dylik lagstiftnings giltighetsområde till anläggning knappast medföra några allvarliga olägenheter.

Socialförsäkringslagstiftning

Försäkrade enligt *lagen om allmän försäkring* — vilken omfattar sjukförsäkring, folkpensionering och försäkring för tilläggs pension — är svenska medborgare och personer som utan att vara svenska medborgare är mantalsskrivna i riket. Här bosatt försäkrads rätt till sjukvårdersättning, sjukpenning och folkpension påverkas i princip inte därav att han under viss tid har anställning hos utländsk arbetsgivare ombord på anläggning. När det gäller försäkring för tilläggs pension kan däremot frågan om svensk lags tillämpning därstädes få viss praktisk betydelse.

Skall anläggning på den svenska kontinentalsockeln vid tillämpning av *lagen om allmän försäkring* anses belägen utom riket, kan enligt bestämmelserna i 11 kap. 2 § svenska arbetstagares inkomst av arbete på anläggning från arbetsgivare, som är utländsk juridisk person, i regel inte bli

pensionsgrundande såsom inkomst av anställning, och arbetsgivaren är inte skyldig att erlägga avgift för försäkringen. Taxeras arbetstagaren för statlig inkomstskatt avseende det år varunder han var anställd på anläggning, synes inkomsten dock bli pensionsgrundande såsom inkomst av annat förvärvsarbete, under förutsättning att den anställde själv erlägger tilläggs-pensionsavgift för densamma (11 kap. 2 § tredje stycket, 3 § c), 4 § första stycket, 6 § första stycket och 19 kap. 3 § lagen om allmän försäkring). Det bör tilläggas att svenska arbetstagare födda år 1925 eller senare i allmänhet inte får vidkännas någon minskning i tjänstepensionens storlek om de skulle arbeta ett år på anläggning utan att egenavgift erlagts för arbetsinkomsten.

Betraktas åter en anläggning såsom en del av riket vid tillämpning av lagen om allmän försäkring, gäller enligt 11 kap. 2 § tredje stycket att vid beräkning av pensionsgrundande inkomst hänsyn skall tagas till försäkrads lön från utländsk juridisk person om den försäkrade sysselsatts vid skötseln av här i riket belägen fastighet eller i rörelse som bedrivs från här beläget fast driftställe, i vilket fall arbetsgivaren har att erlägga försäkringsavgift. Anläggning för utvinning av naturtillgång i havsområde torde få anses som fast driftställe (jfr 61 § kommunalskattelagen). Under denna förutsättning torde utländsk arbetsgivare bli skyldig att erlägga avgift till försäkringen för tilläggs-pension för både svenska och utländska arbetstagare på anläggning.

Frågan huruvida lagen om allmän försäkring bör vara tillämplig på anläggning såsom om den vore belägen i Sverige kan synas tveksam. Är arbetsgivaren svensk juridisk person är han under alla förhållanden skyldig att erlägga ATP-avgift för sina svenska anställda. För detta fall spelar det sålunda ej någon roll hur frågan löses. Beträffande svenskar som är i tjänst på anläggning hos utländsk arbetsgivare är emellertid åläggande att betala egenavgift ägnat att medföra nackdelar, i varje fall om det förekommer i större omfattning. Frånvaro av skyldighet för utländsk arbetsgivare att erlägga försäkringsavgift kan tänkas verka snedvridande vid konkurrensen om arbetskraft. Även andra skäl torde kunna åberopas för att en utländsk arbetsgivare i fråga om avgifter till ATP för löner till anställda på anläggning bör behandlas på samma sätt som om det gällt entreprenad-arbete på det svenska fastlandet.

Lagen om yrkesskadeförsäkring erbjuder i vissa hänseenden ett vidsträcktare skydd än lagen om allmän försäkring. Dels ger den ersättning i vissa situationer som inte täckes av sistnämnda försäkring, dels utgår ersättning för vissa speciella kostnader som eljest inte ersättes och dels är vissa ersättningar högre än motsvarande ersättningar inom annan försäkring. Yrkesskadeförsäkringslagen innehåller inga bestämmelser angående tillämpningsområdet. I praxis tillämpas lagen som regel inte på utländskt företags utländska arbetstagare vid arbete i Sverige under det första året, men därefter likställes dessa med svenska anställda. Beträffande svenska arbets-

tagare hos utländskt företag i Sverige blir lagen omedelbart tillämplig. Då svenskt företag sänder svensk arbetskraft på arbete i utlandet, tillämpas normalt den svenska lagen under det första året, varefter bestämmelserna i det främmande landet följes.

Göres lagen om yrkesskadeförsäkring inte tillämplig på anläggning, kommer svenska anställda hos utländsk arbetsgivare på anläggning att sakna skydd enligt lagen. Även om möjlighet torde finnas för i Sverige bosatt arbetstagare att teckna frivillig yrkesskadeförsäkring enligt 45 § d) i lagen, måste en dylik ordning enligt utredningens mening betraktas som otillfredsställande. En tillämpning av svensk lag kan ej anses olämplig för utländsk företagare med hänsyn till att avgift till försäkringen för anlita utländsk arbetskraft som regel inte behöver erläggas om arbetstiden ej uppgår till ett år. Utredningen anser sålunda att lagen om yrkesskadeförsäkring bör tillämpas på anläggning såsom om denna vore belägen här i riket.

Lagstiftning rörande social omvårdnad

Med hänsyn till det speciella ändamålet med anläggning kan något behov ej gärna väntas uppkomma att där tillämpa *lagstiftning angående socialhjälp och åldersvård*. Däremot kan möjligen fall tänkas uppkomma där ett ingripande av svenska myndigheter enligt *barnavårdslagen* eller *lagen om nykterhetsvård* skulle te sig befogat.

Skattelagstiftning

Inkomst genom utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsokkeln bör enligt utredningens mening bli föremål för *statlig och kommunal inkomstbeskattning* såsom om verksamheten bedrivits här i riket. På samma sätt bör *statlig förmögenhetsskatt* erläggas för den tillgång en anläggning med där befintliga maskiner och inventarier representerar i den mån skattskyldighet skulle ha förelegat för densamma om den funnits här i riket.

I fråga om inkomstskatten uppstår ej något problem i nu ifrågavarande avseende, om tillståndshavaren är svenskt aktiebolag. I dylikt fall är nämligen bolaget enligt 53 § 1 mom. f) kommunalskattelagen och 6 § 1 mom. b) förordningen om statlig inkomstskatt skattskyldigt för all inkomst, som förvärvats här i riket eller på utländsk ort. Tillståndshavare som är utländskt bolag är däremot enligt 53 § 1 mom. g) kommunalskattelagen och 6 § 1 mom. c) förordningen om statlig inkomstskatt såvitt nu är i fråga skattskyldig endast för inkomst av rörelse som här bedrivits. Även om utvinningsverksamheten på en anläggning administreras från ett utländskt bolags filial i Sverige, torde inkomsten av rörelsen utan särskilda regler ej kunna helt beskattas i Sverige. Om utvinningstillstånd skulle ha givits utländsk juridisk person som ej har filial här eller utomlands bosatt fysisk person, skulle utan särskild lagstiftning inkomst av utvinningen ej alls kunna beskattas här. Skattskyldighet för förmögenhet åvilar enligt 6 §

1 mom. c) förordningen om statlig förmögenhetsskatt i Sverige ej bosatta fysiska personer samt utländska bolag allenast för här i riket nedlagd förmögenhet.

Det anförda talar enligt utredningens mening för att utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln vid tillämpning av lagstiftningen angående allmän kommunalskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt bör anses ha ägt rum här i riket. Utvinning får i allmänhet antagas ske vid anläggning. Då emellertid utvinning i enstaka fall — såsom vid grustäkt på grunt vatten — kan komma att ske på annat sätt än medelst utnyttjande av anläggning av den beskaffenhet varom här är fråga, bör lagen ges en sådan utformning att den täcker även dylika fall.

En tillämpning av lagstiftningen om statlig och kommunal inkomstskatt på anläggning får till följd att utländska arbetare ombord på anläggning i vissa fall kan bli skattskyldiga för inkomst av arbete därstädes. Enligt 53 § 1 mom. a) kommunalskattelagen och 6 § 1 mom. a) förordningen om statlig inkomstskatt är nämligen fysisk person för tid, varunder han ej varit här i riket bosatt, skattskyldig för härifrån uppboeren, genom verksamhet här i riket förvärvat inkomst av tjänst. Härmed förknippade problem torde få lösas efter samma linjer som beskattningen av utländsk arbetskraft hos i Sverige tillfälligt verksamma utländska entreprenadföretag.

I de svenska dubbelbeskattningsavtalen med främmande stater har den plats, där fast driftställe finnes eller verksamheten utövas, ofta ett avgörande inflytande på frågan i vilken stat viss inkomst skall beskattas. Utredningen förutsätter att en reglering i enlighet med vad nu förordats kommer att medföra, att verksamhet för utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln anses äga rum i Sverige vid tillämpning av dylika avtal. I den mån divergerande uppfattningar uppkommer på denna punkt, torde frågan få göras till föremål för förhandlingar med den berörda staten.

Till frågan om beskattningssorten vid taxering för kommunal inkomstskatt beträffande inkomst av utvinning på sockeln återkommer utredningen i det följande.

Beträffande de *indirekta skatterna* torde frågan om tillämpning av svensk lag på anläggning med nuvarande skattesystem kunna få praktisk betydelse främst såvitt gäller *förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt*. Denna skatt är till sin konstruktion en generell skatt på konsumtionen av varor och tjänstest prestationer inom landet. Den är inte begränsad till enbart den privata konsumtionen utan omfattar också t. ex. näringslivets investeringar i maskiner och inventarier. Exportförsäljningar är skattefria, och med export jämställs försäljningar av varor för bruk på fartyg och luftfartyg i utrikes trafik. Av speciellt intresse i förevarande sammanhang är att från skatteplikt undantagits bränslen och drivmedel liksom jord, sand, grus och sten i obearbetat och krossat skick. Undantag gäller också för vissa fartyg, bl. a. fartyg med en nettodräktighet av minst 20 registerton. Dock

är att märka att till fartyg ej hänföres farkoster, i fråga om vilka förflyttningen är av underordnad betydelse i förhållande till huvuduppgiften. Med denna avgränsning följer, att exempelvis fyrskepp, mudderverk, pontonkranar och flytdockor är skattepliktiga varor. Enligt utredningens mening kan med hänsyn till anläggnings anknytning till Sverige anföras vissa skäl för att konsumtionsvaror och investeringar ombord på anläggning i princip bör omfattas av den allmänna varuskatten. Några administrativa svårigheter torde man inte behöva räkna med härvidlag. I förevarande sammanhang må nämnas att Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t förordnar enligt 7 § förordningen om allmän varuskatt när synnerliga skäl är därtill äger medge befrielse från eller återbäring av allmän varuskatt samt att Kungl. Maj:t jämlikt 10 § 2 mom. samma förordning har befogenhet att utöver undantag som finnes stadgade i 1 mom. sistnämnda paragraf förordna om ytterligare undantag från skatteplikt beträffande särskilda varor eller varugrupper.

Energiskatten på bensin och andra bränslen enligt 1957 års förordning om allmän energiskatt erlægges till alldeles övervägande delen till kontrollstyrelsen av ett begränsat antal hos styrelsen registrerade producenter, större återförsäljare och storförbrukare. Införes skattepliktig vara till riket av oregistrerad importör uttages skatten av tullverket i samband med införseln. Sådan import förekommer dock blott i begränsad omfattning. Export av skattepliktig vara är skattefri.

De särskilda skatterna på bensin och brännolja enligt 1961 års förordningar om bensinskatt och brännoljeskatt uttages på i princip samma sätt som energiskatt på bränslen, och också i detta fall är den vid införseln skattepliktiga importen av begränsad omfattning. Då de nämnda skatteförfattningarna inte avser oraffinerade oljor, skulle de beträffande på sockeln utvunnen råolja kunna få aktualitet endast såtillvida att, om tillståndshavaren använder oljan som råvara i eget raffinaderi inom landet, produktionen vid detta torde falla under reglerna om skattskyldighet till ifrågasvarande skatter. Med hänsyn till det anförda kan det enligt utredningens mening med nuvarande system för indirekt beskattning av flytande bränslen knappast spela någon roll, om på kontinentalsockeln utvunnen olja vid tillämpning av författningarna i fråga anses producerad här i riket eller inte. Skulle en dylik produktion komma till stånd i större skala, finge man dock möjligen räkna med en viss omläggning av den indirekta beskattningen. Vare sig det nuvarande systemet bibehålles eller ej finner utredningen det vara mest naturligt att på kontinentalsockeln utvinna naturtillgångar även i fråga om indirekt beskattning principiellt anses utvinna här i riket. Beträffande förbrukning av flytande bränsle ombord på anläggning torde motsvarande synpunkter kunna anläggas som i fråga om den allmänna varuskatten.

Skyldighet att erlægga energiskatt för *elektrisk kraft* enligt 1957 års för-

ordning åvilar producenter och yrkesmässiga distributörer. Undantag gäller bland annat för kraftproduktion i ringa omfattning och för kraft som framställes och förbrukas på fartyg eller annat transportmedel. Frågan om dessa bestämmelsers tillämpning på anläggning torde sakna större betydelse.

Andra punktskatter än de som nu berörts torde knappast ha något intresse i förevarande sammanhang.

Utlänningslagen

Om anläggningar för utforskande eller utvinning av naturtillgångar på den svenska kontinentalsockeln kommer till stånd, har man såsom förut framgått att räkna med möjligheten att arbetet på anläggningarna i betydande utsträckning kommer att utföras av utländsk arbetskraft i tjänst hos utländsk entreprenör. Även om personalen troligen mellan arbetsskiften oftast blir förlagd vid bas på svenskt landområde, behöver detta ej alltid vara fallet. Med hänsyn till Sveriges suveräna rättigheter med avseende å anläggning och den väntade trafiken mellan anläggning och entreprenadföretagets bas i Sverige synes ur ordnings- och säkerhetssynpunkt önskvärt att svenska myndigheter har möjlighet att utöva viss kontroll över de utlänningar som uppehåller sig på anläggningen. Detta kan uppnås om utlänningslagens bestämmelser om pass och anmälningsskyldighet, tillstånd till inresa och uppehåll i riket, arbetstillstånd, utvisning m. m. blir gällande på anläggning såsom om denna utgjorde en del av riket. En dylik ordning torde ej behöva medföra nämnvärt större belastning för kontrollorganen än den kontroll som eljest skulle erfordras i samband med de utländska arbetarnas besök vid basförläggning här i riket. Frågan huruvida utlänningslagen bör tillämpas på anläggning har enligt utredningens mening visst sammanhang med spørsmålet om anläggning skall betraktas som en del av riket även vid tillämpning av författningar angående införsel och utförsel av varor m. m. Till denna fråga återkommer utredningen strax här nedan.

Lagstiftning angående införsel och utförsel av varor m. m. samt tullväsendet

En central fråga då det gäller tillämpning av svensk lagstiftning på anläggning är huruvida sådan skall betraktas som en del av riket vid tillämpning av det stora antal författningar som innehåller bestämmelser om införsel och utförsel av varor m. m. Frågan har tangerats i samband med behandlingen av den indirekta beskattningen. Besvaras detta spørgsmål jakande, bör anläggning ingå i svenskt tullområde.

Enligt de åsyftade författningarna uttages tull eller annan allmän avgift vid eller stadgas förbud mot införsel till eller utförsel från riket av en mängd olika varuslag. Bestämmelser av sistnämnda slag finnes även i några av de tidigare berörda författningarna, såsom vapenförordningen och narkotikaförordningen. En författning av visst intresse i förevarande samman-

hang är *lagen den 30 juni 1960 (nr 419) om förbud i vissa fall mot införsel av spritdrycker*, enligt vilken spritdrycker inte får med fartyg av mindre nettodräktighet än femhundra ton införas från internationellt eller utländskt område till svenskt territorialvatten. Straffbestämmelser avseende olovlig införsel eller utförsel av gods är sammanförda i *lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling*.

Enligt 1 § *tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391)* skall varor som införes till riket för såvitt ej annat stadgas beläggas med tull enligt gällande tulltaxa. Uppbördens av tull och andra avgifter, som skall upptagas vid trafik till riket, liksom övervakningen av att olovlig varuinförsel eller varuutförsel inte äger rum omhänderhaves av tullverket. Expedieringen av trafiken i tullhänseende sker på vissa orter som utgör tullplatser eller tullflygplatser. Enligt 1 § *tullstadgan den 7 oktober 1927 (nr 391)* omfattar Sveriges tullområde, varmed enligt stadgan förstås svenskt territorium där tullverket har att fullgöra sina uppgifter, a) rikets landområde, b) insjöar, vattendrag och kanaler inom riket, c) vid rikets kuster belägna hamnar, hamninlopp och vikar ävensom i övrigt till saltsjön hörande vatten, vilka är belägna innanför och mellan de utmed kusterna liggande öar, holmar eller skär som icke ständigt översköljas av havet (inre territorialvatten) samt d) svenskt yttre territorialvatten. Baslinjeutredningen har i sitt förut omnämnda betänkande (se ovan s. 25) föreslagit att 1 § *tullstadgan* skall ändras sålunda att Sveriges tullområde förklaras omfatta rikets landområden samt dess sjöterritorium, sådant detta angivits i den föreslagna *lagen om Sveriges sjöterritorium*. Sistnämnda begrepp omfattar enligt den i berörda lagförslag begagnade terminologien rikets inre vatten och territorialhav samt avses träda i stället för vad i andra författningar benämnes svenskt territorialvatten, rikets vattenområden, svenskt farvatten m. m. Enligt 36 § *tullstadgan* får befälhavare på fartyg, som inkommer till tullområde, inte för lossning eller lastning eller i annat syfte med fartyget besöka annan ort än tullplats. Tillstånd kan dock erhållas på särskild framställning. — Tullverket medverkar även vid utlänningskontrollen.

Utredningen utgår såsom flera gånger framhållits från att trafiken till anläggningar på den svenska kontinentalsockeln till övervägande del kommer att bestå i sjö- och lufttransporter till och från bas på svenskt landområde. En betydande del av förnödenheter i material och proviant torde komma att anskaffas i Sverige. Transporter till anläggning direkt från främmande land kan förmodas bli av mera begränsad omfattning. Är dessa antaganden hållbara, synes ett intagande av anläggning i svenskt tullområde snarast vara ägnat att minska den arbetsbelastning som tillkomsten av en anläggning under alla omständigheter medför för tullmyndigheterna. Trafiken till anläggning komme nämligen då till stor del att ske i inrikes fart. Tullbehandling av varor som importerats för anläggnings behov skulle kunna ske vid ordinarie tullplatser i riket och tullbehandling i anledning

av direkt utlandsimport till anläggning skulle behöva förekomma mera sällan och då kunna ske i förenklade former efter särskilt tillstånd. Det sist sagda torde även ha giltighet beträffande tullklarering vid eventuell direktexport från anläggning.

Intages anläggning inte i tullområdet, minskar givetvis behovet av tullkontroll i den mån transitering till anläggning av gods från utrikes ort kan ske via svensk frihamn. Enligt utredningens åsikt kan emellertid den relativa omfattningen av dylik trafik knappast antagas bli så stor att förhållandet är ägnat att i avgörande grad rubba den gjorda bedömningen beträffande verkan av att anläggning intages i svenskt tullområde.

I detta sammanhang bör nämnas att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts förordnande generaltullstyrelsen enligt bemyndigande i 15 § tulltaxeförordningen när synnerliga skäl är därtill äger helt eller delvis medge befrielse från eller återbetalning av tull samt att enligt bestämmelser i samma förordning tullfrihet torde åtnjutas eller temporärt kunna medges av Kungl. Maj:t beträffande vissa varor eller maskiner av sådant slag som kan komma att användas på anläggning (jfr bl. a. 8 § 5 p. och 10 § 3 p. tulltaxeförordningen sådana dessa lagrum lyder enligt KF den 31 maj 1963, nr 391). Någon förtullning av hel anläggning som efter bogsering från utlandet anbringas på den yttre kontinentalsockeln avses såsom nedan (s. 109 f) utvecklas ej komma i fråga.

En stor del av den lagstiftning, som åsyftats i det föregående, är för sin tillämpning på anläggning beroende av att svenska myndigheter kan upprätthålla kontroll över varuinförsel och persontrafik dit. Som exempel härpå må nämnas vapenförordningen, narkotikaförordningen, rusdrycksförsäljningsförordningen, utlänningslagen och epidemilagen. Över huvud taget måste enligt utredningens mening antagas att tullverkets övervakning av efterlevnaden av införsel- och utförselbefattningar och dess uppsikt över trafiken från och till utlandet i det läge, som kan väntas inträda om anläggning inrättas på den svenska kontinentalsockeln, kommer att underlättas, om dylik anläggning anses ingå i svenskt tullområde. Detsamma gäller också polismyndigheternas uppgifter i samband med berörda kontroll.

Utredningen anser att övervägande skäl talar för att anläggning i nu ifrågavarande avseende skall behandlas såsom om den vore belägen inom riket.

En dylik ordning torde utan nämnvärda olägenheter låta sig genomföras även på *valutaregleringens* område.

Beredskapsförfogandelagstiftning m. m.

Enligt utredningens uppfattning kan någon tvekan inte råda därom att beredskapslagstiftning avsedd att möjliggöra tillhandahållande av förnödenheter för militärt eller civilt bruk vid krig eller krigsfara eller att eljest främja den ekonomiska försvarsberedskapen bör kunna tillämpas även på

anläggning. Hit hör bl. a. *allmänna förfogandelagen, allmänna ransoneringslagen, allmänna prisregleringslagen, beredskapsförfogandelagen* och 1948 års lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.

Den nu redovisade översiktliga inventeringen av vissa rättsområden ger vid handen att en tillämpning av svensk lag på anläggning utanför territorialgränsen synes nödvändig såvitt avser svensk strafflag samt lagstiftning angående exekution, allmän ordning och säkerhet, arbetarskydd, arbetstid och inkomst- och förmögenhetsbeskattning samt beredskapsförfogandelagstiftning och liknande författningar. Starka skäl talar för att jämväl åtskillig annan lagstiftning bör gälla på dylika anläggningar, såsom lagarna om allmän försäkring och yrkesskadeförsäkring, utlänningslagen och författningar rörande införsel och utförsel av gods. Såsom ett viktigt argument framstår därvid att en anläggning på internationellt vatten i olikhet mot ett fartyg — som i viss utsträckning anses som en flytande del av flagglandets territorium — folkrättsligt icke i någon mån torde omfattas av något främmande lands territorialmakthöghet; om svensk lag ej göres tillämplig, skulle sålunda befogenhet likväl inte föreligga t. ex. för myndigheterna i den stat där anläggningens ägare hör hemma att ingripa för upprätthållande av lag och ordning på anläggningen. Att ett dylikt tillstånd skulle vara otillfredsställande behöver inte särskilt understrykas.

Ett utskiljande av vissa lagstiftningsområden för tillämpning på anläggning skulle innebära synnerligen vanskliga urvals- och gränsdragningsproblem, t. ex. i fråga om författningar rörande allmän ordning och säkerhet. Några mera påtagliga olägenheter av att låta anläggning vid tillämpning av svensk lag generellt betraktas som en del av riket har inte framkommit vid genomgången. I den mån sådana skulle yppa sig, torde ej sällan finnas möjligheter att eliminera olägenheterna genom administrativa föreskrifter. Vissa möjligheter i detta avseende föreligger såsom berörts i det föregående bl. a. enligt förordningen om allmän varuskatt och tulltaxeförordningen. En tillämpning av svensk lag på anläggning utanför territorialgränsen skulle även föra med sig den fördelen att en dylik anläggning i flertalet avseenden komme att behandlas på samma sätt som en anläggning som inrättas på svenskt territorialvatten. På grund av det anförda förordrar utredningen att svensk lag i princip bör äga tillämpning på anläggning som inrättats på den yttre kontinentalsockeln. Bestämmelser härom har upptagits i 11 § i lagförslaget.

För att en anläggning som bogserats till stationeringsplatsen skall anses inrättad där bör krävas att den fixerats i sitt läge genom att dess ben nedförts i havsbotten eller genom att den blivit stabilt förankrad på platsen. Någon anledning att före denna tidpunkt tillämpa svensk lag i nu avsedd utsträckning beträffande plattform på den yttre kontinentalsockeln före-

ligger inte. Frågan om anläggningens förläggning och huvudsakliga utformning bör helt regleras genom föreskrifter i samband med tillståndsgivningen. Av det sagda följer att någon förtullning eller tillämpning av införselbestämmelser i övrigt beträffande anläggningen som sådan i samband med dess fastgörande inte avses komma i fråga. Meningen är ju inte att själva havsbotten skall jämföras med svenskt område. I fråga om anläggning som uppbygges på platsen bör för att den skall anses inrättad krävas att den bragts i någorlunda funktionsdugligt skick.

I den hittills förda diskussionen angående svensk lags tillämpning på anläggning har utredningen syftat på anläggningar av fast karaktär som inte är att betrakta som fartyg. Borrningar i haven omkring Sveriges kuster kan som nämnts med hänsyn till djupförhållandena väsentligen antagas komma att äga rum från plattformar stödda på ben som nedförts i havsbotten. Ehuru något för hela sjörådet gemensamt fartygsbegrepp inte existerar utan uttrycket fartyg tillägges olika betydelser i skilda sammanhang, förefaller det sannolikt att en flytande borrhavsplattform, som medelst borrhör och ankartross ligger fast förankrad på samma plats under flera månaders tid, inte skulle av svenska myndigheter behandlas som fartyg i några väsentliga avseenden. Skulle emellertid undantagsvis en anläggning som tillkommit med erforderligt tillstånd vara att betrakta som fartyg, synes en regel om tillämpning av svensk lag beträffande anläggningen böra ha den innebörden att anläggningen skall behandlas på samma sätt som ett fartyg vilket gör uppehåll på svenskt territorialvatten. I fråga om anläggning hänförlig till utländskt fartyg skulle det exempelvis bli aktuellt att tillämpa sjötrafikförordningen, den lag om säkerheten på fartyg som nyligen antagits av riksdagen (jfr prop. 1965: 132, L¹U 1965: 30 och rskr 1965: 354) samt vissa bestämmelser i sjömanslagen. Beträffande brott av utlänning mot utlänning ombord på anläggningen skulle jämlikt 2 kap. 5 § brottsbalken åtal kunna väckas här i riket efter förordnande av Kungl. Maj:t eller den Kungl. Maj:t bemyndigat därtill. Att göra svensk lagstiftning tillämplig på sådan anläggning i vidare mån än som följer av dess behandling såsom utländskt fartyg på svenskt territorialvatten är enligt utredningens mening ej påkallat av förhållandena och skulle vara ägnat att skapa förvirring med hänsyn till principen om flaggstatens jurisdiktion över sina fartyg.

Utredningen har förut givit uttryck för ståndpunkten att vattendomsstolsprövning ej bör ske beträffande inrättandet av anläggning på den yttre kontinentalsockeln (s. 98, jfr s. 109). Enligt utredningens mening bör sådan prövning ej heller komma i fråga med avseende å åtgärder i anslutning till befintlig anläggning. Utredningen föreslår därför att bestämmelserna i vattenlagen undantas från regeln om svensk lags tillämpning på anläggning utanför territorialgränsen. Undantag från huvudregeln torde vidare böra stadgas beträffande gruvlagen, stenkolslagen och uranlagen.

Vare sig utvinning skett från anläggning eller på annat sätt bör såsom

tidigare förordats produkter som framtagits från kontinentalsockeln vid tillämpning av skattelagstiftning och författningar om införsel och utförsel anses utvunna i Sverige. Stadgande härom synes lämpligen kunna intagas i lagtexten i anslutning till regeln om svensk lags tillämpning på anläggning.

Utredningen övergår härfter till frågan om tillämpning av svensk lagstiftning inom *säkerhetszon* omkring anläggning.

Bestämmelserna om upprättande av säkerhetszon i 1958 års konvention torde som förut antytts (s. 88) huvudsakligen vara förestavade av syftet att bereda skydd för anläggningen och invid denna förankrade fartyg. Den aktivitet som kan förväntas inom säkerhetszon får antagas väsentligen komma att utövas ombord på fartyg och avse lossning och lastning av gods vid anläggning, persontrafik dit samt, om produktion kommit igång, upplagring av utvunna produkter i förrådsfartyg under kortare tider. Zonen kan sålunda på sätt och vis antagas komma att tjäna som ett slags hamn till anläggningen.

Förhållanden på fartyg och luftfartyg som befinner sig inom säkerhetszon regleras, om annat ej stadgas, av lagen i den stat till vilken fartyget hör. I fråga om zon kan därför ej till stöd för tillämpning av svensk lag anföras att väsentliga förhållanden därstädes eljest ej skulle vara underkastade någon stats territorialmaktshöghet.

Enligt utredningens uppfattning talar emellertid starka skäl för att svensk lag göres tillämplig jämväl inom säkerhetszon. Det viktigaste av dessa sammanhänger med den kontroll av trafiken till och från anläggning inom zon som enligt utredningens förslag skall kunna utövas av svenska polis- och tullmyndigheter. För att effektivt kunna fullgöra denna uppgift bör dessa myndigheter ha möjlighet att på motsvarande sätt som inom svenskt tullområde anordna kontroll och tullbevakning ombord på fartyg som ankommer till och avgår från anläggning.

Beträffande fartyg och sjöfart inom zon skulle en regel om tillämpning av svensk lag komma att i övriga hänseenden få samma verkningar som ovan antytts beträffande anläggning som är att betrakta som fartyg. Utländska fartyg komme att under uppehåll inom zon vara underkastade svensk domsrätt på samma sätt som om de befunno sig på yttre svenskt territorialvatten utan att vara på s. k. oskadlig genomfart. Sjöfartsreglerna har i stor utsträckning ungefär samma innehåll i de stora sjöfartsländerna. Tillämpning av svensk skattelagstiftning och annan ekonomisk lagstiftning på utländska fartyg komme knappast att bli aktuell. Verkningarna av den ifrågasatta regeln i andra avseenden än från kontrollsynpunkt synes sålunda bli tämligen begränsade, och några betänkligheter mot dess genomförande behövs enligt utredningens mening icke hysas härvidlag.

Även när det gäller säkerhetszon bör från en huvudregel om tillämpning av svensk lag undantag göras för bestämmelserna i vattenlagen och gruvlagstiftningen.

Med hänsyn till det anförda förordar utredningen att svensk lag göres

tillämplig jämväl inom säkerhetszon omkring anläggning. Härigenom ernås också viss överensstämmelse med den norska och engelska kontinentalsockellagstiftningen, vari i fråga om tillämpningen av inhemsk lag skillnad ej göres mellan anläggning och säkerhetszon.

En regel om tillämpning av svensk lag på anläggning och inom säkerhetszon bör såsom framhållits i det föregående ha den innebörden att anläggningen och zonen vid lagtillämpningen skall anses belägna på svenskt territorium. För att en dylik regel skall kunna fungera erfordras som nämnts en anknytning till den administrativa indelningen i landet. Olika möjligheter står härvid till buds. En är att behandla samtliga anläggningar med tillhörande säkerhetszoner som kan bli inrättade utanför territorialgränsen enhetligt i administrativt hänseende genom att hänföra dem förslagsvis till Stockholms stad. Man kan också tänka sig att anse anläggning tillhöra residensstaden i det närmast liggande länet. Som ett tredje alternativ framstår att knyta anläggning till närmaste strandkommun.

Vid bedömningen av denna fråga synes bl. a. följande vara att beakta. Om såsom utredningen föreslår i princip all svensk lagstiftning göres tillämplig på anläggning, kan teoretiskt ingripanden från en hel rad myndigheter med olika förvaltningsområden ifrågakomma. Som exempel på sådana områden må förutom kommun nämnas åklagardistrikt, polisdistrikt, domsaga, län, yrkesinspektionsdistrikt och distrikt för medling i arbetstvister. Övervakningen på länsplanet och genom kommunala organ kan väntas bli särskilt betydelsefull. Som nämnts kan täta förbindelser antas komma att upprätthållas mellan anläggning och närbelägen ort på land. Avståndet mellan anläggning och svenskt landområde torde som tidigare sagts ingestades överstiga cirka 15 mil. Anläggning och zon innanför territorialgränsen förutsättes komma att ingå i det förvaltningsområde vartill vederbörande havsområde räknas. Innan den första anläggningen inrättas på den svenska kontinentalsockeln kan sammanslagningen av kommuner enligt kommunblocksindelningen antagas vara långt framskriden. Detta innebär såväl att kommunerna bör vara väl rustade att omhändertaga de eventuella extra bördor som en anläggning kan åsamka den kommunala förvaltningen som att förhållandevis liten risk finnes att gränsdragningsproblem skall uppkomma till följd av att anläggning ligger lika nära två kommuners havsområden. De anförda omständigheterna talar enligt utredningens mening till förmån för alternativet att i administrativt hänseende hänföra anläggning och zon till den kommun och de förvaltningsområden i övrigt som ligger närmast.

Beträffande de särskilda problem som i ifrågavarande sammanhang är förknippade med den kommunala beskattningen av inkomst genom utvinning av naturtillgångar på kontinentalsockeln må till en början erinras om vissa nu gällande regler. Enligt 57 § kommunalskattelagen skall skatt för inkomst

av rörelse utgöras till kommun där rörelsen utövats från fast driftställe. Här fast driftställe icke begagnats, skall skatt för inkomsten utgöras, om rörelseidkaren är svensk juridisk person i hemortskommunen samt om han är utländskt bolag i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. Utredningen har tidigare utgått från att anläggning för utvinning av naturtillgångar på havet torde vara att anse som fast driftställe enligt definitionen i 61 § kommunalskattelagen. I fråga om fördelningen mellan olika kommuner av skatt för inkomst av rörelse gäller enligt 58 § kommunalskattelagen som huvudregel att inkomsten skall beskattas till fem procent eller, om omständigheterna föranleder det, högre procent i kommun, där huvudkontor funnits, och i övrigt i de kommuner där fast driftställe begagnats. Bestämmelserna torde i fråga om svenskt aktiebolag, som utvinner olja vid anläggning i havet utanför territorialgränsen, innebära att kommunalskatten skall utgöras, om utvinningen ej anses ha skett här i riket, i hemortskommunen samt om utvinningsstället anses beläget i strandkommunen, till lägst fem procent i hemortskommunen samt i övrigt i strandkommunen. Är företagaren utländskt företag med allenast filial i Sverige kommer skatten i sistnämnda fall antingen att fördelas mellan de båda kommunerna efter samma grunder eller att helt tillfalla strandkommunen.

Skatt som utgöres för gemensamt kommunalt ändamål skall enligt 71 § kommunalskattelagen användas till utjämning av skattetrycket olika kommuner eller andra menigheter emellan. Jämlikt förordning den 28 september 1928 (nr 395) angående det belopp varmed kommunal inkomstskatt för gemensamt kommunalt ändamål skall utgöras, utgår ifrågavarande skatt med fem öre för varje skatteöre som påförts den till dylik skatt beskattningsbara inkomsten. Taxering till kommunal inkomstskatt för gemensamt kommunalt ändamål verkställas av en för riket gemensam taxeringsnämnd i Stockholm (4 § taxeringsförordningen).

Vissa skäl kan givetvis anföras för att kommunalskatten för inkomst av utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln bör utgöras för gemensamt kommunalt ändamål. Genom en sådan ordning — som skulle kräva vissa ändringar i kommunalskattelagen — skulle man bl. a. undvika olägenheterna av den i viss mån slumpvis uppkomna ojämnhet i fördelningen av de kommunala skatteinkomsterna, som eljest kunde bli följden vid en eventuell upptäckt av rika oljetillgångar i havet. En liknande situation kan emellertid också inträda om oljefyndigheter påträffas på land eller i havsområde innanför territorialgränsen, i vilket fall kommunalskatt alltid utgöres till den ifrågavarande kommunen. Utredningens förslag om tillämpning av svensk lag på anläggning kan medföra att strandkommunens myndigheter får vissa bestyr beträffande förhållanden därstädes. Genomföres detta förslag synes verksamheten vid en dylik anläggning få så pass stark lokal anknytning till viss kommun, att en beskattning av rörelseinkomsten därstädes till gemensamt kommunalt ändamål ej torde helt överens-

stämma med de syften för vilka ifrågavarande regler hittills använts. Även om oljeförekomster skulle påträffas inom några år, skulle det sannolikt dröja ytterligare flera år, innan som inkomst beskattningsbart överskott å utvinning uppkomme. Från inkomst av tjänst på anläggning kan bortses i förevarande sammanhang. Med hänsyn till det anförda anser utredningen att några specialregler beträffande fördelning av kommunalskatt på inkomst från oljeutvinning m. m. på kontinentalsockeln för närvarande inte bör införas, utan att anläggning och utvinningsställe vid tillämpningen av skattelagstiftningen liksom av annan lag bör anses tillhöra närmaste kommun.

Med hänvisning till det anförda föreslår utredningen att en regel om svensk jurisdiktion i nu ifrågavarande avseende utformas sålunda, att beträffande anläggning för utforskande av kontinentalsockeln och utvinning av dess tillgångar, vilken inrättats utanför territorialgränsen, och förhållanden på anläggningen samt inom säkerhetszon däromkring svensk lag, med undantag av bestämmelserna i vattenlagen, gruvlagen, stenkolslagen och uranlagen, skall äga tillämpning såsom om anläggningen och zonen vore belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium. Vid användningen av uttrycket Sveriges sjöterritorium anknuter utredningen till den i baslinjeutredningens förut omnämnda lagförslag begagnade terminologien (se s. 107). För att förebygga den icke avsedda tolkningen att svensk fastighetsrätt och lagstiftning om rätt till jakt och fiske därigenom skulle bli tillämplig inom zon föreslår utredningen att till stadgandet fogas det förbehållet att vattenområde inom säkerhetszon icke på grund av detsamma skall anses såsom allmänt. I anslutning till ifrågavarande regel bör som nämnts också stadgas att produkter som frambringats på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen skall anses utvunna i Sverige.

Enligt 4 § i 1960 års lag om förbud i vissa fall mot införsel av spritdrycker skall införsel av spritdrycker med mindre fartyg till farvatten, som ligger utanför svenska territorialgränsen och sträcker sig intill tolv sjömil från svenska kusten eller där utanför belägna yttersta skär, i visst fall anses som olovlig införsel till svenskt territorialvatten. Det av utredningen föreslagna stadgandet har givetvis inte den innebörden att sträckningen av berörda tolvmilzonen kan räknas med utgångspunkt från anläggning utanför territorialgränsen.

Det av utredningen föreslagna stadgandet angående tillämpning av svensk lagstiftning innebär bl. a., om undantag ej stadgas, att gällande författningar angående utländska örlogsfartygs och militära luftfartygs tillträde till svenskt territorium också kommer att bli tillämpliga med avseende å anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen. De viktigaste av dessa författningar är 1925 års kungörelse angående främmande örlogsfartygs och militära luftfartygs tillträde i fred till svenskt territorium (»tillträdeskungörelsen», SFS 1925: 427) och 1938 års kungörelse innefattande vissa neutralitetsbestämmelser (»neutralitetskungörelsen», SFS 1938: 187). I denna

fråga vill utredningen framhålla att Sverige med stöd av de suveräna rättigheter som enligt 1958 års konvention tillkommer landet såvitt avser utforskande av kontinentalsockeln och tillgodogörandet av dess naturtillgångar torde kunna göra anspråk på att främmande makts örlogsfartyg inte bereder sig tillträde till anläggning eller säkerhetszon och inte heller vid krig med annan främmande makt utnyttjar anläggning som operationsbas. Med hänsyn härtill anser utredningen att berörda författningar — som inte innehåller bestämmelser om militärt ingripande gentemot främmande makt vid överträdelse — ej behöver undantagas från den generella regelns tillämpningsområde.

Den förut omnämnda »IKFN» med tillhörande tillämpningsföreskrifter innehåller åtskilliga bestämmelser angående militärt ingripande mot örlogsfartyg och luftfartyg m. m. som utan tillstånd intränger på svenskt territorium. Om annat ej stadgas, medför den föreslagna regeln om tillämpning av svensk lag att dessa bestämmelser blir tillämpliga även beträffande anläggning och säkerhetszon. De suveräna rättigheter som enligt konventionen tillkommer Sverige måste visserligen innebära att Sverige är berättigat att med militärmakt skydda anläggningar och verksamhet som med svenskt medgivande inrättats respektive utövas på sockeln för undersökning eller utvinning av naturtillgångar. Å andra sidan torde den omständigheten att en anläggning inte utgör en del av strandstatens territorium i folkrättsligt hänseende bl. a. ha den betydelsen att denna stat ej kan anses göra sig skyldig till neutralitetsbrott, om den vid krig mellan främmande makter underlåter att med alla till buds stående medel söka avvärja ett angrepp som en av de främmande staterna företager mot anläggning eller zon.¹⁾ Även ur andra synpunkter kan frågan om militärt ingripande vid kränkning från främmande makts sida av ifrågavarande rättigheter komma att bedömas annorlunda än vid kränkning av svenskt territorium. Om det blir aktuellt att inrätta anläggning på den yttre kontinentalsockeln, torde det då få övervägas att genom ändring i »IKFN» från dess tillämpningsområde undantaga anläggning och säkerhetszon på nämnda del av sockeln eller att utfärda särskilda bestämmelser beträffande skyddet av anläggning och zon. Sådana bestämmelser kan också komma att behöva utfärdas för att skydda verksamhet som i överensstämmelse med den föreslagna lagen utövas på internationellt vatten utanför anläggning och zon.

De nu behandlade reglerna angående svensk lagstiftnings tillämpning på anläggning och inom säkerhetszon är avsedda att gälla vare sig dessa inrättats på grund av tillstånd enligt lagen eller av statlig myndighet utan att sådant tillstånd erfordrats.

Frågan om tillämpning av svensk lagstiftning inom andra delar av den

¹⁾ Jfr prop. 1964: 167 s. 3.

yttre kontinentalsockeln än anläggning och zon har i det föregående redan berörts i två speciella hänseenden, nämligen såvitt avser på sockeln utvunna produkter samt militärt skydd för verksamhet därstädes. I ämnet vill utredningen ytterligare anföra följande.

Den verksamhet på kontinentalsockeln som inte är förlagd till anläggning eller säkerhetszon kommer väsentligen att bestå i översiktliga flygmagnetiska, gravimetriska och seismiska mätningar. Överträdelse av bestämmelser som i samband med tillstånd meddelas för mätningarnas utförande m. m. avses bli straffbelagda enligt utredningens förslag till kontinentalsockellag. Härmed sammanhängande frågor om forum m. m. avser utredningen att behandla i anslutning till ansvarsbestämmelserna. Anledning att överväga föreskrifter om tillämpning av svensk lag på nu ifrågakvarande delar av sockeln annat än i de två hänseenden som förut berörts synes med hänsyn till arten av den där ifrågakommande verksamheten förekomma endast såvitt avser skadeståndsrättsliga regler.

Vållas i samband med verksamhet för undersökning eller utvinning av naturtillgångar på den yttre kontinentalsockeln skador på utomstående intressen, t. ex. genom sprängning eller vattenförorening genom olja, synes det rimligt att i varje fall svensk skadelidande skall kunna påfordra att skadeståndsfrågan bedömes efter svensk lag. Inom den internationella privaträtten brukar som tidigare nämnts (s. 97) anses att rättsordningen på den ort, där den skadegörande handlingen företogs, är avgörande för bedömandet av utomobligatoriska skadeståndsanspråk. Med hänsyn till den ifrågakvarande verksamhetens anknytning till Sverige och avsaknaden av konkurrerande rättsordning på platsen anser utredningen det knappast kunna betvivlas, att en svensk domstol i mål om skada av ifrågakvarande art i varje fall om svenska intressen vore inblandade skulle bedöma skadeståndsfrågan enligt svenska skadeståndsrättsliga regler.

Vad angår forumfrågan torde, om skadan uppkommit i anledning av brott mot tillståndsföreskrift som föranleder åtal, skadeståndstalan i vissa fall kunna jämlikt 22 kap. 1 § rättegångsbalken föras vid den domstol som behandlar åtalsfrågan. Frågan om forum i dylikt brottmål behandlar utredningen i det följande i samband med ansvarsbestämmelserna. Är fråga om skadeståndstalan utan samband med åtal, kan i tvistemål talan väckas vid skadevållarens allmänna tvistemålsforum enligt reglerna i 10 kap. 1 § rättegångsbalken, om han har hemvist i Sverige. Som framgått tidigare (jfr s. 67 f) förutsätter utredningen att tillståndshavare regelmässigt skall ha hemvist i Sverige. I det fall att skadevållaren är utländsk entreprenör eller annan utlänning som ej är representerad i Sverige samt skadeståndstalan ej föres i samband med åtal för brott mot tillståndsföreskrifter, är reglerna om det allmänna tvistemålsforum vanligen ej tillämpliga. Är fråga om större och mera varaktiga entreprenadarbeten som skall utföras av utländsk entreprenör, torde det emellertid ofta ur skilda synpunkter finnas anledning att

kräva att denne antingen skall ha filial i riket eller här ställa säkerhet för skador som kan vållas genom arbetena m. m. I så fall blir reglerna om det allmänna tvistemålsforum respektive forumregeln i 10 kap. 3 § rättegångsbalken tillämpliga vid skadeståndstalan mot entreprenören.

Med hänvisning till nu anförda omständigheter anser utredningen ej erforderligt att föreslå särskilda regler om tillämpning av svensk skadeståndsrätt beträffande skadegörande handlingar inom ifrågavarande delar av den yttre kontinentalsockeln.

Ansvarsbestämmelser m. m.

Den som olovligen utforskar kontinentalsockeln genom arbeten på eller ovanför sockeln eller tillgodogör sig på denna befintliga naturtillgångar kränker såväl det allmännas näringspolitiska intresse att reglera ordningen för dylika arbetens företagande som de privaträttsliga rättigheter som utredningen föreslår skola tillerkännas staten med avseende på sockeln. För att möjliggöra ett effektivt hävdande av statens anspråk på kontroll över kontinentalsockelns naturtillgångar är det enligt utredningens mening nödvändigt att dylika gärningar i princip är straffbelagda. Detta synes även böra gälla olovligt inrättande av anläggning för ifrågavarande ändamål. Straffet synes lämpligen kunna bestämmas till böter eller fängelse i högst sex månader.

13 §.

Överträdelse av tillståndsföreskrifter torde såsom utredningen tidigare framhållit (s. 86) böra föranleda ansvar i fråga om föreskrifter som väsentligen kan anses påkallade från allmän synpunkt, dock med undantag för föreskrifter avseende fullgörande av viss minimiprestation. Med hänsyn till det sagda är det angeläget att man i tillståndsbeslutet håller isär föreskrifter av nu ifrågavarande typ och icke straffsanktionerade villkor rörande statligt deltagande i företaget, royalté, m. m.

Straff synes också böra ådömas den som underlåter att efterkomma vad tillsynsmyndigheten fordrar eller föreskriver eller som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift till myndigheten. Straffsatsen torde även för nu ifrågavarande fall böra bestämmas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Överträdelse av förbudet att insegla i säkerhetszon eller av särskilt meddelade föreskrifter till skydd för dylik zon synes böra föranleda böter.

I händelse tillståndshavare som brutit mot straffsanktionerade tillståndsföreskrifter visar tredska torde möjligheten att tillgripa straff inte alltid vara tillfyllest för att trygga efterlevnaden av dessa. För sådant fall bör enligt utredningens mening finnas möjlighet att ge vitesföreläggande. Vitesföreläggande bör också kunna ges om tillståndshavare vägrar att efterkomma vad tillsynsmyndigheten med stöd av lagen fordrar och vid vägran att låta sakkunnig följa arbetet och taga del av resultaten. Bestämmelser

12 §.

av liknande innehåll finnes i uranlagen och atomenergilagen. Utsättandet av vitespåföljd torde få ankomma på tillsynsmyndigheten. Med hänsyn till att straff- och vitessanktionerna åtminstone delvis kommer att avse underlåtenhet icke under samma tid utan under olika tidsperioder, torde den kumulering av straff- och vitessanktioner som förslaget innebär inte behöva ge anledning till betänkligheter.

Bedrives gruvarbete på sådant sätt, att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom därigenom uppstår, har bergmästaren enligt bestämmelser i 71 § gruvlagen, 37 § stenkolslagen och 50 § uranlagen befogenhet att förbjuda gruvarbetets fortsatta bedrivande och om erforderligt anlita polismyndighetens biträde för verkställande av beslutet. Även vid arbete på kontinentalsockeln kan fall tänkas, där ett omedelbart handlande är av nöden. Utredningen förslår därför att tillsynsmyndigheten, om underlåtenhet att efterkomma viss föreskrift eller anfordran medför uppenbar fara för allmänna intressen, skall äga förbjuda arbetets fortsatta bedrivande och låta genom polismyndighetens försorg vidtaga rättelse på tillståndshavarens bekostnad.

Beträffande frågan om behovet av särskilda bestämmelser om handräckning för inställande av undersöknings- eller utvinningsarbeten som eventuellt företages på kontinentalsockeln utan vederbörligt tillstånd må anföras följande. Ett fortsättande efter ingripande i samband med förundersökning av olovligen igångsatta företag intill dess straff hunnit ådömas torde i regel ej medföra allvarliga skador ur allmän synpunkt. Sedan någon dömts till ansvar torde — åtminstone då det gäller person med hemvist i Sverige — kunna förutsättas att straffhotet vid fortsatt gärning i allmänhet är tillräckligt för att avhålla vederbörande från vidare brottslighet. Vad angår det osannolika fallet att en anläggning för undersökning eller utvinning inrättats utan tillstånd torde staten — åtminstone sedan anläggningen övergivits — såsom innehavare av rätten att undersöka och utnyttja naturtillgångar på sockeln vara berättigad att avlägsna densamma. Har anläggning inrättats eller t. ex. grustäkt påbörjats på allmänt vattenområde, torde vidare handräckning kunna begäras jämlikt 191 § utsökningslagen eller, därest arbetet rätteligen krävt tillstånd enligt vattenlagen, jämlikt 13 kap. 8 § sistnämnda lag. Om olovlig prospektering från fartyg eller flygplan eller olovligt inrättande av anläggning innebär kränkning av svenskt territorium eller av Sveriges rättigheter enligt kontinentalsockelkonventionen kan Kungl. Maj:t besluta om militära åtgärder för att hindra prospekteringen eller avlägsna anläggningen. Vid nu anförda förhållanden anser utredningen ej erforderligt att föreslå särskilda bestämmelser om handräckning för ifrågavarande fall.

- 14 §. Befattningshavare som utövar tillsyn över kontinentalsockellagens efterlevnad eller eljest har att taga befattning med ärende som avses i lagen kan härunder komma att få kännedom om arbets- eller affärsförhållanden som

tillståndshavare önskar hålla hemliga. Som exempel må nämnas undersökningsteknik eller försäljningsavtal rörande produktionen. Med hänsyn härtill torde bestämmelser om tystnadsplikt för sådana befattningshavare m. m. böra intagas i lagen. Bestämmelserna synes lämpligen kunna utformas efter mönster av liknande regler i atomenergilagen (11 §).

I detta sammanhang må framhållas att bestämmelserna i 21 och 34 §§ lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar torde kunna bli tillämpliga beträffande vissa i tillståndsärende upprättade handlingar.

Den som begått brott mot föreskrifter i kontinentalsockellagen bör givetvis kunna dömas vid svensk domstol även om gärningen begåtts utom riket annorstädes än på svenskt fartyg eller luftfartyg eller ombord på anläggning eller inom säkerhetszon. I stor utsträckning följer detta redan av reglerna i 2 kap. brottsbalken om tillämpligheten av svensk lag. Om endast dessa regler tillämpades skulle dock vissa fall komma att ligga utanför den svenska kompetensen, t. ex. sådant av utlänning begånget brott mot tillståndsföreskrift vilket ej kan anses förövat mot Sverige. Utredningen föreslår därför att i kontinentalsockellagen intages en regel av innehåll att den som utom riket begår brott enligt lagens ansvarsbestämmelser skall dömas vid svensk domstol.

Den föreslagna bestämmelsen om ansvar för den som utan tillstånd företager arbeten på kontinentalsockeln kommer i stor utsträckning att rikta sig mot handlingar som hittills kunnat företagas fritt. Ehuru de folkrättsliga principerna om havets och luftrumets frihet inte torde hindra ingripande mot exempelvis olovlig prospektering från fartyg på den yttre kontinentalsockeln, kan uppkomsten av svårbedömda gränsfall inte uteslutas. I händelse att främmande fartyg eller flygplan tillfälligt utför undersökningar som rätteligen skulle kräva tillstånd, kan det bl. a. med hänsyn till svårigheterna för svenska myndigheter att utkräva ansvar av den eller de skyldiga visa sig ändamålsenligare med diplomatiska föreställningar hos vederbörande stat. I andra fall kan behovet att beivra viss förseelse från allmän synpunkt framstå som obetydligt. Med beaktande av det anförda föreslår utredningen att åtal för nu ifrågavarande brott inte skall få väckas utan att förordnande därom meddelats av Kungl. Maj:t eller den Kungl. Maj:t bemyndigat därtill.

Enligt utredningens mening bör dylikt förordnande krävas även för åtal i anledning av överträdelse av tillståndsföreskrifter.

För anställande av allmänt åtal i anledning av brott mot tystnadsplikt synes böra krävas angivelse av målsägande.

Erforderlig anvisning om *forum* i mål om brott varom nu är fråga torde ges genom reglerna i 19 kap. rättegångsbalken om laga domstol i brottmål. Enligt 2 § i detta kapitel gäller att åtal för brott, som förövats på ort utom riket eller på utländskt fartyg eller luftfartyg under resa inom eller utom

riket, skall, om ej Kungl. Maj:t för visst fall förordnar annat, upptagas av den rätt, där den misstänkte skall svara i tvistemål i allmänhet, eller av rätten i den ort, där han gripits eller eljest uppehåller sig.

De suveräna rättigheter som enligt kontinentalsockelkonventionen tillkommer Sverige måste uppenbarligen inbegripa befogenhet att på den yttre kontinentalsockeln företaga sådana polisiära ingripanden som erfordras för att utreda eventuella brott mot den svenska kontinentalsockellagstiftningen. Verkställandet av förundersökning vid misstanke om brott mot nämnda lagstiftning bör ankomma på polis- och åklagarmyndigheterna. Utredningen förutsätter att polismyndigheterna vid behov kan erhålla biträde av tullverkets gränsbevakning för erforderliga sjötransporter. För beivrandet av brott varom nu är fråga bör kunna anlitas de särskilda tvångsmedlen i 24—28 kap. rättegångsbalken. I den mån bestämmelser erfordras om fördelning av ifrågavarande uppgifter såvitt avser yttre kontinentalsockeln på olika polis- och åklagardistrikt, torde sådana få utfärdas på administrativ väg.

Utredning om brott mot förbudet att utan tillstånd företaga undersökning eller utvinning på kontinentalsockeln kan som förut framhållits komma att ställa vederbörande myndigheter inför svåra ställningstaganden. Åklagaruppgiften i dylika ärenden får enligt utredningens mening i allmänhet anses så krävande att den jämlikt bestämmelserna i åklagarinstruktionen den 29 oktober 1964 (nr 739) normalt bör fullgöras av statsåklagare. Får distriktåklagare omhand ärende varom nu är fråga, bör han sålunda enligt 39 § åklagarinstruktionen skyndsamt underställa länsåklagarmyndigheten frågan vem som skall handlägga målet.

I den mån polismyndighet behöver stöd av militärmakt för att fullgöra sina uppgifter i samband med utredning om brott av nu ifrågavarande slag, kan beslut om militärt ingripande meddelas av Kungl. Maj:t.

- 16 §. Klagan över bergmästares beslut i fråga om konkurrens mellan tillstånd och inmutningsrätt synes i analogi med vad som gäller enligt gruvlagstiftningen böra föras hos kommerskollegium. Över annat beslut av myndighet enligt kontinentalsockellagen torde klagan få föras hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Beslut av tillsynsmyndighet bör gå i verkställighet omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

Tillämpningsföreskrifter m. m.

- 17 §. I utredningens lagförslag upptages i 17 § bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda tillämpningsföreskrifter.

Därest statsmakterna skulle bestämma sig för att anförtro sökandet efter och exploateringen av olje- eller naturgasförekomster på den svenska kontinentalsockeln åt ett enda — statligt eller enskilt — företag, synes det naturligt att i tillståndsbeslutet upptaga samtliga de föreskrifter och villkor för företaget som erfordras utöver lagens bestämmelser. I detta fall finnes knappast något behov att i tillämpningskungörelse föreskriva

detaljerade regler rörande ansökningsförfarandet eller allmänna bestämmelser beträffande sättet för verksamhetens bedrivande, rapportskyldighet m. m. Utredningen anser sig emellertid ha anledning att såsom en möjlig utveckling räkna med att det kan bli aktuellt att meddela flera tillstånd av nu ifrågavarande slag. I sådant fall torde ett praktiskt behov finnas av vissa administrativa föreskrifter i ovan berörda hänseenden. I administrativ ordning bör också såsom antytts i det föregående (s. 78 f, 81 f, 91 ff) meddelas bestämmelser angående undantag från tillståndstvånget för svensk vetenskaplig institution och för fiske efter sedentära arter utanför territorialgränsen, angående tillstånd till sand-, grus- och stentäkt, om tillsynsmyndighet samt om tullverkets åligganden i fråga om övervakningen av efterlevnaden av kontinentalsockellagen m. m. Utredningen har utarbetat ett utkast till tillämpningskungörelse, som bygger på antydda förutsättning angående tillståndsgivning avseende olja eller naturgas. Utgångspunkten har varit att tillstånden t. v. bör i väsentliga avseenden utformas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Behandlingen av en ansökan om tillstånd att för utvinnande av olja eller naturgas undersöka viss del av kontinentalsockeln eller bearbeta naturtillgångar därstädes bör enligt utredningens uppfattning kunna förlöpa ungefär på följande sätt. Om inte ansökningen finnes böra avslås omedelbart, t. ex. därför att den avser verksamhet som staten ämnar förbehålla statligt ämbetsverk eller bolag, ges sökanden om så erfordras tillfälle att precisera eller komplettera ansökningen. Denna remitteras därefter till kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, sjöfartsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens vatteninspektion, luftfartsstyrelsen, vederbörande militära myndigheter och andra myndigheter, vilkas verksamhetsområde beröres av ansökningen, med anmodan att avge yttrande över denna och föreslå de jämkningar och föreskrifter som finnes påkallade utifrån de synpunkter vederbörande myndighet har att bevaka. Berör ansökningen svenskt territorium, bör yttrande även inhämtas från vederbörande bergmästare och berörda kommuner. Med ledning av inkomna yttranden upprättas därefter inom handelsdepartementet ett preliminärt förslag till tillstånd, som får ligga till grund för förhandlingar i ärendet mellan representanter för departementet samt sökanden. Vid dessa förhandlingar dryftas även de ekonomiska villkoren för upplåtelsen. Sedan enighet uppnåtts beträffande upplåtelsens huvudsakliga innehåll, meddelar regeringen sitt beslut i ärendet.

Skulle det i framtiden bli fråga om meddelande av ett stort antal tillstånd av enhetligt innehåll och behov med hänsyn därtill uppkomma av detaljerade regler rörande skilda tillståndstyper, förutsätter utredningen såsom tidigare antytts att sådana regler då inarbetas i tillämpningskungörelsen. I dylikt fall kan måhända på grundval av erfarenheterna från lagens tillämpning även finnas skäl att överväga att till särskild nämnd

eller myndighet delegera beredningen av tillståndsärenden rörande olja och naturgas och eventuellt även av tillståndsgivning avseende exempelvis översiktliga mätningar på kontinentalsockeln.

Om ansökan om tillstånd till sand-, grus- eller stentäkt berör allmänt vattenområde, vilken ansökan enligt vad utredningen föreslagit skall avgöras av kommerskollegium, torde kommerskollegium böra höra, förutom nyss nämnda myndigheter, även kammarkollegiet. Avses tillståndet skola innefatta förbehåll om vattendomstolens godkännande av företaget synes det å andra sidan ej nödvändigt att kommerskollegium remitterar ärendet till sådana myndigheter från vilka utlåtande får antagas komma att inhämtas i vattenmålet.

Avgifter för tillstånd m. m. torde lämpligen redovisas på samma sätt som inkomster av statens gruvegendom.

Övergångsbestämmelser

Genomföres utredningens lagförslag, kommer koncession eller tillstånd enligt stenkols- och uranlagstiftningen i framtiden inte att kunna beviljas på allmänt vattenområde i havet. Vid tillämpningen av den nya lagen måste emellertid tagas hänsyn till sådana enligt äldre lag meddelade, vid nya lagens ikraftträdande bestående koncessioner eller tillstånd som berör dylikt vattenområde. I vad avser fyndigheter som omfattas av stenkols- och uranlagarna torde för närvarande endast finnas en gällande koncession som berör allmänt vattenområde i havet, nämligen en jämlikt det numera upphävda 9 kap. i stenkolslagen meddelad koncession avseende undersökning av uranfyndigheter inom ett område i Västervikstrakten. Utredningen anser att den konkurrenssituation som kan uppkomma om det skulle bli aktuellt att meddela tillstånd enligt kontinentalsockellagen beträffande område, som omfattas av koncession enligt stenkolslagen eller uranlagen eller av undersökningstillstånd enligt sistnämnda lag, lämpligen kan lösas efter samma grunder som i det föregående föreslagits skola tillämpas vid beviljande av tillstånd enligt kontinentalsockellagen inom område som är inmutat enligt gruvlagen (se s. 91). Föreskrift härom torde böra intagas i övergångsbestämmelser till lagen. Dessa bestämmelser synes också böra innehålla att upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde som skett före lagens ikraftträdande skall gälla utan hinder av nya lagen.

Ändringar i gruvlagen m. m.

Utredningen har i det föregående motiverat de föreslagna ändringarna i gruvlagen (s. 89 f), stenkolslagen (s. 73 och 75) och uranlagen (s. 73).

VI. Sammanfattning

Med kontinentalsockeln avses den långsamt sluttande del av havsbotten som är belägen mellan stranden och början av den branta sluttningen ned mot de stora havsdjupen. Enligt en i Genève den 29 april 1958 dagtecknad konvention om kontinentalsockeln utövar strandstaten suveräna rättigheter över den utanför territorialgränsen liggande sockeln, såvitt gäller dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Jämlikt konventionens regler sträcker sig den svenska delen av sockeln i princip ut till mittlinjen i förhållande till angränsande eller mitt emot liggande stater.

Anslutning från svensk sida till konventionen bör följas av en intern reglering av villkoren för eftersökande och utvinning av naturtillgångar inom den del av sockeln som enligt konventionen tillkommer Sverige. Utredningen har i uppdrag att föreslå regler i detta ämne. Därvid skall även beaktas om behov finnes av särskild reglering för områden innanför territorialgränsen.

I betänkandet framlägges förslag till en lag om kontinentalsockeln. Den föreslagna lagen reglerar eftersökande och utvinning av naturtillgångar på havsbotten såväl innanför territorialgränsen i allmänt vattenområde som inom det område vilket enligt konventionen tillkommer Sverige. Samtidigt föreslås att stenkolslagens och uranlagens regler ej skall gälla inom allmänt vattenområde i havet.

Den nya lagen föreslås, i överensstämmelse med den terminologi som användes i konventionen, omfatta mineraliska och andra icke levande tillgångar på havsbotten och i dennas underlag samt sådana levande organismer vilka, på det stadium, där de kan bli föremål för fångst, är antingen orörliga på havsbotten eller därunder eller oförmögna till rörelse annat än i ständig fysisk beröring med havsbotten eller dennas underlag. Beträffande svenskt sjöterritorium göres dock undantag för sådan undersökning och bearbetning av inmutningsbara mineral som avses i gruvlagen samt för fångst av organismer som omfattas av svensk lagstiftning angående fiske.

Rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar föreslås tillkomma staten. Häri överensstämmer förslaget med kontinentalsockellagstiftningen i närliggande länder.

Intresset för kontinentalsockelns naturtillgångar är för närvarande koncentrerat till olja och naturgas. Letning efter dylika fyndigheter inledes

med geofysiska mätningar från flygplan och fartyg för att utröna de geologiska förutsättningarna. Visshet huruvida olja eller naturgas förekommer kan dock vinnas först genom djupborrningar. Dessa utföres från fasta eller flytande anläggningar och är synnerligen kostnadskrävande.

Påträffas olja eller naturgas på sockeln skulle detta kunna få stor betydelse för den svenska samhällsekonomin. Med hänsyn härtill är det angeläget att såväl undersökningsarbeten som exploatering bedrivs på ett rationellt och ett med hänsyn till landets intressen lämpligt sätt.

För närvarande är det ovisst i vilken omfattning staten kommer att själv engagera sig i dylik verksamhet. Utredningen anser sig emellertid böra utgå från att staten kommer att i viss utsträckning åt enskilda intressenter upplåta rättigheter att eftersöka och utvinna naturtillgångar på sockeln. I lagförslaget stadgas därför att Kungl. Maj:t skall äga meddela tillstånd för annan att genom geofysiska mätningar, borrning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln samt att utvinna dess naturtillgångar. Med tanke på sand-, grus- och stentäkt m. m. föreslås att befogenheten i fråga skall kunna delegeras till myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Tillstånd att söka efter eller utvinna olja eller naturgas bör enligt utredningens mening endast lämnas sökande som besitter erforderliga ekonomiska och tekniska resurser och är beredd att göra en grundlig, väl planerad arbetsinsats. Även utländska företag skall kunna beviljas tillstånd. Härigenom kan man få möjlighet att utnyttja de ledande utländska oljebolagens stora resurser och erfarenheter beträffande eftersökande och utvinning av ifrågavarande naturfyndigheter. En förutsättning härför bör dock vara att verksamheten skall bedrivas genom svenskt dotterbolag eller här i riket etablerad filial med självständig förvaltning.

Tillstånd skall enligt lagförslaget avse bestämt område och meddelas för viss tid. Vid tillstånd skall kunna fogas de föreskrifter som finnes påkallade ur allmän synpunkt, såsom angående företagets ledning, för arbetena erforderliga anläggningar på sockeln, upprättande av karta över arbetena, provtagning, rapportering rörande verksamheten, användningen av produktionen samt åtgärder till bevarande av fyndighet eller borrhål, förebyggande av vattenförorening eller skydd för sjöfarten, fisket och andra allmänna eller enskilda intressen. I samband med tillstånd skall också kunna föreskrivas att tillståndshavaren skall fullgöra vissa minimiprestationer i fråga om undersökning eller utvinning. Enligt den föreslagna lagen skall vidare med tillstånd kunna förbindas villkor om statligt deltagande i företaget samt skyldighet att erlägga royalty och andra avgifter för tillståndet till staten. Tillstånd skall kunna återkallas, om föreskrifter eller villkor åsidosättes eller eljest synnerliga skäl är därtill. Tillstånd bör inte få överlätas utan medgivande av Kungl. Maj:t eller den myndighet som meddelat tillståndet.

Inom den i lagen angivna ramen avses den närmare preciseringen av

de rättigheter och skyldigheter som skall vara förenade med tillstånd skola ske genom föreskrifter i samband med tillståndets meddelande samt genom tillämpningsföreskrifter till lagen. Utredningen har icke ansett det för närvarande vara påkallat att, såsom skett i Storbritannien och Norge, medelst generella föreskrifter binda tillståndsgivningen vid bestämda tillståndstyper och en blockindelning av sockelområdet. Utformningen av tillstånd förutsättes till stor del komma att bero på resultatet av förhandlingar mellan statens representanter och intresserade företag. Genom den föreslagna ordningen kan villkoren för prospektering och exploatering i stor utsträckning anpassas alltefter förhandenvarande omständigheter samt en från fall till fall lämplig avvägning ske mellan samhällsekonomiska och företagsekonomiska intressen. Inbegriper ett undersökningstillstånd borrhningar på havsbotten, bör tillståndshavaren kunna räkna med att också få utvinningstillstånd beträffande fyndighet som upptäckts vid undersökningen.

Skulle det i framtiden bli fråga om meddelande av ett stort antal undersöknings- eller utvinningstillstånd av enhetligt innehåll, kan då med stöd av den föreslagna lagen i administrativ ordning utfärdas föreskrifter med detaljerade villkor för skilda typer av tillstånd m. m.

Tillståndsgivningen beträffande sand-, grus- och stentäkt på kontinentalsockeln skall enligt utredningens förslag delegeras till kommerskollegium.

Svensk vetenskaplig institution föreslås få företa undersökningar av havsbotten utan tillstånd. Anmälan skall dock i förväg göras hos kommerskollegium. För undersökning eller utvinning som företas av ämbetsverk skall enligt förslaget inte heller krävas tillstånd enligt kontinentalsockelagen.

Omkring anläggning som inrättas på sockeln för undersökning eller utvinning av naturtillgångar skall kunna upprättas en säkerhetszon, vars yttergränser får sträcka sig högst 500 meter från anläggningen. Fartyg får inte utan tillstånd insegla i säkerhetszon.

Beträffande anläggning utanför territorialgränsen och förhållanden på anläggningen samt inom säkerhetszon däromkring föreslås i princip svensk lag skola tillämpas såsom om anläggningen och zonen varit belägna inom närmaste del av svenskt sjöterritorium. Härigenom blir svensk lagstiftning angående exempelvis allmän ordning och säkerhet, arbetarskydd, socialförsäkring, beskattning och tull tillämplig. Administrativt kommer en dylik anläggning att hänföras till närmaste kommun eller annat förvaltningsområde.

Tillsyn över att föreskrifter och villkor för tillstånd efterlevs skall enligt lagförslaget utövas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Utredningen föreslår att kommerskollegium utses till tillsynsmyndighet.

Tillsynsmyndigheten skall ha tillträde till anläggning eller fartyg, varpå verksamhet som omfattas av tillståndet bedrivs, och rätt att av tillståndshavaren infordra de upplysningar och handlingar som erfordras för till-

synens utövande. Eftersätter tillståndshavare sina skyldigheter skall myndigheten kunna vid vite ålägga vederbörande att företa rättelse eller, i vissa fall, förbjuda arbetets fortsättande. — Sveriges geologiska undersökning skall på begäran beredas tillfälle att följa arbetet och taga del av de geologiska resultaten av detsamma.

Lagförslaget innehåller vidare bestämmelser om ansvar för den som bedriver undersöknings- eller utvinningsarbete på kontinentalsockeln utan tillstånd eller i strid mot givet tillstånd samt om besvär över tillsynsmyndighetens beslut, m. m.

I anslutning till lagstiftningen för kontinentalsockeln föreslås en ändring i stenkolslagen i avbidan på den översyn av gruvlagstiftningen som för närvarande pågår inom gruvrättsutredningen. Ändringen innebär att koncession för bearbetning av olje- eller gasfyndighet på land eller enskilt vatten skall kunna begränsas till viss tid samt förbindas med skyldighet för koncessionsinnehavaren att erlægga royalty till staten. En mindre ändring föreslås även i gruvlagen.

Utredningen har utarbetat ett utkast till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till lagen.

Summary in English

By »continental shelf» is meant the gradually sloping part of the seabed that lies between the shore and the beginning of the steep slope towards the ocean depths. According to a Convention signed in Geneva on April 29, 1958, relating to the continental shelf, the coastal State exercises sovereign rights over the shelf lying outside the territorial sea as far as the exploration of the shelf and the exploitation of its natural resources are concerned. Applying the provisions of the Convention, the Swedish part of the shelf extends in principle to the median line in relation to adjoining States or those whose coasts are opposite Sweden's.

Accession to the Convention on Sweden's part should be followed up by an internal adjustment of the conditions governing the exploration and exploitation of natural resources within that portion of the shelf which under the Convention belongs to Sweden. The Committee of Inquiry set up for the purpose has been instructed to propose rules on the subject. To this end the question is also to be considered whether there is any need for specific regulations relating to the sea areas within the territorial limits.

In the Committee's report a draft law respecting the continental shelf is presented. The proposed legislation regulates the exploration and exploitation of natural resources on and under the seabed both within the territorial limits and in the sea area covering the continental shelf as defined in the Convention. At the same time, it is proposed that the provisions of the existing Acts governing carboniferous and uranium deposits shall not apply within the sea area.

It is proposed that the new law, conforming to the terminology used in the Convention, shall cover mineral and other non-living resources of the seabed and its subsoil together with such living organisms as, at the harvestable stage, are either immobile on or under the seabed or are unable to move except in constant physical contact with the seabed or its subsoil. Concerning the Swedish territorial sea, however, exceptions are made in regard to such exploration and exploitation of minerals covered by a mining concession as are referred to in the Mining Act and in regard to the harvesting of organisms covered by the Swedish fisheries legislation.

It is proposed that the right to explore the continental shelf and to exploit its natural resources should accrue to the State. In this respect the draft law agrees with the continental-shelf legislation in neighbouring countries.

The interest in the natural resources of the continental shelf is at present

concentrated on oil and natural gas. The search for such deposits is initiated by making geophysical measurements from aircraft and ships with a view to ascertaining the geological potentialities. However, certainty as to the existence of oil or natural gas can only be gained through deep drilling. This is carried out from fixed or floating installations and is extremely expensive.

Should oil or natural gas be found on the shelf, this might prove of considerable importance for the Swedish economy. In view of this fact it is highly desirable that the work both of exploration and of exploitation should be carried out on rational lines and in a manner conducive to the country's interests.

It is uncertain at present to what extent the State itself will engage in such operations. However, the Committee considers that it is to be assumed that the State will to some extent grant to private interests concessions for exploring the continental shelf and for exploiting the natural resources found there. In the draft law, therefore, it is laid down that the Government shall have the right to grant individuals and corporations permission to explore the continental shelf by means of geophysical surveying, drilling, or in some other way and to exploit its natural resources. In view of the possible utilization of deposits of sand, gravel and stones, etc., it is suggested that it shall be made possible to delegate the powers in question to such authority as the Government may decide.

In the view of the Committee, permission to search for or extract oil or natural gas should only be granted to an applicant who possesses the necessary economic and technical resources and is prepared to make a thorough, well-planned effort. It should also be made possible to grant such permission to foreign companies. Thereby, Sweden would be given the opportunity of taking advantage of the great resources of the leading international oil companies and of their wide experience of exploring and exploiting the natural resources in question. One stipulation for granting permits to foreign companies should, however, be that the work shall be carried out through the medium of a Swedish subsidiary or a branch established in Sweden and having an independent administration.

According to the draft law, a concession is to be confined to a definite area and is to be granted for a fixed period. In the event of a concession being granted, it should be made possible to supplement it with such stipulations as may be called for from a public point of view, such as regarding the management of the company, the installations on the shelf necessary for the operations, drawing up charts of the installations, the taking of samples, issuing reports on the work's progress, the utilization of the yield obtained, and measures for safeguarding any found deposit or drill-hole, the prevention of water pollution or ensuring protection for shipping, fishing and other public or private interests. Moreover, in conjunction

with the granting of a concession it should be made possible to lay down that the holder of the permit shall undertake to perform certain minimum amounts of work in regard to exploration or exploitation. Further, according to the draft law the granting of a concession may entail binding conditions relating to State participation in the undertaking as well as a liability to pay to the State a royalty and other dues for the concession. The concession may be withdrawn if provisions or conditions are infringed, and also where other specific considerations render such a step desirable. A concession may not be transferred without the consent of the Government or of the authority that has granted the concession.

Within the scope indicated in the draft law it is intended that the more explicit definition of the rights and liabilities entailed in the granting of concessions shall be given in directives issued in conjunction therewith and through regulations implementing the Act. The Committee has not considered it called for at present, as has been done in the United Kingdom and Norway, to confine by means of general regulations the granting of concessions to definite types of permits and to a reference grid on the map of the continental-shelf area. It is presumed that the wording of the concessions will largely depend on the result of negotiations between representatives of the Government (the Ministry of Commerce) and the interested parties. Thanks to the procedure recommended, the conditions governing prospecting and exploitation can largely be adapted to the existing circumstances and a suitable adjustment can be made between national and private economic interests in each specific case. If a permit to carry on exploration covers drilling on the seabed the concessionaire should also be able to count upon receiving a concession to exploit any deposit found in the course of the exploration.

Should the question arise in the future of granting a large number of concessions of a uniform content for the purpose of exploration or exploitation, it will be possible on the basis of the proposed Act to issue by administrative means regulations containing detailed conditions for different types of concessions, etc.

According to the proposals of the Committee, the power to grant a concession in regard to the utilization of deposits of sand, gravel and stones on the continental shelf would be delegated to the Board of Commerce.

It should be made possible to establish, around installations erected on the shelf for the exploration or exploitation of natural resources, a safety zone, the outer limits of which may not extend beyond 500 metres from the installation. Ships would not be allowed to enter the safety zone without permission.

In regard to an installation set up outside the territorial limits and the circumstances prevailing at the installation as well as within the safety zone surrounding it, the Committee recommends that in principle Swedish law

shall be applied as if the installation and the zone had been situated within the nearest part of the Swedish territorial sea. In consequence, Swedish legislation governing, for instance, public order and safety, industrial safety, social insurance, taxation and customs matters would be applicable. Administratively, such an installation will come under the nearest local authority or other administrative district.

According to the draft law, supervision to ensure that regulations and terms governing concessions are duly observed would be exercised by such authority as the Government may appoint. The Committee recommends that the Board of Commerce be appointed the supervising authority.

The supervising authority would have access to any installation or vessel on which the activities covered by the concession are being carried out, and would be entitled to require from the concessionaire such information and documents as may be necessary for the exercise of supervision. Should the concessionaire fail to discharge his obligations, the authority may order the party concerned, under penalty of a fine, to effect rectification or, in certain cases, may prohibit the continuance of the operations. — Upon request, the Geological Survey of Sweden should be afforded an opportunity to follow the operations and to be informed about the geological results thereof.

Further, the draft law contains provisions laying responsibility on any person who carries out exploration or exploitation activities on the continental shelf without a permit or in contravention of any concession granted, and also provisions regarding appeals against the supervising authority's decisions, etc.

In connection with the legislation on the continental shelf an amendment to the Coal Mining Act is proposed pending the report on the revision of mining legislation at present being undertaken by the Committee on Mining Legislation. The amendment would make it possible to limit a concession for working an oil or a gas deposit on land or private water to a certain period and to link it with an obligation on the concessionaire's part to pay a royalty to the State.

The Committee has prepared a draft decree containing regulations governing the application of the proposed Act.

Convention on
the Continental Shelf

The text applies to this Convention
Have agreed as follows:

Article 1

For the purpose of these articles the term "continental shelf" is used as referring to the seabed and subsoil of the submarine areas adjacent to the coast but outside the limit of the territorial sea, to a depth of 200 metres or beyond that limit, where the depth of the superjacent waters admits of the exploitation of the natural resources of the said area; (b) to the seabed and subsoil of similar submarine areas adjacent to the coast of islands.

Article 2

1. The coastal State exercises over the continental shelf sovereign rights for the purpose of exploring it and exploiting its natural resources.

2. The rights referred to in paragraph 1 of this article are exclusive in the sense that if the coastal State does not explore the continental shelf or exploit its natural resources, no one may undertake these activities, or make claim to the continental shelf without the express consent of the coastal State.

3. The rights of the coastal State over the continental shelf do not depend on occupation, effective or not, or on any express proclamation.

4. The natural resources referred to in these articles consist of the mineral and other non-living resources.

Convention sur
le Plateau Continental

Les Etats parties à la présente Convention
Sont convenus des dispositions suivantes:

Article 1

Pour le but des présentes articles, l'expression "plateau continental" est utilisée pour désigner : a) le lit de la mer et le sous-sol des régions sous-marines adjacentes aux côtes, dans une limite qui dépasse de la mer territoriale jusqu'à une profondeur de 200 mètres ou au-delà de celle limite, lorsque la profondeur des eaux permet dans des conditions naturelles l'exploitation des ressources naturelles desdites régions ; b) le lit de la mer et le sous-sol des régions sous-marines analogues qui sont adjacentes aux côtes des îles.

Article 2

1. L'Etat riverain exerce des droits souverains sur le plateau continental aux fins de l'exploration de ses ressources naturelles.

2. Les droits visés au paragraphe 1 du présent article sont exclusifs en ce sens que si l'Etat riverain n'exploite pas ses ressources naturelles, nul ne peut entreprendre de telles activités ni revendiquer de droits sur le plateau continental sans le consentement exprès de l'Etat riverain.

3. Les droits de l'Etat riverain sur le plateau continental sont indépendants de l'occupation effective ou non, ou de toute proclamation expresse.

4. Les ressources naturelles visées dans les présentes articles comprennent les ressources minérales et au-

BILAGA

Convention on the Continental Shelf

The States Parties to this Convention

Have agreed as follows:

Article 1

For the purpose of these articles, the term »continental shelf» is used as referring (a) to the seabed and subsoil of the submarine areas adjacent to the coast but outside the area of the territorial sea, to a depth of 200 metres or, beyond that limit, to where the depth of the superjacent waters admits of the exploitation of the natural resources of the said areas; (b) to the seabed and subsoil of similar submarine areas adjacent to the coasts of islands.

Article 2

1. The coastal State exercises over the continental shelf sovereign rights for the purpose of exploring it and exploiting its natural resources.

2. The rights referred to in paragraph 1 of this article are exclusive in the sense that if the coastal State does not explore the continental shelf or exploit its natural resources, no one may undertake these activities, or make a claim to the continental shelf, without the express consent of the coastal State.

3. The rights of the coastal State over the continental shelf do not depend on occupation, effective or notional, or on any express proclamation.

4. The natural resources referred to in these articles consist of the mineral and other non-living resour-

Convention sur le Plateau Continental

Les Etats parties à la présente Convention

Sont convenus des dispositions suivantes:

Article 1

Aux fins des présents articles, l'expression »plateau continental» est utilisée pour désigner : a) le lit de la mer et le sous-sol des régions sous-marines adjacentes aux côtes, mais situées en dehors de la mer territoriale, jusqu'à une profondeur de 200 mètres ou, au-delà de cette limite, jusqu'au point où la profondeur des eaux surjacentes permet l'exploitation des ressources naturelles desdites régions ; b) le lit de la mer et le sous-sol des régions sous-marines analogues qui sont adjacentes aux côtes des îles.

Article 2

1. L'Etat riverain exerce des droits souverains sur le plateau continental aux fins de l'exploration de celui-ci et de l'exploitation de ses ressources naturelles.

2. Les droits visés au paragraphe 1 du présent article sont exclusifs en ce sens que, si l'Etat riverain n'explore pas le plateau continental ou n'exploite pas ses ressources naturelles, nul ne peut entreprendre de telles activités ni revendiquer de droits sur le plateau continental sans le consentement exprès de l'Etat riverain.

3. Les droits de l'Etat riverain sur le plateau continental sont indépendants de l'occupation effective ou fictive aussi bien que de toute proclamation expresse.

4. Les ressources naturelles visées dans les présents articles comprennent les ressources minérales et au-

(Översättning)

Konvention om kontinentalsockeln

De stater som biträda denna konvention

Ha överenskommit som följer:

Artikel 1

I förevarande artiklar förstås med uttrycket kontinentalsockeln a) havsbotten och dennas underlag i de områden under vatten, vilka gränsa till kusterna men äro belägna utanför territorialvattnet intill ett djup av 200 meter, eller, därutanför, belägna på sådant vattendjup, som medgiver tillgodogörande av naturtillgångar i sagda områden; b) havsbotten och dennas underlag i de områden under vatten, vilka på motsvarande sätt gränsa till öar.

Artikel 2

1. Strandstaten utövar suveräna rättigheter över kontinentalsockeln för dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar.

2. De i stycket 1 av denna artikel avsedda rättigheterna tillkomma utslutande strandstaten i den mening som är avsedd i denna artikel, därest denna ej utforskar kontinentalsockeln eller tillgodogör sig dess naturtillgångar, icke heller annan äger utöva sådan verksamhet eller göra gällande rättigheter till kontinentalsockeln utan strandstatens uttryckliga medgivande.

3. Strandstatens rättigheter avseende kontinentalsockeln äro oberoende av effektivt eller symboliskt besittningstagande och av varje uttrycklig förklaring.

4. De naturtillgångar vilka avses i dessa artiklar omfatta mineraliska och andra icke levande tillgångar

ces of the seabed and subsoil together with living organisms belonging to sedentary species, that is to say, organisms which, at the harvestable stage, either are immobile on or under the seabed or are unable to move except in constant physical contact with the seabed or the subsoil.

Article 3

The rights of the coastal State over the continental shelf do not affect the legal status of the superjacent waters as high seas, or that of the airspace above those waters.

Article 4

Subject to its right to take reasonable measures for the exploration of the continental shelf and the exploitation of its natural resources, the coastal State may not impede the laying or maintenance of submarine cables or pipe lines on the continental shelf.

Article 5

1. The exploration of the continental shelf and the exploitation of its natural resources must not result in any unjustifiable interference with navigation, fishing or the conservation of the living resources of the sea, nor result in any interference with fundamental oceanographic or other scientific research carried out with the intention of open publication.

2. Subject to the provisions of paragraphs 1 and 6 of this article, the coastal State is entitled to construct and maintain or operate on the continental shelf installations and other devices necessary for its exploration and the exploitation of its natural resources, and to establish safety zones around such installa-

tes ressources non vivantes du lit de la mer et du sous-sol, ainsi que les organismes vivants qui appartiennent aux espèces sédentaires, c'est-à-dire les organismes qui, au stade où ils peuvent être pêchés, sont soit immobiles sur le lit de la mer ou au-dessous de ce lit, soit incapables de se déplacer si ce n'est en restant constamment en contact physique avec le lit de la mer ou le sous-sol.

Article 3

Les droits de l'Etat riverain sur le plateau continental ne portent pas atteinte au régime des eaux surjacentes en tant que haute mer, ni à celui de l'espace aérien situé au-dessus de ces eaux.

Article 4

L'Etat riverain ne peut entraver la pose ou l'entretien de câbles ou de pipe-lines sous-marins sur le plateau continental, réserve faite de son droit de prendre des mesures raisonnables pour l'exploration du plateau continental et l'exploitation de ses ressources naturelles.

Article 5

1. L'exploration du plateau continental et l'exploitation de ses ressources naturelles ne doivent pas avoir pour effet de gêner d'une manière injustifiable la navigation, la pêche ou la conservation des ressources biologiques de la mer, ni de gêner les recherches océanographiques fondamentales ou les autres recherches scientifiques effectuées avec l'intention d'en publier les résultats.

2. Sous réserve des dispositions des paragraphes 1 et 6 du présent article, l'Etat riverain a le droit de construire et d'entretenir ou de faire fonctionner sur le plateau continental les installations et autres dispositifs nécessaires pour l'exploration de celui-ci et l'exploitation de ses ressources naturelles, et d'établir

på havsbotten och i dennas underlag samt de levande organismer, vilka tillhöra sedentära arter, d.v.s. organismer, vilka, på det stadium där de kunna bli föremål för fångst, äro antingen orörliga på havsbotten eller därunder, eller äro oförmögna till rörelse, annat än i ständig fysisk beröring med havsbotten eller dennas underlag.

Artikel 3

Strandstatens rättigheter avseende kontinentalsockeln inverka ej på de rättsregler som gälla för det överliggande vattnet såsom fritt hav eller för luftrummet däröver.

Artikel 4

Strandstaten äger ej hindra utläggandet eller underhållet av kablar eller rörledningar under vattnet på kontinentalsockeln i vidare mån än som följer av dess rätt att vidtaga skäligen åtgärder för utforskandet av sockeln samt tillgodogörandet av dennas naturtillgångar.

Artikel 5

1. Utforskandet av kontinentalsockeln och tillgodogörandet av dess naturtillgångar må ej på ett oberättigat sätt lända till intrång i sjöfarten, i fisket eller i bevarandet av havets biologiska tillgångar och må ej heller lända till intrång i den oceanografiska grundforskningen eller annan vetenskaplig forskning, vars resultat äro avsedda att offentliggöras.

2. Med de inskränkningar som följa av styckena 1 och 6 av denna artikel äger strandstaten rätt att på kontinentalsockeln uppföra och underhålla eller driva de anläggningar och andra inrättningar, vilka äro erforderliga för utforskandet av sockeln och tillgodogörandet av dess naturtillgångar, samt att upprätta

tions and devices and to take in those zones measures necessary for their protection.

3. The safety zones referred to in paragraph 2 of this article may extend to a distance of 500 metres around the installations and other devices which have been erected, measured from each point of their outer edge. Ships of all nationalities must respect these safety zones.

4. Such installations and devices, though under the jurisdiction of the coastal State, do not possess the status of islands. They have no territorial sea of their own, and their presence does not affect the delimitation of the territorial sea of the coastal State.

5. Due notice must be given of the construction of any such installations, and permanent means for giving warning of their presence must be maintained. Any installations which are abandoned or disused must be entirely removed.

6. Neither the installations or devices, nor the safety zones around them, may be established where interference may be caused to the use of recognized sea lanes essential to international navigation.

7. The coastal State is obliged to undertake, in the safety zones, all appropriate measures for the protection of the living resources of the sea from harmful agents.

8. The consent of the coastal State shall be obtained in respect of any research concerning the continental shelf and undertaken there. Nevertheless the coastal State shall not normally withhold its consent if the request is submitted by a qualified institution with a view to purely scientific research into the physi-

des zones de sécurité autour de ces installations ou dispositifs et de prendre dans ces zones les mesures nécessaires à leur protection.

3. Les zones de sécurité visées au paragraphe 2 du présent article peuvent s'étendre à une distance du 500 mètres autour des installations ou autres dispositifs qui ont été aménagés, mesurée à partir de chaque point de leur bord extérieur. Les navires de toutes nationalités sont tenus de respecter ces zones de sécurité.

4. Ces installations ou dispositifs, tout en étant soumis à la juridiction de l'Etat riverain, n'ont pas le statut d'îles. Ils n'ont pas de mer territoriale qui leur soit propre, et leur présence n'influe pas sur la délimitation de la mer territoriale de l'Etat riverain.

5. Avis doit être dûment donné de la construction de ces installations, et l'entretien des moyens permanents de signalisation nécessaires doit être assuré. Toutes les installations abandonnées ou ne servant plus doivent être complètement enlevées.

6. Ni les installations ou dispositifs, ni les zones de sécurité établies autour de ceux-ci ne doivent être situés dans des parages où ils peuvent gêner l'utilisation des routes maritimes régulières indispensables à la navigation internationale.

7. L'Etat riverain est tenu de prendre dans les zones de sécurité toutes les mesures propres à protéger les ressources biologiques de la mer contre les agents nuisibles.

8. Le consentement de l'Etat riverain doit être obtenu pour toutes recherches touchant le plateau continental entreprises sur place. Toutefois, l'Etat riverain ne refusera normalement pas son consentement lorsque la demande sera présentée par une institution qualifiée, en vue de recherches de nature purement

säkerhetszoner omkring sagda anläggningar eller inrättningar och i dessa zoner vidtagna erforderliga åtgärder till deras skydd.

3. De säkerhetszoner, vilka avses i stycket 2 av denna artikel, må ha en utsträckning av 500 meter, räknat från varje punkt på yttersidan av de anläggningar eller andra inrättningar som uppförts. Fartyg av varje nationalitet ha att respektera sådana säkerhetszoner.

4. Här avsedda anläggningar och inrättningar äro väl underkastade strandstatens jurisdiktion men äro ej att betrakta som öar. De ha inget eget territorialvatten och deras förekomst inverkar ej på avgränsningen av strandstatens territorialvatten.

5. Inrättandet av här avsedda anläggningar skall vederbörligen kungöras varjämte permanenta anordningar utvisande deras läge skola vidmakthållas. Varje anläggning, vilken nedlagts eller ej längre brukas, skall helt avlägsnas.

6. Varken anläggningar, inrättningar eller omkring sådana upprättade säkerhetszoner må vara belägna i farvatten, där de kunna lända till intrång i nyttjandet av sådana allmänna farleder, som äro oumbärliga för den internationella sjöfarten.

7. Strandstaten åligger att inom säkerhetszon vidtagna alla lämpliga åtgärder för att skydda havets biologiska tillgångar mot skadliga ämnen.

8. Strandstatens medgivande skall inhämtas till alla undersökningar berörande kontinentalsockeln som äro avsedda att bedrivas på platsen. Dock bör strandstaten i regel icke vägra sitt medgivande, då ansökan göres av en kvalificerad institution och åsyftar uteslutande vetenskapliga undersökningar avseende konti-

cal or biological characteristics of the continental shelf, subject to the proviso that the coastal State shall have the right, if it so desires, to participate or to be represented in the research, and that in any event the results shall be published.

Article 6

1. Where the same continental shelf is adjacent to the territories of two or more States whose coasts are opposite each other, the boundary of the continental shelf appertaining to such States shall be determined by agreement between them. In the absence of agreement, and unless another boundary line is justified by special circumstances, the boundary is the median line, every point of which is equidistant from the nearest points of the baselines from which the breadth of the territorial sea of each State is measured.

2. Where the same continental shelf is adjacent to the territories of two adjacent States, the boundary of the continental shelf shall be determined by agreement between them. In the absence of agreement, and unless another boundary line is justified by special circumstances, the boundary shall be determined by application of the principle of equidistance from the nearest points of the baselines from which the breadth of the territorial sea of each State is measured.

3. In delimiting the boundaries of the continental shelf, any lines which are drawn in accordance with the principles set out in paragraphs 1 and 2 of this article should be defined with reference to charts and geographical features as they exist at a particular date, and reference should be made to fixed permanent identifiable points on the land.

scientifique concernant les caractéristiques physiques ou biologiques du plateau continental, à condition que l'Etat riverain puisse, s'il le souhaite, participer à ces recherches ou s'y faire représenter, et qu'en tout cas les résultats en soient publiés.

Article 6

1. Dans le cas où un même plateau continental est adjacent aux territoires de deux ou plusieurs Etats dont les côtes se font face, la délimitation du plateau continental entre ces Etats est déterminée par accord entre ces Etats. A défaut d'accord, et à moins que des circonstances spéciales ne justifient une autre délimitation, celle-ci est constituée par la ligne médiane dont tous les points sont équidistants des points les plus proches des lignes de base à partir desquelles est mesurée la largeur de la mer territoriale de chacun de ces Etats.

2. Dans le cas où un même plateau continental est adjacent aux territoires de deux Etats limitrophes, la délimitation du plateau continental est déterminée par accord entre ces Etats. A défaut d'accord, et à moins que des circonstances spéciales ne justifient une autre délimitation, celle-ci s'opère par application du principe de l'équidistance des points les plus proches des lignes de base à partir desquelles est mesurée la largeur de la mer territoriale de chacun de ces Etats.

3. Lors de la délimitation du plateau continental, toute ligne de démarcation établie conformément aux principes mentionnés dans les paragraphes 1 et 2 du présent article devrait être définie par référence aux cartes et aux caractéristiques géographiques existant à une date donnée, et il devrait être fait mention de points de repère fixes et permanents à terre.

mentalsockelns fysiska eller biologiska egenskaper, och förutsatt att strandstaten, om den så önskar, äger deltaga i undersökningsarbetet eller låta sig därvid representera samt att, under alla förhållanden, resultaten därav offentliggöras.

Artikel 6

1. I de fall då samma kontinentalsockel gränsar till två eller flera mittemot varandra liggande staters territorier skall sockelns gräns mellan dessa stater bestämmas genom avtal dem emellan. I brist på avtal, och såvida icke särskilda omständigheter föranleda annat, skall gränsen utgöras av en mittlinje, på vilken varje punkt är belägen på lika stort avstånd från de närmaste punkterna på de baslinjer varifrån bredden av varje stats territorialvatten räknas.

2. I de fall då samma kontinentalsockel gränsar till två angränsande staters territorier, skall sockelns gräns bestämmas genom avtal mellan staterna. I brist på avtal, och såvida icke särskilda omständigheter föranleda annan gränslinje, skall gränsen bestämmas med tillämpning av principen om lika avstånd från de närmaste punkterna på de baslinjer varifrån bredden av vardera statens territorialvatten räknas.

3. Då gräns bestämmas på kontinentalsockeln, skall envar gränslinje, vilken fastställts i enlighet med principerna i styckena 1 och 2 av denna artikel, beskrivas med hänvisning till sådana sjökort och geografiska kännemärken, vilka vid en given tidpunkt äro för handen; därjämte skola fasta och beständiga riktmärken på land angivas.

Article 7

The provisions of these articles shall not prejudice the right of the coastal State to exploit the subsoil by means of tunnelling irrespective of the depth of water above the subsoil.

Article 8

This Convention shall, until 31 October 1958, be open for signature by all States Members of the United Nations or of any of the specialized agencies, and by any other State invited by the General Assembly of the United Nations to become a Party to the Convention.

Article 9

This Convention is subject to ratification. The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 10

This Convention shall be open for accession by any States belonging to any of the categories mentioned in article 8. The instruments of accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 11

1. This Convention shall come into force on the thirtieth day following the date of deposit of the twenty-second instrument of ratification or accession with the Secretary-General of the United Nations.

2. For each State ratifying or acceding to the Convention after the deposit of the twenty-second instrument of ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after deposit by such State of its instrument of ratification or accession.

Article 7

Les dispositions des présents articles n'affectent en rien le droit de l'Etat riverain d'exploiter le sous-sol en recourant au percement de tunnels, quelle que soit la hauteur des eaux au-dessus du sous-sol.

Article 8

La présente Convention sera, jusqu' au 31 octobre 1958, ouverte à la signature de tous les Etats Membres de l'Organisation des Nations Unies ou d'une institution spécialisée, ainsi que de tout autre Etat invité par l'Assemblée générale des Nations Unies à devenir partie à la Convention.

Article 9

La présente Convention sera ratifiée. Les instruments de ratification seront déposés auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

Article 10

La présente Convention sera ouverte à l'adhésion de tout Etat appartenant à l'une des catégories mentionnées à l'article 8. Les instruments d'adhésion seront déposés auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

Article 11

1. La présente Convention entrera en vigueur le trentième jour qui suivra la date du dépôt auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies du vingt-deuxième instrument de ratification ou d'adhésion.

2. Pour chacun des Etats qui ratifieront la Convention ou y adhéreront après le dépôt du vingt-deuxième instrument de ratification ou d'adhésion, la Convention entrera en vigueur le trentième jour après le dépôt par cet Etat de son instrument de ratification ou d'adhésion.

Artikel 7

Bestämmelserna i dessa artiklar skola ej inverka på strandstatens rätt att, oavsett vattendjupet, bruka havsbottens underlag genom anläggande av tunnlar.

Artikel 8

Denna konvention skall intill den 31 oktober 1958 vara öppen för undertecknande av envar stat, som är medlem i Förenta Nationerna eller i något av dess fackorgan, ävensom varje annan stat, som inbjudes att biträda konventionen av Förenta Nationernas generalförsamling.

Artikel 9

Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrument skall deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare.

Artikel 10

Denna konvention skall vara öppen för anslutning av envar stat, som tillhör någon av de i artikel 8 nämnda kategorierna. Anslutningsinstrument skall deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare.

Artikel 11

1. Denna konvention skall träda i kraft den trettionde dagen efter den dag då det tjuguandra ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerats hos Förenta Nationernas generalsekreterare.

2. För envar stat, som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter deponerandet av det tjuguandra ratifikations- eller anslutningsinstrumentet, skall konventionen träda i kraft den trettionde dagen efter deponerandet av vederbörande stats ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Article 12

1. At the time of signature, ratification or accession, any State may make reservations to articles of the Convention other than to articles 1 to 3 inclusive.

2. Any Contracting State making a reservation in accordance with the preceding paragraph may at any time withdraw the reservation by a communication to that effect addressed to the Secretary-General of the United Nations.

Article 13

1. After the expiration of a period of five years from the date on which this Convention shall enter into force, a request for the revision of this Convention may be made at any time by any Contracting Party by means of a notification in writing addressed to the Secretary-General of the United Nations.

2. The General Assembly of the United Nations shall decide upon the steps, if any, to be taken in respect of such request.

Article 14

The Secretary-General of the United Nations shall inform all States Members of the United Nations and the other States referred to in article 8:

(a) Of signatures to this Convention and of the deposit of instruments of ratification or accession, in accordance with articles 8, 9 and 10;

(b) Of the date on which this Convention will come into force, in accordance with article 11;

(c) Of requests for revision in accordance with article 13;

(d) Of reservations to this Convention, in accordance with article 12.

Article 12

1. Au moment de la signature, de la ratification ou de l'adhésion, tout Etat pourra formuler des réserves aux articles de la Convention autres que les articles 1 à 3 inclus.

2. Tout Etat contractant ayant formulé des réserves conformément au paragraphe précédent pourra à tout moment les retirer par une communication à cet effet adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

Article 13

1. Après expiration d'une période de cinq ans à partir de la date à laquelle la présente Convention entrera en vigueur, une demande de révision de la présente Convention peut être formulée en tout temps, par toute partie contractante, par voie de notification écrite adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

2. L'Assemblée générale des Nations Unies statue sur les mesures à prendre, le cas échéant, au sujet de cette demande.

Article 14

Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies notifie à tous les Etats Membres de l'Organisation des Nations Unies et aux autres Etats visés à l'article 8:

a) Les signatures apposées à la présente Convention et le dépôt des instruments de ratification ou d'adhésion, conformément aux articles 8, 9 et 10;

b) La date à laquelle la présente Convention entrera en vigueur, conformément à l'article 11;

c) Les demandes de révision présentées conformément à l'article 13;

d) Les réserves à cette Convention présentées conformément à l'article 12.

Artikel 12

1. Vid undertecknande, ratifikation eller anslutning äger stat göra förbehåll beträffande andra artiklar i konventionen än artiklarna 1—3.

2. Envar fördragsslutande stat, vilken med tillämpning av nästföregående stycke gjort förbehåll, äger vid varje tidpunkt återtaga dessa genom meddelande härom till Förenta Nationernas generalsekreterare.

Artikel 13

1. Efter utgången av en tid av fem år från den dag då denna konvention träder i kraft, äger envar fördragsslutande part när som helst hemställa om översyn av konventionen genom skriftlig framställning till Förenta Nationernas generalsekreterare.

2. Förenta Nationernas generalförsamling skall besluta om de åtgärder vartill sådan framställning må föranleda.

Artikel 14

Förenta Nationernas generalsekreterare skall till alla Förenta Nationernas medlemsstater samt övriga stater, som avses i artikel 8, lämna meddelande om:

a) undertecknande av konventionen och deponering av ratifikations- eller anslutningsinstrument, jämlikt artiklarna 8, 9 och 10;

b) den dag då konventionen jämlikt artikel 11 träder i kraft;

c) framställning om översyn jämlikt artikel 13;

d) förbehåll avseende konventionen jämlikt artikel 12.

Article 15

The original of this Convention, of which the Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations, who shall send certified copies thereof to all States referred to in article 8.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed this Convention.

Done at Geneva, this twentieth day of April one thousand nine hundred and fifty-eight.

Article 15

L'original de la présente Convention, dont les textes anglais, chinois, espagnol, français et russe font également foi, sera déposé auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies, qui en fera tenir copie certifiée conforme à tous les Etats visés à l'article 8.

En foi de quoi les plénipotentiaires sous-signés, dûment autorisés par leurs gouvernements respectifs, ont signé la présente Convention.

Fait à Genève, le vingt-neuf avril mil neuf cent cinquante-huit.

Artikel 15

Originalen till denna konvention, vars engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter äga lika vitsord, skall deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare, som skall sända bestyrkta kopior därav till alla stater som avses i artikel 8.

Till bekräftelse härav ha undertecknade befullmäktigade ombud, därtill vederbörligen bemyndigade av sina respektive regeringar, underskrivit denna konvention.

Som skedde i Genève den tjugonionde april nittonhundrafemtioåtta.

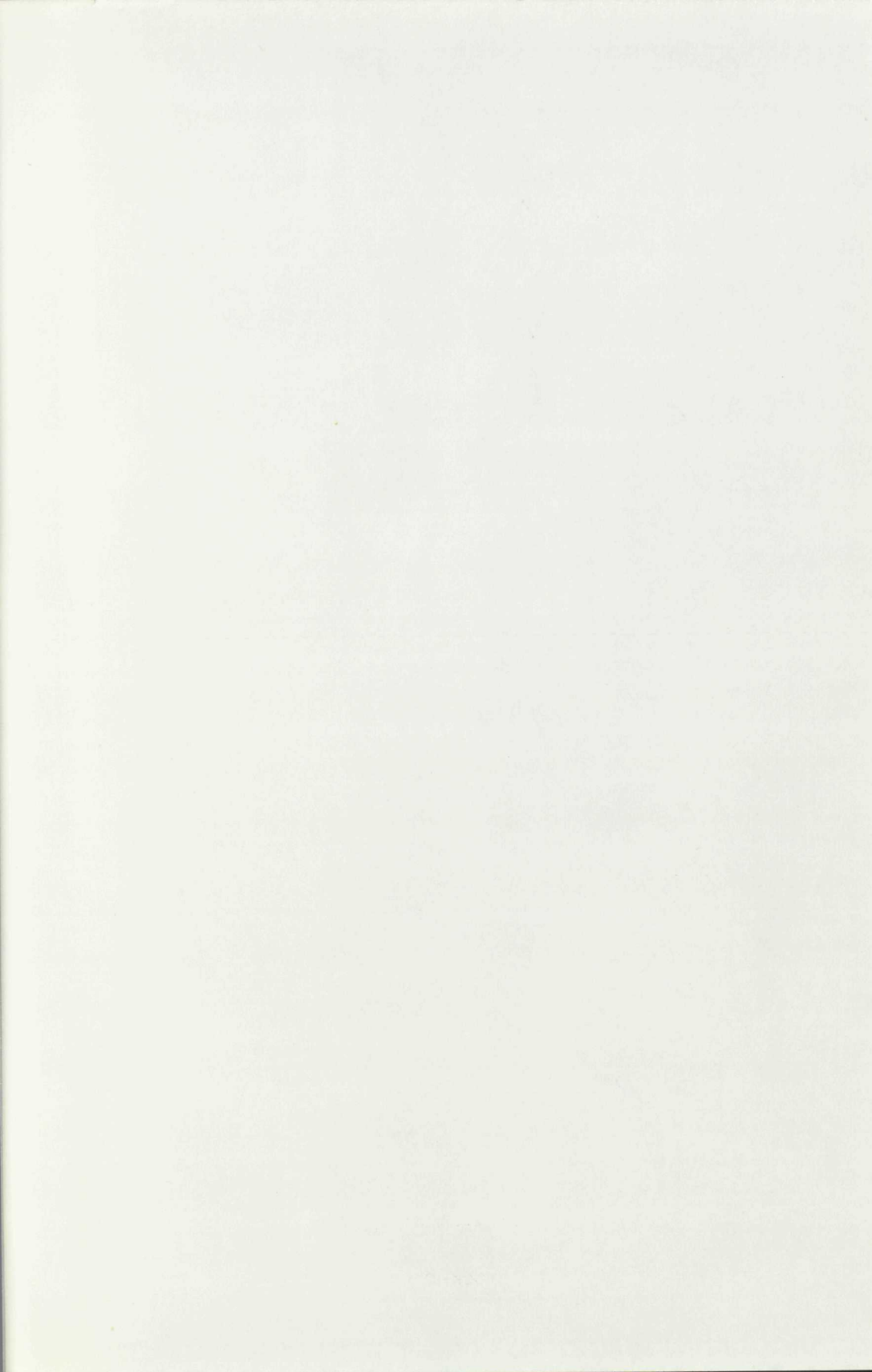
Artikel 15

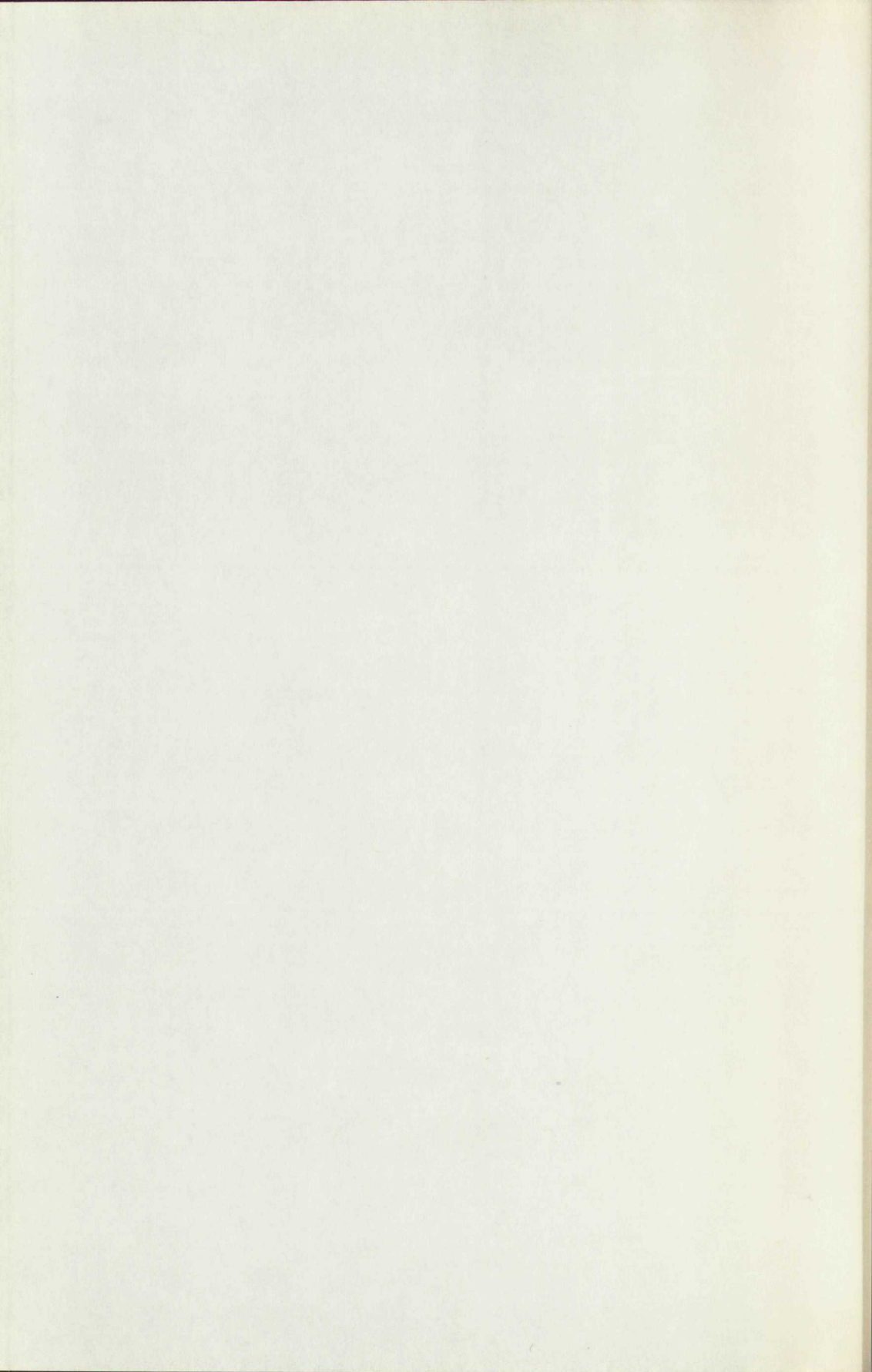
Original till denna konvention
är engelska, franska, kinesiska,
ryska och spanska texter. Alla
texter skall behållas hos förtä-
llandens konsuler i de länder som
dessa äro utskickade till. Alla
texter som äro i artikel 8.

Till bekräftelse tilläggas under-
skriftade befullmäktigade ombud,
där till vederbörligen beaktas
av sina respektive regeringar under
skrift denna konvention.

Som skedd i Genève den fjugo-
nde april nittonhundertotio.

KUNGL. BIBL.
1 2 JAN 1966
STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1965

1. Transportekonomisk forskning i Norden.
3. Enkelte mellomriksveger mellom Norge og Sverige.
4. Forskning af international politik.
5. Afro-asiatiske studier i Norden.
6. Utbildning av sjukhusadministratörer i Norden.
7. Nordisk forskningskonferens i Helsingfors.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

- Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1. Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. [2] Del 2. Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. [3] Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. [34] Del 5. Förslaget till riksdagsordning. [37]
Rättegångshjälp. [13]
Godtrosväriv av lösöre. [14]
Fastställande av faderskapet till barn utom äkten-skap. [17]
Fartygs befälhavare. Gemensamt haveri och dispasch. Ansvarsbestämmelser m. m. [18]
Dagstidningarnas ekonomiska villkor. [22]
Ändringar i ensittarlagen m. m. [26]
Pensionsstiftelser II. [41]
Författningsfrågan och det kommunala sambandet. [54]
Radioansvarighetslag. [58]
Mönsterskydd. [61]
Riksdagens justitieombudsmän. [64]
Kontinentalscockeln. [66]

Utrikesdepartementet

- Sveriges sjöterritorium. [1]

Försvarsdepartementet

- Soldathemsverksamheten. [52]

Socialdepartementet

- Tandvårdsförsäkring. [4]
Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. [24]
Hälso- och socialvårdens centrala administration. [49]
Mentalsjukhusens personalorganisation. Del II. Mål-sättning och utformning. [50]
Barn på anstalt. [55]
Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsin-satser i näringslivet. [57]
Vissa pensionsfrågor. [62]
Hemarbete och servicekontakter. [65]

Kommunikationsdepartementet

- Skånes och Hallands vattenförsörjning. [8]
Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i sam-hällsplaneringen. [19]
1960 års radioutredning. 1. Radions och televisionens framtid i Sverige I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansierings-frågor. [20] 2. Radions och televisionens framtid i Sverige II. Bildnings- och undervisningsverksam-het. Forskningsfrågor. [21]

Vägmärken. [33]

Nykterhet i trafik. [35]

Körkortet och trafikutbildningen. [42]

Statens trafikverk. [43]

Radiolog. [46]

Statens vägverk. [47]

Arbets- och arbetsinspektion för vägtrafiken. [48]

Finansdepartementet

Mättenheter. [5]

Uppbördsfrågor. [23]

Nytt skattesystem. Remissyttranden. [28]

Ecklesiastikdepartementet

Antikvitetskollegiet. [10]

1963 års universitets- och högskolekommitté 1. Ut-byggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. [11] 2. Utbyggnaden av un-versitet och högskolor. Lokalisering och kostna-der II. Specialutredningar. [12]

De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. [15]

1960 års lärarutbildningssakkunniga III. 1. Studie-planer för lärarutbildning. [25] 2. Lärarutbildning-en IV: 1. [29] 3. Lärarutbildningen IV: 2. [30] 4. Specialundersökningar om lärarutbildning V. [31]

Fackutbildning i automatisk databehandling. [56]

Kyrklig beredskap. [59]

Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. [60]

Lokaler för ungdomsverksamhet. [63]

Jordbruksdepartementet

Ny jordförvärvslag. [16]

1963 års jordbruksutredning. 1. De svenska jord-bruksprodukternas distributions- och marginalför-hållanden. [27]

Stöd åt hästavlen. [44]

Handelsdepartementet

Sveriges släktnamn 1965. [36]

Beredskap mot oljeskador. [45]

Inrikesdepartementet

Kommunalrättskommittén VI. Om den kommunal-självstyrelsens lokala förankring. [6] VII. Kommu-nala bolag. [40]

Praktik- och feriearbetsförmedling. [7]

Arbetsmarknadspolitik. [9]

Höjd bostadsstandard. [32]

Affärstidsutredningen. 1. Affärstiderna. Del I. Moti-och lagförslag. [38] 2. Affärstiderna. Del II. Kor-sumentundersökning. [39]

Gemensamma bostadsförmedlingar. [51]

Polisutbildningen. [53]

